

SNV Bulletin #18

Alternativni izvještaj o primjeni
Okvirne konvencije za zaštitu
nacionalnih manjina 2015 — 2019.

IMPRESSUM

Bulletin #18: Alternativni izvještaj o primjeni Okvirne konvencije
za zaštitu nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj
za razdoblje 2015 — 2019.

IZDAVAČ / Srpsko narodno vijeće

UREDNIK / Saša Milošević

AUTOR / Ljubomir Mikić

PREVOD / Riječ i savjet

DIZAJN / Parabureau

TISAK / IT Graf

TIRAŽA / 800

ISSN / 1849-7314

ISBN / 978-953-7442-49-1

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001059766.

PODRŠKA / Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina VRH

Zagreb, april 2020.

SNV CHB	srpsko narodno vijeće	српско народно вијеће	serb national council
--------------------------	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI:

Ivica Družak / FINALIZACIJA

SNV Bulletin #18

*Alternativni izvještaj
o primjeni Okvirne
konvencije za zaštitu
nacionalnih manjina
u Republici Hrvatskoj
za razdoblje 2015 — 2019.*

Informacije o Srpskom narodnom vijeću

Srpsko narodno vijeće — nacionalna koordinacija vijeća srpske nacionalne manjine (SNV) izabrano je političko, savjetodavno i koordinacijsko tijelo, koje djeluje kao samouprava Srba u Republici Hrvatskoj. SNV se bavi zaštitom i promocijom ljudskih, građanskih i nacionalnih prava Srba, te pitanjima njihova identiteta, participacije i integracije u hrvatsko društvo.

SNV je osnovan 1997. u skladu s odredbama Temeljnog sporazuma o području istočne Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema (Erdutski sporazum) iz novembra 1995. i Pisma Vlade RH Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda za završetak mirne reintegracije regije pod prijelaznom upravom UN-a (UNTAES) iz januara 1997., te na temelju višestoljetne tradicije srpske samouprave na području Hrvatske.

Sjedište je SNV-a u Zagrebu.

Mrežu Srpskog narodnog vijeća čini 137 lokalnih i regionalnih vijeća (71 općinsko, 48 gradskih i 18 županijskih) i 7 pojedinačnih predstavnika srpske nacionalne manjine (jedan općinski, 5 gradskih i jedan županijski) u svim dijelovima Hrvatske koji su temeljem Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, kao manjinska savjetodavna tijela u jedinicama regionalne i lokalne samouprave, izabrani na izborima održanim u maju 2019.

Kontakt:

Srpsko narodno vijeće
Gajeva 7/1, 10 000 Zagreb,
Republika Hrvatska
T +385 1 4886 368
F +385 1 4886 372
E ured@snv.hr
W www.snv.hr
Predsjednik: Boris Milošević

Uvodne napomene o Alternativnom izvještaju

Alternativni izvještaj izradilo je Srpsko nacionalno vijeće (SNV). Izvještaj obuhvaća razdoblje od 2015. do 2019. i njime se želi dati doprinos razmatanju primjene Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina (OKZNM) u Republici Hrvatskoj (RH) u okviru 5. kruga praćenja.

Ovim izvještajem SNV nastavlja praksu izrade alternativnih izvještaja o primjeni OKZNM-a u Republici Hrvatskoj (RH), koja je započela u prethodnom (četvrtom) krugu praćenja, izradom alternativnog izvještaja SNV-a o primjeni OKZNM-a za razdoblje od 2009 do 2014. (<https://snv.hr/file/attachment/file/bulletin4.pdf>). Kao i izvještaj iz prethodnog kruga praćenja, i ovaj se usredotočava na razmatranje položaja Srba u hrvatskom društvu odnosno na problematiku primjene načela i odredbi OKZNM-a i odgovarajućih nacionalnih propisa u odnosu na pripadnike srpske nacionalne manjine u RH. Ipak, izvještaj razmatra i neka opća pitanja, od interesa i za ostale manjinske zajednice. U njemu se u osnovnim crtama ukazuje na ključna problematična područja zaštite i ostvarivanja manjinskih prava Srba, koja prema iskustvima i mišljenju SNV-a zahtijevaju dodatnu pažnju i odgovarajuće djelovanje u narednom razdoblju.

Izvještaj se u pojedinim dijelovima referira na Peto periodično izvješće Republike Hrvatske o provedbi OKZNM-a za razdoblje od 2014. do 2018., iz marta 2019. [ACFC/SR/V(2019)008], ali ne ulazi u njegovo detaljno razmatranje i komentar, te ne ponavlja informacije i podatke sadržane u državnom izvještaju. Alternativni izvještaj stoga treba razmatrati paralelno s izvještajem koji je usvojila i predstavila Vlada RH.

Podaci, informacije i stavovi sadržani u Alternativnom izvještaju temelje se na SNV-ovu kontinuiranom praćenju i analiziranju poštovanja manjinskih prava Srba, kao i na rezultatima samostalnih i partnerskih aktivnosti usmjerenih na unapređenje stanja ljudskih i specifičnih manjinskih prava u RH.

Alternativni izvještaj slijedi pristup izvještavanju po pojedinim člancima OKZNM-a, vodeći računa i o odgovarajućim nalazima, mišljenjima i preporukama iz Četvrtog mišljenja Savjetodavnog odbora za OKZNM (SO OKZNM) o Hrvatskoj od 18. novembra 2015. [ACFC/OP/IV(2015)005].

Primjena Konvencije po člancima

Članak 3.

1. Svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo slobodno izabrati da li da bude ili ne bude tretiran kao takav, te nikakve štete ne smiju proisteci iz takva izbora ili iz korištenja prava vezanih za takav izbor.
2. Pripadnici nacionalnih manjina mogu koristiti prava i uživati u slobodama što proizlaze iz načela sadržanih u ovoj Okvirnoj konvenciji, i to kako pojedinačno tako i u zajednici s drugima.

/1 U okviru prethodnog kruga praćenja snv je ukazao na određene metodološke probleme i nepravilnosti vezane za provođenje popisa stanovništva 2011., koji su se odnosili na prikupljanje podataka o narodnosnoj (etničkoj) pripadnosti stanovnika RH, njihovoj vjeroispovijesti i jeziku kojim se služe. Također, iskazana je i opća zabrinutost za to da se određeni broj Srba, zbog nelagode ili straha od negativnih posljedica, odriče prava na slobodno izjašnjavanje o svojoj (srpskoj) narodnosnoj pripadnosti.¹

Osvrćući se na Popis stanovništva 2011., so OKZNM je u svom 4. mišljenju o Hrvatskoj pozvao vlasti da čvrsto osiguraju poštovanje prava na slobodno izjašnjavanje te da primjenu tog prava potiču i prate u svim postupcima prikupljanja podataka, kao i da blisko surađuju s predstavnicima nacionalnih manjina pri analizi rezultata Popisa, naročito u slučajevima kada uživanje manjinskih prava ovisi o pragovima koji se temelje na rezultatima Popisa.²

snv primjećuje da u 5. državnom izvještaju nisu pružene konkretne informacije o praktičnom postupanju po navedenim preporukama te navodi da nije upoznat s provođenjem mjera uspostavljanja bliske suradnje vlasti i predstavnika nacionalnih manjina pri analizi rezultata Popisa 2011.

Imajući u vidu da će naredni, redovni popis stanovništva biti proveden u 2021., snv izražava nadu da će nadležna tijela, radi otklanjanja nedostataka uočenih tokom Popisa 2011., konzultirati predstavnike nacionalnih manjina po pitanjima prikupljanja podataka, odnosno o odgovarajućem ostvarivanju prava na slobodno izjašnjavanje o narodnosnoj (etničkoj) pripadnosti, materinjem jeziku i vjeroispovijesti.

- /2 SNV nastavlja izražavati zabrinutost iz prethodnog kruga praćenja zbog toga što se određeni broj Srba suzdržava od izjašnjavanja o svojoj narodnosnoj pripadnosti zbog nelagode i straha od negativnih posljedica vezanih za takav izbor. To se, nesumnjivo, odražava i na samoograničavanje i/ili sužavanje mogućnosti Srba da, samostalno ili u zajednici s drugima, ostvaruju i uživaju prava i slobode u skladu s načelima OKZNM-a i odgovarajućim nacionalnim propisima.

Raspoložive informacije i analize SNV-a ukazuju na to da negativne pojave u društvu, koje su kod dijela Srba utjecale na suzdržavanje od izjašnjavanja, nisu otklonjene. Čak naprotiv, one su u posljednjim godinama sve prisutnije i učestalije. Konkretno, u izvještajnom razdoblju bilježi se trend intenziviranja različitih oblika iskazivanja nesnošljivosti i diskriminatornih stajališta prema Srbima u javnom i političkom diskursu. SNV sa žaljenjem konstatira da su te pojave gotovo redovito ostajale bez primjerenih osuda i reakcija predstavnika vlasti, ali i drugih javnih aktera na nacionalnoj i lokalnoj razini (za detalje vidi dio izvještaja o provođenju članka 6. OKZNM-a).

- /3 SNV ponovno ukazuje i na nastavak primjene različitih metodologija i pristupa prikupljanju, obradi i iskazivanju podataka razdijeljenih po narodnosnoj pripadnosti u različitim registrima ili evidencijama koji se vode pri tijelima javne vlasti i/ili u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Naime, tamo gdje se takvi podaci prikupljaju, obrađuju i zbirno iskazuju nejasna je metodologija kojom se to radi te poštuje li se njome načelo slobode izjašnjavanja.

Upitna pouzdanost i ažuriranost, kao i neiskazivanje ili nepostojanje desegregiranih podataka, uzrokuju probleme pri analiziranju i ocjenjivanju stanja provođenja zakona i stvarno dostignute razine ostvarivanja zajamčenih manjinskih prava. To čini upitnim i primjerenost planiranja i usvajanja pojedinih provedbenih akata i politika usmjerenih na promicanje i ostvarivanje zajamčenih prava te pune i učinkovite jednakosti pripadnika nacionalnih manjina. Taj se problem npr. odnosi na područje ostvarivanja zakonom zajamčene zastupljenosti manjina u tijelima javne vlasti na nacionalnoj razini, kao i u upravnim tijelima na lokalnoj razini (za detalje vidi dio izvještaja o provođenju članka 15. OKZNM-a).

Na problem nepostojanja i/ili nepouzdanosti i neažuriranosti desegregiranih podataka o nacionalnim manjinama ukazuje i pučka pravobraniteljica: *Vežano uz suzbijanje diskriminacije temeljem rase, etničke pripadnosti ili boje kože te nacionalnog podrijetla, u RH statistički podaci o nacionalnim manjinama uglavnom ne postoje ili su nedovoljno pouzdani ili provjerljivi, odnosno neredovito se prikupljaju.*³

Članak 4.

1. Stranke se obvezuju jamčiti pripadnicima nacionalnih manjina pravo jednakosti pred zakonom i jednake pravne zaštite. U svezi s tim zabranjuje se bilo kakva diskriminacija temeljena na pripadnosti nacionalnoj manjini.
2. Stranke se obvezuju da će po potrebi usvojiti odgovarajuće mjere s ciljem promicanja pune i učinkovite jednakosti između pripadnika nacionalne manjine i pripadnika većinskog pučanstva u svim područjima gospodarskog, društvenog, političkog i kulturnog života. U svezi s tim stranke će na odgovarajući način uzeti u obzir specifične uvjete pripadnika nacionalnih manjina.
3. Mjere usvojene u skladu sa stavkom 2. ne smatraju se činom diskriminacije.

/4 SNV smatra da su pripadnici srpske nacionalne manjine i dalje jedna od skupina koje su najviše izložene različitim oblicima diskriminacije. U svom izvještaju za 2018. slično zaključuje i pučka pravobraniteljica: (...) u RH su u povećanoj mjeri diskriminaciji temeljem rase, etničke pripadnosti ili boje kože te nacionalnog podrijetla, izloženi i Srbi. To je vidljivo i iz pritužbi u kojima ističu izloženost uznemiravanju zbog svog nacionalnog podrijetla, diskriminaciju pri zapošljavanju radi srpskog jezika, a svjedočimo i već dugogodišnjem trendu pogoršanja odnosa većinske javnosti i pojedinih političkih i javnih aktera prema toj zajednici.⁴

/5 Razina izloženosti diskriminaciji i praktično uživanje pojedinih manjinskih prava variraju u različitim lokalnim sredinama. U nekim sredinama, naročito onima koje su tokom 90-ih bile izložene direktnim oružanim sukobima, Srbima se i dalje nameće kolektivna krivnja za ratna stradanja i uobičajeno se na njih ukazuje kao na "agresore". To se, direktno ili indirektno, koristi kao izgovor i obrazloženje za nepoštovanje načela jednakosti i nediskriminacije, kao i za ograničavanje ostvarivanja pojedinih manjinskih prava. Time se zaštita manjina i manjinskih prava de facto stavlja izvan okvira međunarodnih i nacionalnih standarda za suzbijanje diskriminacije i zaštite ljudskih prava. Tako je, na primjer, gradonačelnik Vukovara odbio odluku Ustavnog suda RH iz jula 2019., kojom su gradske vlasti pozvane na poštovanja prava na ravnopravnu službenu upotrebu srpskog jezika i pisma na području Grada, izjavivši: *Prvo trebamo riješiti te nesretne okolnosti i zločine koji su počinjeni tijekom Domovinskog rata, a onda nastaviti na čistim temeljima graditi bolje društvo i državu gdje će biti prostora za svako, pa i najmanje pravo koje se tiče bilo nacionalnih manjina, bilo ikoga drugoga tko živi u ovoj državi.*⁵

- /6 Provođenje obuhvatnije analize trendova i učestalosti diskriminacije otežava i/ili onemogućava nedostatak desegregiranih podataka (vidi točku 3. ovog izvještaja), kao i kontinuirani problem neprijavlivanja sumnji na diskriminaciju nadležnim tijelima.

Razmatrajući stanje ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije u 2018., pučka pravobraniteljica između ostalog izvještava: *Prema dostupnim podacima iz pritužbi i kontakata s ocd-ima, diskriminacijom su osobito pogođeni Srbi povratnici u mjesta svojeg predratnog prebivanja, većinom višestrukom, temeljem nacionalnog podrijetla, dobi i imovnog stanja, budući da se uglavnom radi o starijim osobama, s izuzetno niskim prihodima, koji žive u nerazvijenim ruralnim krajevima i često im osnovne usluge, pa čak i voda i struja, nisu dostupne. Izloženost povećanom riziku od etnički motiviranog nasilja i govora mržnje, kao i nedovoljno učinkovit sustav stambenog zbrinjavanja na područjima posebne državne skrbi ili višedesetljetna kašnjenja obnove u ratu oštećenih kuća, pridonose ovim teškoćama. Ne ohrabruje ni predmet u kojem smo postupali 2018., povodom paleža poljoprivrednih zgrada i obiteljske kuće povratničke obitelji, u kojem je policija utvrdila da je došlo do namjernog podmetanja požara, ali počinitelji još nisu utvrđeni.*⁶

Analizirajući pritužbe i upite građana zaprimljene tokom 2018., pravni odjel snv-a ukazuje na to da je najveći broj razmatranih predmeta povezan s nasljeđem rata i poraća te s egzistencijalnim pitanjima. Analiza ukazuje na probleme dugotrajnosti sudskih i upravnih postupaka, usko tumačenje i primjenu odgovarajućih propisa, kao i na povećanje broja pritužbi na nejednako postupanje i diskriminaciju.

Pritužbe građana snv-u u 2018. u području stambenog zbrinjavanja povratnika i obnove stambenih objekata odnosile su se npr. na sporo izvršenje rješenja o dodjeli građevinskog materijala za obnovu ili izgradnju kuća, na izmjene na listama prioriteta za stambeno zbrinjavanje u odnosu na prethodne godine, na njihovu štetu, na neadekvatne objekte dodijeljene kao vid stambenog zbrinjavanja, na višegodišnje kašnjenje dostave ugovora o najmu povratnicima zbrinutim u stambenim objektima u vlasništvu države i nezakonite zahtjeve za jednokratnom uplatom troška najamnine za više godina unazad, i sl.

Na dugotrajnost upravnih postupaka pri utvrđivanju prava na obnovu ukazuje slučaj 88-godišnjeg J. P. iz Gospića i šestero članova njegove porodice. Njima je npr. u 2019., tek 20 godina nakon podnošenja zahtjeva, priznato pravo na obnovu i opremanje kuće.

Kao i u prethodnom krugu izvještavanja, snv zaključuje da državni programi stambenog zbrinjavanja i dalje ostaju nedovoljno institucionalno podržani, netransparentni, kompleksni i opterećeni brojnimi

administrativno-pravno-ekonomsko-političkim preprekama. Naročito je problematično praktično ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje bivših nositelja stanarskih prava izvan ratom pogođenih područja. Naime, često je zbog neraspoloživosti odgovarajućeg stambenog fonda u većim urbanim centrima (npr. Rijeka, Zadar, Split, Dubrovnik i Zagreb), nemoguće procijeniti rok čekanja na zbrinjavanje, odnosno vrijeme od trenutka utvrđivanja prava do dodjele stambene jedinice i useljavanja. S druge strane, pristup stambenom zbrinjavanju Srba povratnika na ratom pogođenim područjima ograničen je načinom bodovanja potencijalnih korisnika i, s tim u vezi, nepovoljnijim rangiranjem u odnosu na npr. kategoriju branitelja. Naime, braniteljski status nosi tako velik broj bodova da ih Srbi povratnici, čak i uz maksimalno ispunjavanje svih ostalih kriterija, gotovo nikako ne mogu ostvariti.

- /7 Poseban izazov ostvarivanju jednakosti i poštovanju načela nediskriminacije u pristupu pravima za Srbe povratnike predstavljaju brojna ograničenja u sustavu besplatne pravne pomoći. Naime, sustav temeljen na Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći pokazao se iznimno problematičnim, nekvalitetnim i nedjelotvornim. Već se godinama ukazuje na probleme sporosti u raspoređivanju i doznačavanju sredstava iz državnog proračuna ovlaštenim pružateljima pomoći. Raspoloživa novčana sredstva mala su i vremenski ograničena, što često dovodi u pitanje kontinuitet rada pružatelja pomoći, ali i njihove mogućnosti da pravnu pomoć pružaju socijalno najugroženijim osobama u izoliranim, ruralnim područjima.
- /8 Zakonom zajamčeno pravo na proporcionalnu zastupljenost Srba (i ostalih nacionalnih manjina) u tijelima državne uprave, pravosuđu i policiji ostaje značajno neostvareno. U snv-ovoj analizi zastupljenosti nacionalnih manjina u tijelima javne vlasti iz septembra 2017. između ostalog se zaključuje sljedeće: (...) *budući da je predmetna zastupljenost manjina u prethodnom višegodišnjem razdoblju uglavnom stagnirala ili se u pojedinim tijelima kontinuirano zadržavala na približno jednakoj razini, jasno je da su državne mjere i politike usmjerene na zapošljavanje i povećanje udjela nacionalnih manjina u tijelima javne vlasti potpuno podbacile.*⁷ (Za detalje vidi i dio izvještaja o provođenju članka 15. OKZNM-a).
- /9 snv je i dalje razočaran postupanjem tijela nadležnih za istraživanje i procesuiranje ratnih zločina počinjenih tokom 90-ih. Postojanost etničkih predrasuda u suđenjima za ratne zločine i etnička pristranost prilikom određivanja kazni za usporediva kaznena djela na štetu Srba, kao i nedostatak volje i poduzimanja odgovarajućih napora nadležnih institucija za odgovarajuće procesuiranje zločina počinjenih protiv Srba, na koje je ukazano i u prethodnom alternativnom izvještaju, i dalje su prisutni.⁸

SNV smatra da nacionalno pravosuđe uglavnom zanemaruje ratne zločine počinjene protiv Srba. Ti se zločini ne istražuju temeljito, a informacije o njima u značajnoj se mjeri skrivaju i tek površno i parcijalno predstavljaju u javnosti. Niz zločina na štetu građana srpske nacionalnosti u područjima koja su za vrijeme rata bila pod kontrolom hrvatskih vlasti ostaje neprocesuiran. Za brojne i dobro dokumentirane zločine protiv Srba tokom i nakon vojno-redarstvene akcije Oluja u augustu 1995., kada je prema podacima iz više nevladinih izvora pobijeno više stotina ljudi, osuđen je tek jedan počinitelj. Iako su zločini iz Oluje uvršteni u nacionalne prioritete procesuiranja, za njih nisu otvorene nove istrage, a nisu ni podizane nove optužnice.

U 2018. godini Ministarstvo unutarnjih poslova podnijelo je ukupno 14 kaznenih prijava za ratne zločine počinjene na različitim lokacijama u RH. Deset je prijava podignuto od septembra 2018. do januara 2019., u vrijeme održavanja protesta koje su potaknuli pojedini lokalni političari i hrvatska veteranska udruženja. Kaznenim prijavama osumnjičeni su pripadnici lokalnih srpskih vojnih formacija ili Jugoslavenske narodne armije (JNA), dok se ni jedna od njih nije odnosila na zločine počinjene prema civilima srpske nacionalnosti. Analizirajući predstavljeni intenzitet rada u korelaciji s javnim pritiscima lokalnih političara, SNV izražava zabrinutost zbog narušavanja neovisnosti pravosuđa koje čine izvršne vlasti, ali još više zbog stvaranja atmosfere progona dijela lokalnog stanovništva srpske nacionalnosti, koji mogu postati žrtve političkih kaznenih progona.

Problemi pri procesuiranju ratnih zločina na štetu civila srpske nacionalnosti primjetni su i u radu nadležnih županijskih državnih odvjetništava. Ona su npr. u 2018. pokrenula 11 istraga i podigla 7 optužnica, od čega se tek jedna istraga odnosi na trojicu osumnjičenih u slučaju smrtno stradalog civila srpske nacionalnosti.

Serge Brammertz, glavni tužitelj UN-ovog Mehanizma međunarodnih kaznenih sudova je na skupu "Pravda nakon Haaga", održanom 9. oktobra 2018. u Zagrebu izjavio da ga "... šokira razlika između pristupa dužnosnika koji nisu voljni pokazati interes za osuđivanje ratnih zločina i očajne situacije žrtava". Također je rekao i da "S iznimkom Bosne i Hercegovine svake godine ima sve manje suđenja za ratne zločine, a javnom sferom dominira veličanje ratnih zločinaca i negiranje zločina".⁹

/10 SNV pozdravlja Zaključak Vlade RH od 24. augusta 2017., kojim su utvrđeni Operativni programi za nacionalne manjine za razdoblje 2017. — 2020., uključujući i posebni Operativni program za srpsku nacionalnu manjinu. Između ostalog, tim su posebnim programom predviđene mjere za rješavanje problema u područjima obnove i stambenog zbr-

njavanja povratnika, integracije pripadnika srpske nacionalne manjine u šire društvo, povrata imovine Srpske pravoslavne Crkve i imovine drugih srpskih organizacija oduzete za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, kao i procesuiranja i kažnjavanja svih ratnih zločina, ekshumacije i identifikacije žrtava rata te rješavanja pitanja civilnih žrtava rata.

Operativnim programima utvrđena je obaveza Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH da svakih šest mjeseci Vladi dostavlja izvještaje o njihovu provođenju. Međutim, prvi je izvještaj izrađen tek u julu 2019. odnosno gotovo dvije godine nakon usvajanja Operativnih programa.¹⁰ S tim u vezi, SNV izražava nadu da će se u narednom razdoblju svi rokovi za provođenje utvrđenih mjera poštovati i da će se obuhvatno, detaljno i kontinuirano pratiti i odgovarajuće vrednovati postignuti napredak i konkretni rezultati u praksi.

Članak 5.

1. Stranke se obvezuju unaprijediti uvjete potrebne za pripadnike nacionalnih manjina radi održavanja i razvijanja njihove kulture, te očuvanja bitnih sastavnica njihove samobitnosti odnosno njihove vjere, jezika, tradicije i kulturne baštine.
2. Ne dirajući u mjere poduzete u vođenju opće integracijske politike, stranke će se suzdržati od politike ili prakse asimilacije pripadnika nacionalnih manjina protiv njihove volje, te će takve osobe zaštititi od svake akcije kojoj je cilj takva asimilacija.

/11 Tokom izvještajnog razdoblja nastavljeno je pružanje financijske podrške održavanju i razvijanju kulture nacionalnih manjina sredstvima koja se raspoređuju iz Državnog proračuna. Financijska podrška koja se putem Savjeta za nacionalne manjine, Ministarstva kulture i Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina usmjerava na realizaciju programa kulturne autonomije te očuvanje kulturnog nasljeđa i identiteta manjina iz godine se u godinu povećavala.

/12 Imajući na umu iskustva iz prethodnog razdoblja, naročito iz vremena rata 90-ih i neposredno po njegovu završetku, kao i daljnju radikalizaciju javnog života i intenziviranje antisrpske retorike u javnom diskursu, SNV smatra da je dio Srba i dalje izložen asimilacijskim procesima. Naime, bez obzira na nepostojanje službenih politika ili praksi direktno usmjerenih na prisilnu asimilaciju, osjećaj straha od veće izloženosti diskriminaciji i društvenoj marginalizaciji utječe na to da određeni broja Srba, ali i osoba miješanog nacionalnog porijekla koje uključuje ono srpsko,

prikriva svoj nacionalni, vjerski, tradicijski i kulturni identitet ili ga se djelomično ili u cijelosti odriče.

Članak 6.

1. Stranke će poticati duh snošljivosti i međukulturnog dijaloga i poduzeti učinkovite mjere na promicanju uzajamnog poštovanja razumijevanja i suradnje među svim ljudima koji žive na njihovom području, bez obzira na etničku, kulturnu, jezičnu ili vjersku pripadnost tih ljudi, posebice na području obrazovanja, kulture i medija.
2. Stranke se obvezuju poduzeti odgovarajuće mjere zaštite osoba koje bi mogle biti izložene prijetnjama ili diskriminaciji, neprijateljstvu ili nasilju radi njihove etničke, kulturne, jezične ili vjerske pripadnosti.

/13 SNV s velikom zabrinutošću i žaljenjem ukazuje na problem daljnjeg intenziviranja radikalnog nacionalizma, zapaljive retorike i govora mržnje protiv Srba. Taj se trend, na što je ukazano i u prethodnom krugu praćenja, u značajnoj mjeri negativno odražava na zaštitu i ostvarivanje širokog spektra manjinskih prava i sloboda pripadnika srpske nacionalne manjine zajamčenih OKZNM-om i nacionalnim propisima. To je potaknulo SNV da nastavi sustavnije praćenje slučajeva etnički motiviranog nasilja i različitih pojavnih oblika raspirivanja nesnošljivosti i govora mržnje protiv Srba u javnom diskursu, ali i slučajeva historijskog revizionizma kojima se veliča i propagira nacifašistički ustaški režim i/ili osuđuje, minorizira i marginalizira značaj i uloga antifašističkog pokreta iz Drugog svjetskog rata. Počevši od 2013., SNV o tome objavljuje redovne godišnje analize.¹¹

/14 SNV sa zabrinutošću ističe da su antisrpska retorika u javnom prostoru, iskazivanje nesnošljivosti i govor mržnje protiv Srba, kao i diskriminatorne historijsko-revizionističke izjave i simpatiziranje ustaškog nacifašističkog režima postale svakodnevna pojava u društvu. Tome u prilog govore brojne izjave i javno iskazana stajališta pojedinaca, kao i organizatora i sudionika raznih desničarsko-nacionalističkih okupljanja i manifestacija. Nesnošljivost i antisrpska retorika često se iskazuju i u formi povika i transparenata na nekim sportskim događanjima i koncertima.

U pojedinim se javnim medijima i na internetskim portalima nerijetko inicira, prezentira i tolerira zapaljiv govor, čime se dovodi u pitanje poštovanje zabrane prenošenja i objavljivanja programskih sadržaja s

elementima rasne i etničke nesnošljivosti. snv je npr. početkom 2018. izvijestio da su diskriminatorni sadržaji u prethodnoj godini objavljeni na desecima konzervativnih i desno orijentiranih portala, a nisu rijetkost ni u komercijalnim medijima, uključujući i javni medijski servis — Hrvatsku radioteleviziju (HRT).¹² Tako je npr. u emisiji *Dobar dan, Hrvatska*, emitiranoj 30. maja 2018., gostovao predsjednik revizionističkog Društva za istraživanje trostrukog logora Jasenovac. On je u programu javne televizije promovirao svoju knjigu *Radni logor Jasenovac*, pri čemu je bez ikakve osude ili intervencije voditelja negirao opće poznatu, isključivo zločinačku, namjenu tog ustaškog logora, te umanjivao broj žrtava. Aktivnosti navedenog Društva (su)financirane su sredstvima državnog proračuna, koja raspoređuje i dodjeljuje Ministarstvo hrvatskih branitelja.

Nesnošljivost i mržnja u javnom prostoru učestalo se iskazuju i na društvenim mrežama, kao i uličnim grafitima te oštećivanjem i uništavanjem antifašističkih spomenika te spomenika i javnih obilježja srpske manjine. Učestalo je javno ispisivanje grafita s ustaškim pozdravom "Za dom spremni" ili skraćenicom "ZDS", ustaškim obilježjima u formi ušatog slova "U", kao i skraćenicama "NDH" (koje se odnose na kolaboracionističku Nezavisnu Državu Hrvatsku iz Drugog svjetskog rata) u javnim prostorima i na zgradama brojnih hrvatskih gradova. To Srbe podsjeća na mračno razdoblje masovnog stradanja i politiku ustaškog režima koji se rukovodio politikom da trećinu Srba treba pobiti, trećinu raseliti i trećinu asimilirati, odnosno prevesti na rimokatoličku vjeroispovijest. Gotovo se redovno uočavaju i grafiti s puno direktnijim porukama mržnje prema Srbima, kao npr. "Srbe na vrbe", "Ubij Srbina", "Smrt Srbima", "Srbi van iz Hrvatske", i sl. snv je o tome, između ostalog, kazao da je u 2017. zabilježio povećanje broja gradova i mjesta (35 u odnosu na njih 26 u 2016. godini) na čijim su se ulicama pojavili grafiti koji sadrže fašističko, tj. ustaško i nacističko znakovlje, kao i one kojima se direktno poziva na ubojstvo Srba. Takvi grafiti, odnosno simboli, zabilježeni su na ulicama i prilaznim cestama Zagreba, Velike Gorice, Karlovca, Vukove Gorice, Gline, Petrinje, Kutine, Bjelovara, Osijeka, Vinkovaca, Vukovara, Bršadina, Rijeke, Pule, Paga, Gračaca, Obrovca, Zadra, Benkovca, Vrane, Kistanja, Šibenika, Bitelića, Vrlike, Sinja, Zrmanje, Crivca, Splita, Trilja, Kamenskog, Lovreća, Slivnog, Kljaca, Dubrovnika i Mokošice. Kao i prethodnih godina, najveća koncentracija grafita zabilježena je u Zagrebu: za razliku od 2016. godine, kada ih je uočeno 182, u 2017. bilo ih je 369. Taj podatak ukazuje na činjenicu da je njihova pojava u glavnom gradu u samo jednoj godini porasla za sto posto. Tokom godine samo je manji broj njih uklonjen, a zamjetno je da je jedan dio grafita prekriven, što ukazuje na neslaganje dijela građana sa stavovima i porukama koje se njima promiču. Zabrinjavajući je podatak da većina grafita snimljena 2016. također nije uklonjena. Osim drastičnog povećanja njihova broja, zamjetno je i njihovo fizičko povećanje, pa su u 2017.

uočeni grafiti čije dimenzije premašuju dva metra, zbog čega su vidljiviji u prostoru (npr. ustaško "U" u pothodniku kvarta Trnsko).¹³

I dalje se bilježe slučajevi verbalnog vrijeđanja i fizičkog nasilja prema Srbima, kao i oštećivanja, uništavanja, krađe i skrnavljenja imovine pripadnika srpske nacionalne manjine i institucija Srba.

- /15 Javne, direktne i nedvosmislene osude različitih pojava oblika iskazivanja nesnošljivosti prema Srbima često izostaju, a prisutno je legitimiziranje i veličanje ustaškog režima i NDH kod dijela političara, visokih državnih i lokalnih dužnosnika i drugih utjecajnih javnih osoba. S druge strane, neke od javno izrečenih osuda mogu se smatrati mlakim i dvojbennim, dok se iz nekih javno izrečenih izjava iščitava i pokušaj relativiziranja negativnih pojava, pa čak i njihova pravdanja. Tako je npr. predsjednica RH, u intervjuu za jednu televiziju u septembru 2017., povodom pitanja novinara o ustaškom pozdravu "Za dom spremni" izrekla: *Moj stav o pozdravu "Za dom spremni" je jasan. On je stari hrvatski pozdrav, no, nažalost, kompromitiran je u vrijeme ustaških dana.*¹⁴ Ova izjava predsjednice izazvala je brojne rasprave u javnosti, u koje su se uključili i poznatiji povjesničari. Godinu i pol dana kasnije, u februaru 2019., predsjednica je ipak priznala grešku, izjavljujući: *Kad je riječ o pozdravu "Za dom spremni", da, ja sam počinila grešku kada sam rekla da je to povijesni pozdrav zato što mi je to rekao više puta netko od mojih savjetnika... Prihvaćam činjenicu koju su rekli povjesničari, da to nije povijesni hrvatski pozdrav... On je neprihvatljiv. Kompromitiran i neprihvatljiv.*¹⁵

Na probleme suočavanja s ustaškom prošlošću ukazuje i pučka pravobraniteljica u čijem se izvještaju za 2018., između ostalog, navodi: *Posljednjih godina u javnom prostoru često se pojavljuju eksplicitni ustaški ili nacistički simboli te oni koji asociraju na ustaški pokret, tiskaju su knjige, objavljuju članci i intervjui, održavaju tribine, snimaju dokumentarni filmovi i emitiraju televizijske emisije u kojima se negira ili umanjuje zločinački karakter NDH. Ovakvi stavovi iznošeni su i u službenom glasilu Katoličke crkve i na javnoj televiziji, a reakcije vlasti bile su nekonzistentne ili su posve izostale. Zbog toga je pučka pravobraniteljica u studenom 2018. objavila analizu pod naslovom "Relativizacija zločina NDH narušava temeljne vrijednosti Ustava, a izostanak reakcija otvara prostor mržnji".*¹⁶

ECRI u 2018. napominje da se reakcije vlasti na incidente ne mogu smatrati u cijelosti odgovarajućima, te zaključuje: *Vlasti rijetko javnosti upućuju bilo kakvu poruku protiv govora mržnje (protugovora). Lagano se isključuje kazneni progon i većina slučajeva govora mržnje i nasilja motiviranog mržnjom tretira se kao prekršaje. Nepoduzimanje kaznenog progona znači kako nema učinkovitog odvratanja protiv počinjenja takvih kaznenih djela. Odredbe o rasističkoj motiviranosti kao otegotnoj okolnosti također*

se rijetko primjenjuju zbog toga što u pravosuđu nema dovoljno znanja i stručnosti za prepoznavanje zločina iz mržnje.¹⁷ Policija je npr. odlučila ne podnositi prekršajnu prijavu protiv osoba koje su uzvikivale ustaški pozdrav "Za dom spremni" tokom obilježavanja 24. godišnjice vojne operacije Oluja, koja je održana u augustu 2019. u Kninu. Kao razlog za nepodnošenje prijave navedena je praksa nepostupanja sudova po sličnim policijskim prijavama.

Vezano uz prethodno navedeno, snv ukazuje i na to da su predstavnici Srba i Židova, kao i antifašističkih organizacija, prestali s praksom sudjelovanja na komemoracijama žrtvama ustaškog logora u Jasenovcu koje organiziraju državne vlasti. Oni, od 2016., organiziraju zasebne komemoracije.

- /16 Kao primjer širenja i promoviranja radikalnog nacionalizma, antisrpskog sentimenta, ali i prijatni upućenim pripadnicima srpske manjine u Hrvatskoj među viđenijim političarima, navodimo izjavu Ruže Tomašić, hrvatske zastupnice u Europskom parlamentu u prethodnom i trenutnom sazivu. Ona je u maju 2015., osvrćući se na izjavu jednog ministra u Vladi Republike Srbije da Hrvatska ne treba dijeliti lekcije Srbiji i da prvo pogleda u svoje dvorište, izjavila: *Neka oni mole Boga da mi ne počistimo svoje dvorište, jer ako mi počnemo čistiti svoje dvorište, imat će oni još jako puno Srba iz Hrvatske koji će morati ići u Srbiju. Oni drže ovu državu za blagajnu i samoposlugu, a ništa joj ne daju.*¹⁸
- /17 Na porast radikalnog nacionalizma i nesnošljivosti prema Srbima u odnosu na prethodni krug praćenja ukazuju komparativni brojčani podaci o slučajevima historijskog revizionizma, govora mržnje i nasilja prema Srbima, koje je snv analizirao u razdoblju od 2014. do 2018. Pri razmatranju ovih podataka potrebno je imati na umu da se oni odnose samo na slučajeve koji su prijavljeni snv-u i koje je snv bilježio praćenjem objava u javnim medijima.

Metodološki gledajući, s obzirom na velik broj pojedinačnih slučajeva, u tabličnom prikazu koji slijedi korišteni su primjeri koji su uzeti kao jedan, ukupni slučaj, ovisno o lokaciji na kojoj su zabilježeni (npr. nisu evidentirani svi grafiti kojima se promiče govor mržnje i netolerancija na ulicama svih hrvatskih gradova i mjesta). Ista metodologija korištena je i pri obradi medija — zbog količine sadržaja koji uključuju navedene negativne pojavnosti, a koje pojedini desno orijentirani mediji (najviše portali) proizvode na gotovo dnevnoj razini, svaki od njih obrađen je kao jedan slučaj. Ako je riječ o televizijama koje takve sadržaje emitiraju odnosno objavljuju u različitim emisijama, mjerna je jedinica jedna emisija (primjerice, ako se na jednoj televiziji emitiraju tri emisije često spornog sadržaja, a u svakoj se od njih pronađe i mnogo više spornog sadržaja,

mjerna je jedinica ne sâm slučaj, već jedna emisija kao cjelina). Također, u tablicu su uvršteni samo radikalniji primjeri korištenja jezičnog nasilja na portalima i društvenim mrežama, čiji su autori javne osobe.

SLUČAJEVI HISTORIJSKOG REVIZIONIZMA, GOVORA MRŽNJE I NASILJA PREMA SRBIMA	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Grafiti i znakovlje koji sadrže govor mržnje i etničku netrpeljivost	8	14	26	35	33
Govor mržnje i etnička netrpeljivost na sportskim natjecanjima	4	8	20	14	12
Govor mržnje i etnička netrpeljivost u medijima	8	21	42	40	43
Govor mržnje i etnička netrpeljivost na društvenim mrežama	5	10	28	31	38
Javne akcije koje imaju obilježja netrpeljivosti prema Srbima	9	31	53	52	52
Etnička netrpeljivost i historijski revizionizam u izjavama javnih osoba	9	37	42	52	56
Vrijeđanje i prijetnje upućene Srbima i srpskim institucijama u RH	7	20	62	107	105
Fizički napadi (broj napadnutih osoba)	5	9	16	11	5
Oštećena, uništena i ukradena imovina privatnih osoba i srpskih institucija	6	9	17	16	15
Oštećeni i uništeni antifašistički spomenici	7	13	17	17	19
Oštećene i uništene dvojezične ploče	8	8	2	4	3
UKUPNO	82	189	331	393	381

Predočeni statistički podaci snv-a razlikuju se od onih koje bilježe nadležna državna tijela. Osvrćući se na tu činjenicu, ECRI npr. navodi: *Za razliku od službenih podataka, podaci koje su dostavili nvo-i ukazuju na veći broj slučajeva zločina mržnje. (...) Iako različite metodologije za evidentiranje zločina mržnje mogu dovesti do tako različitih podataka, pučka pravobraniteljica naglasila je kako te podatke ne treba zanemariti, s obzirom na to da žrtve zločina mržnje incidente često prijavljuju samo nvo-ima zbog nepostojanja povjerenja u vlasti ili straha od njih.*¹⁹ Navodi ECRI-a potvrđuju i snv-ovo stajalište da pojedini etnički motivirani incidenti, primjeri antisrpske retorike i drugi slučajevi pojava oblika iskazivanja nesnošljivosti prema Srbima ostaju neprijavljeni nadležnim državnim tijelima, često zbog obeshrabrenosti sporošću ili nepostupanjem tih tijela u sličnim slučajevima.

/18 Slučajevi historijskog revizionizma, govora mržnje i nasilja prema Srbima nastavljaju se bilježiti i u 2019. godini. Kao incident koji je privukao najviše pažnje javnosti navodimo napad maskiranih osoba na Srbe, goste lokalnog kafića, koji su u trenutku napada pratili televizijski prijenos nogometne utakmice jednog srpskog kluba iz Beograda. Napad se dogodio 21. augusta u mjestu Uzdolje kod Knina, pri čemu je ozlijeđeno pet napadnutih osoba. Sličan se napad istog dana dogodio i u obližnjem mjestu Đevrske, ali bez ozlijeđenih. Osumnjičeni za napad u Uzdolju privedeni su nekoliko dana nakon incidenta, a napad su policija i Državno odvjetništvo okarakterizirali kao kazneno djelo izazivanja nereda. Ipak, početkom decembra 2019. podignuta je optužnica protiv 15 okrivljenika za kaznena djela nasilničkog ponašanja, oštećenja tuđe stvari, nanošenja tjelesnih ozljeda, a sve u vezi sa zločinom iz mržnje. SNV je izrazio zadovoljstvo postupanjem policije, osobito u vezi informiranja žrtava kaznenih djela o stadiju kaznenog progona. Međutim, iskazana je i zabrinutost zbog medijskog izvještavanja pojedinih portala koji su žrtvu, vlasnika kafića u Uzdolju, predstavili kao "zlotvora", koji je za vrijeme rata 90-ih maltretirao zarobljene Hrvate, zatočenike u kninskom zatvoru, unatoč činjenici da je on tada bio maloljetan i da mu navedena (ne)djela nadležna državna tijela nikada nisu stavljala na teret.

Postupanje nadležnih pravosudnih tijela u slučaju incidenta u Uzdolju pokazuje različito poimanje kaznenog djela zločina iz mržnje, odnosno na problem različitog kvalificiranja tog kaznenog djela u sudskoj praksi. Na to ukazuje i sadržaj Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske iz decembra 2019.²⁰ Tom su Odlukom odbijene ustavne tužbe zbog produljenja istražnog zatvora, koje su podnijela šestorica okrivljenih za kaznena djela nasilničkog ponašanja, oštećenja tuđe stvari i tjelesnih ozljeda u vezi sa zločinom iz mržnje. Naime, Općinsko državno odvjetništvo u Šibeniku (ODO) podnijelo je Županijskom sudu u Šibeniku (žs) prijedlog za određivanje istražnog zatvora protiv podnositelja ustavnih tužbi i još jednog osumnjičenog zbog počinjenja prethodno navedenih kaznenih djela. Postupajući po prijedlogu, sudac istrage žs-a odbio je prijedlog ODO-a da se pojedinim okrivljenicima odredi istražni zatvor, ali je žs ukinuo i preinačio rješenje suca istrage i odredio istražni zatvor u trajanju od mjesec dana. ODO je zatim podnio zahtjev za produljenje istražnog zatvora, ali je sudac istrage i taj zahtjev odbio, određujući zaštitnu mjeru obaveznog javljanja u nadležnu policijsku postaju svaki tjedan, kao i mjeru opreza — zabranu dolaska i boravka u Uzdolju. Sudac istrage ovo je svoje rješenje obrazložio postojanjem osnovane sumnje da su osumnjičeni počinili kaznena djela, ali je na temelju dokaza ocijenio da ne postoji osnovana sumnja da su ta djela počinjena iz mržnje. Postupajući po žalbi ODO-a na rješenje suca istrage, Izvanraspravno vijeće žs-a istu je prihvatilo i svojim je rješenjem preinačilo rješenje suca istrage, produljujući istražni zatvor za još dva mjeseca.

Razmatrajući zaprimljene ustavne tužbe, u kojima se šestorica okrivljenika, zbog rješenja Izvanraspravnog vijeća žs-a o produljenju istražnog zatvora, pozivaju na povredu prava na slobodu (čl. 5. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i čl. 16. Ustava RH), Ustavni sud ukazuje na specifičan karakter zločina počinjenog iz mržnje jer isti podrazumijeva društveno izrazito poguban oblik diskriminatornog postupanja, koje predstavlja vrlo grubu povredu ustavnog načela društvene jednakosti građana. Što se pitanja odluke Izvanraspravnog vijeća žs-a o produljenju istražnog zatvora tiče: *Ustavni sud nalazi da obrazloženje izvanraspravnog vijeća Županijskog suda u Šibeniku sadrži dostatne i uvjerljive razloge na temelju kojih sud obrazlaže svoj ispravan zaključak o uvjetovanosti napada povezanošću žrtava s pripadnošću srpskom etnicitetu, te naglašava kako u sustavu ustavne demokracije koja počiva na vrijednosti jednakosti, odnosno načelu jednakog postupanja prema svim građanima i građankama neovisno o njihovom etničkom porijeklu, nije moguće tolerirati bilo koji oblik nasilja koji bi bio uvjetovan nečijom pripadnošću određenom etnicitetu, a posebno skupinama građana i građanki unutar hrvatskog društva kojima Ustav priznaje status nacionalne manjine.*²¹

Članak 7.

Stranke su dužne osigurati poštovanje prava svakog pripadnika nacionalne manjine na slobodu mirnog okupljanja, slobodu udruživanja, slobodu izražavanja, te slobodu misli, savjesti i vjere.

- /19 SNV zaključuje da se sloboda udruživanja i mirnog okupljanja općenito poštovala. Aktivnosti udruga i institucija Srba financirane su ili sufinancirane iz sredstava državnog proračuna, kao i iz proračuna određenog broja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.
- /20 Međutim, kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, bilježe se slučajevi u kojima su mirno okupljanje u pitanje doveli i ometali radikalno-nacionalistički orijentirani pojedinci ili skupine. To se naročito odnosi na organizaciju i održavanje (uredno prijavljenih) komemorativnih, ceremonijalnih i kulturnih manifestacija, koji su popraćeni prosvjedima, blokadama prometa, prijetnjama, i sl. SNV primjećuje da pripadnici policije poduzimaju radnje radi sprječavanja mogućih sukoba i održavanja javnog reda, ali se one često mogu ocijeniti pasivnim i sporadičnim. U 2017. godini komemorativni skup koji je u Glini, na prostoru nekadašnje pravoslavne crkve gdje su u ljeto 1941. godine ustaše ubile više od hiljadu Srba iz Gline i okolnih mjesta, održan 30. jula ometalo je desetak prosvjednika. Prosvjednici su svojim dovikivanjem pokušali prekinuti govore, približivši se

na samo desetak metara od skupa u organizaciji SNV-a. (...) Kako je kasnije javio portal N1 televizije, policajci su po završetku skupa dvojicu najglasnijih i najupornijih prosvjednika evidentirali zbog remećenja javnog reda i mira.²² U augustu 2018., zbog javnog protivljenja i pritisaka ratno-veteranskih organizacija, Srpsko kulturno društvo "Prosvjeta" otkazalo je održavanje festivala tradicijske muzike u Petrinji. Festival je kasnije ipak održan, uz manje prosvjede nekolicine nezadovoljnih ratnih veterana, ali bez značajnijih incidenata. Međutim, neka su kulturno-umjetnička društva zbog ranijih pritisaka otkazala učešće na festivalu. Svake godine krajem jula SNV i Savez antifašističkih boraca i antifašista (SAAB) proslavljaju Ustanak naroda Like 1941. a on je, baš svaki put, ugrožen i značajno otežan kontraskupom u organizaciji više veteranskih i radikalno nacionalističkih organizacija na kojima se otvoreno prijeti Srbima i njihovim liderima, antifašistima.

Članak 8.

Stranke se obvezuju priznati svakom pripadniku nacionalne manjine prava na očitovanje svoje vjere ili uvjerenja, te na osnivanje vjerskih ustanova, organizacija i udruga.

- /21 Kao i u okviru prethodnog kruga praćenja, SNV na osnovu raspoloživih informacija zaključuje da vlasti poštuju pravo na očitovanje vjere i ostvarivanje slobode vjeroispovijesti.
- /22 SNV izražava zadovoljstvo time što je Operativnim programom za srpsku nacionalnu manjinu iz augusta 2017. utvrđena mjera razrade modela za povrat imovine Srpske pravoslavne Crkve (SPC) i imovine drugih srpskih organizacija, oduzete za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine. U okviru ove mjere, radi sastavljanja popisa imovine za povrat i predlaganja metodologije i rokova povrata, Vlada RH predviđela je osnivanje radne skupine s predstavnicima SPC-a. Prema saznanjima SNV-a, međutim, radna skupina još nije osnovana, a odluke ranije administracije o povratu imovine još nisu sprovedene.

Članak 9.

1. **Stranke se obvezuju priznati da pravo na slobodu izražavanja svakog pripadnika nacionalne manjine uključuje slobodu na vlastita mišljenja, te na primanje i širenje informacija i ideja na manjinskom jeziku bez miješanja javnih vlasti i neovisno o granicama. Strane su dužne osigurati, u okviru svojih pravnih sustava,**

da pripadnici nacionalne manjine ne budu diskriminirani glede pristupa medijima.

2. Stavak 1. ne sprječava stranke da traže dozvolu, bez diskriminacije i na temelju objektivnih kriterija, za radijske postaje i televizijske postaje ili za kinematografska poduzeća.
3. Stranke neće ometati pripadnike nacionalnih manjina u osnivanju i uporabi tiskovnih medija. U zakonskim će okvirima radio-televizijskog emitiranja što više osigurati, uzimajući u obzir odredbe stavka 1., da pripadnicima nacionalnih manjina bude pružena mogućnost osnivanja i korištenja vlastitih medija.
4. U okviru svojih pravnih sustava stranke će usvojiti odgovarajuće mjere s ciljem olakšanja pristupa medijima pripadnika nacionalnih manjina, te s ciljem promicanja snošljivosti i omogućavanja kulturnog pluralizma.

/23 SNV sa žaljenjem navodi da ni u ovom izvještajnom razdoblju nije došlo do unaprjeđenja stanja po pitanju proizvodnje i emitiranja kvalitetnih i kontinuiranih televizijskih i radioemisija, i sadržaja od interesa za pripadnike srpske nacionalne manjine u programima elektroničkih medija s nacionalnom koncesijom.

Pristup pripadnika srpske nacionalne manjine javnim elektroničkim medijima, kao i uključivanje specifičnih tema od njihovog interesa u programske sadržaje televizijskih i radioprograma na nacionalnoj i regionalnoj razini ostaje vrlo ograničen i nezadovoljavajući. To se također odnosi i na uključivanje i emitiranje programskih sadržaja na manjinskom jeziku. Tako npr. informativni programi Hrvatske radiotelevizije (HRT), kako oni koji se emitiraju na nacionalnoj tako i oni koji se emitiraju na regionalnoj razini, ne uključuju emisije i sadržaje na srpskom jeziku i ćirilicom pismu (dok takve emisije postoje za druge manjine). Iako pozdravlja proizvodnju i emitiranje emisija posvećenih nacionalnim manjinama na Hrvatskoj televiziji (*Prizma* i *Manjinski mozaik*), SNV smatra da se time srpskoj nacionalnoj manjini ne osigurava primjeren medijski prostor i pluralističko medijsko okruženje i inkluzija ne promiču se i ne ostvaruju u dovoljnoj mjeri. Naime, malobrojni medijski sadržaji HRT-a o manjinama i za manjine i dalje su marginalizirani objavljivanjem u posebnim emisijama, koje se emitiraju izvan popularnijih termina.

/24 Kao što je navedeno i u prethodnom alternativnom izvještaju, programi na srpskom jeziku u elektroničkim medijima i dalje se emitiraju tek na nekoliko privatnih lokalnih radiostanica na području istočne Hrvatske.

/25 Javno distribuiranje specifičnih sadržaja od interesa za pripadnike srpske nacionalne u tiskanim medijima nastavljeno je objavljivanjem tjednika *Novosti*. Sadržajno, *Novosti* nastavljaju objavljivati opće informativne sadržaje i kritičke osvrte na sva relevantna politička, društvena i kulturna događanja u državi i šire, uključujući teme koje se odnose na rad i djelovanje udruga i institucija srpske nacionalne manjine te na specifične probleme i pitanja od interesa za Srbe u Hrvatskoj. Objavljivanje *Novosti* (su)financira se sredstvima iz Državnog proračuna, koja se udrugama nacionalnih manjina raspoređuju putem Savjeta za nacionalne manjine. Zbog objavljivanja sadržaja i kritičkih komentara o profašističkim trendovima u društvu, klerikalizaciji i jačanju radikalnog konzervatizma i nacionalizma, *Novosti* se suočavaju s brojnim privatnim tužbama za odštetu. Početkom 2017. konzervativna udruga "U ime obitelji" pokrenula je kampanju protiv *Novosti*, optužujući tjednik za širenje netrpeljivosti prema hrvatskom narodu i tražeći od državnih vlasti da ga prestanu financijski podržavati. Motivirane tom kampanjom, dvije koordinacije udruga branitelja iz 90-ih podnijele su kaznene prijave protiv trojice kolumnista *Novosti*. Na to je npr. reagirala međunarodna organizacija za zaštitu slobode medija "Reporteri bez granica", osuđujući kampanju podizanja prijave i verbalnih napada koju su nacionalističke skupine mjesecima vodile protiv *Novosti*. Jedna manja ekstremno desničarska stranka u više je navrata održavala zapaljive demonstracije ispred ureda *Novosti* i snv-a. Demonstracije su bile obilježene i javnim spaljivanjem *Novosti*. Tjednik je čak optužen i za poticanje šumskih požara koji su buknuili širom Hrvatske u ljeto 2017. Tokom 2018. deset je najistaknutijih ekstremnih desničara (među njima i Marko Perković, poznatiji kao Thompson, pjevač kojem su zbog promoviranja nacističke ideologije zabranjivani nastupi u više zemalja EU) tužilo autoricu i urednika snv-ova biltena o historijskom revizionizmu i govoru mržnje zbog — govora mržnje!

Članak 10.

1. Stranke se obvezuju priznati pravo da svaki pripadnik nacionalne manjine ima pravo slobodno i bez miješanja koristiti svoj manjinski jezik, privatno i javno, u govoru i u pismu.
2. Na područjima nastanjenima osobama koje tradicionalno ili u znatnijem broju pripadaju nacionalnim manjinama, ukoliko te osobe to zatraže te ondje gdje takav zahtjev odgovara stvarnoj potrebi, stranke će uzastojati, koliko je to moguće, osigurati uvjete koji će omogućiti korištenje manjinskog jezika u ophođenju tih osoba s tijelima vlasti.

3. Stranke se obvezuju svakoj osobi koja pripada nacionalnoj manjini jamčiti pravo na to da smjesta bude informirana, na jeziku kojeg razumije, o razlozima svojeg uhićenja te o naravi i povodu optužbe protiv nje, kao i to da se brani na tom jeziku, u slučaju potrebe i uz slobodnu pomoć prevoditelja.

Članak 11.

1. Stranke se obvezuju priznati da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo koristiti svoje prezime i ime na manjinskom jeziku te da joj ono bude službeno priznato, u skladu s modalitetima koje predviđa njihov pravni sustav.
2. Stranke se obvezuju priznati da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo na svojem manjinskom jeziku isticati oznake, natpise i druge informacije privatne naravi a javno uočljive.
3. Na područjima tradicionalno nastanjenima znatnijim brojem osoba koje pripadaju nacionalnoj manjini, stranke će u okviru svojih pravnih sustava, uključujući — gdje je to prikladno — sporazume s drugim državama te uzimajući u obzir njihove specifične uvjete, uznastojati istaknuti tradicionalne lokalne nazive, nazive ulica i druge topografske oznake namijenjene javnosti također i na manjinskom jeziku kad za takve oznake postoji dostatno zanimanje.

/26 Temeljem vlastitih saznanja, ali i informacija sadržanih u izvještajima Vlade RH, SNV zaključuje da je u izvještajnom razdoblju postignut određeni napredak u ispunjavanju zakonske obaveze statutarnog uređivanja prava pripadnika nacionalnih manjina na ravnopravnu službenu upotrebu svog jezika i pisma u jedinicama lokalne samouprave u kojima prema rezultatima Popisa stanovništva 2011. pripadnici pojedine manjine čine najmanje trećinu stanovnika. Međutim, SNV i dalje ukazuje na neujednačen pristup jedinica lokalne samouprave ispunjavanju navedene zakonske obaveze, što u konačnici utječe i na (ne)mogućnost ostvarivanja svih odgovarajućih jezičnih prava u praksi. Naime, i Vlada RH u 2017. ističe da su u *prethodnom razdoblju lokalne jedinice uglavnom ispunile ovu obvezu (...), bilo da se radi o potpunoj usklađenosti vlastitih statuta s odgovarajućim zakonskim odredbama ili pak samo propisivanju statutima opće odredbe o pravu na ravnopravnu službenu uporabu jezika i pisma nacionalnih manjina,*²³ dok u 2018. navodi da se *može (...) zaključiti da u 2018. godini nije bilo većih promjena u statutima spomenutih 27 jedinica.*²⁴ Dakle, navedeno jasno ukazuje na to da određen broj jedinica lokalne samo-

uprave još uvijek nije uredio svoje statute sukladno Zakonu o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina (ZJPNM), ali i Naputku ministra uprave za dosljednu provedbu Zakona iz marta 2012., kojim se općine i gradovi u kojima pripadnici nacionalne manjine čine najmanje trećinu stanovnika upućuju na to da svojim statutima detaljno urede ostvarivanje navedenog prava, odnosno na to da izričito propišu svako pojedino pravo čije je ostvarivanje na području tih jedinica zajamčeno Zakonom.

Kao primjer jedinice lokalne samouprave koja svoj statut nije uskladila s odgovarajućim propisima snv ističe Općinu Gračac, u kojoj Srbi čine 45,16% stanovništva. S druge strane, Grad Vrbovsko, u kojem Srbi čine 35,22% stanovništva, primjer je jedinice koja je formalno zadovoljila obavezu usklađivanja lokalnog statuta, ali se zajamčena i uređena jezična prava Srba u praksi ne primjenjuju odnosno ne ostvaruju.

/27 U prethodnom alternativnom izvještaju snv je posebnu pažnju posvetio otporima uvođenju i praktičnom konzumiranju prava na ravnopravnu službenu upotrebu srpskog jezika i ćirilice u Gradu Vukovaru, u kojem Srbi čine 34,87% stanovništva prema rezultatima Popisa iz 2011. Taj je problem eskalirao u 2013. nasilnim uklanjanjem ili uništavanjem nekoliko postavljenih latinično-ćirilicinskih natpisnih ploča sa zgrada tijela državne vlasti u Vukovaru, što su napravili radikalni pojedinci i neformalno organizirani građani.

snv podsjeća na to da je Ustavni sud RH, svojom Odlukom od 12. augusta 2014., ukinuo članak 22. Statutarne odluke o izmjenama i dopunama Statuta Grada Vukovara od 4. novembra 2013., kojim je bilo uređeno da se područje Grada u cijelosti izuzima od primjene odredaba ZJPNM-a te od članka 12. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (UZPNM), do ispunjenja uvjeta iz članka 8. UZPNM-a.²⁵ Drugom Odlukom Ustavni je sud između ostalog utvrdio da je *Gradsko vijeće Grada Vukovara dužno u roku od jedne godine od dana objave ove odluke u "Narodnim novinama", vodeći se člankom 6. ZJPNM-a, a u duhu članka 8. UZPNM-a, u Statutu Grada Vukovara izrijekom propisati i urediti, za cijelo područje odnosno za pojedini dio ili pojedine dijelove područja Grada Vukovara, individualna prava pripadnika nacionalnih manjina na službenu uporabu svoga jezika i pisma te javnopravne obveze tijela državne i javne vlasti između onih navedenih u ZJPNM-u za koje smatra da odgovaraju životnim činjenicama i faktičnim okolnostima u Gradu Vukovaru, u opsegu koji ne ugrožava samu bit tih prava, a istodobno uvažava potrebe većinskog hrvatskog naroda koje izviru iz još uvijek živih posljedica velikosrpske agresije početkom 90-ih godina 20. stoljeća te potrebu pravednog i pravilnog tretmana srpske nacionalne manjine na području Grada Vukovara.*²⁶

Tokom izvještajnog razdoblja, 17. augusta 2015., Gradsko vijeće Vukovara donijelo je Statutarnu odluku o izmjenama i dopunama Statuta Grada Vukovara (Statutarna odluka o Statutu) i Statutarnu odluku o ostvarivanju ravnopravne službene uporabe jezika i pisma srpske nacionalne manjine na području Grada Vukovara (Statutarna odluka o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine).²⁷

Statutarnom odlukom o Statutu je, člankom 5., između ostalog uređeno da se individualna prava pripadnika srpske nacionalne manjine koji žive na području Grada Vukovara zajamčena ZJPNM-om postupno osiguravaju posebnom Statutarnom odlukom o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine (stavak 1.); da Gradsko vijeće razmatra u listopadu svake godine dostignuti stupanj razumijevanja, solidarnosti, snošljivosti i dijaloga među građanima Vukovara, pripadnicima hrvatskog naroda i pripadnicima srpske nacionalne manjine, te u skladu s raspravljenim i donesenim zaključcima donosi odluku o mogućnosti, odnosno potrebi proširivanja opsega osiguranih individualnih prava pripadnika srpske nacionalne manjine koji žive u Gradu Vukovaru novim pravima iz kataloga prava predviđenih ZJPNM-om (stavak 3.); te da na temelju Odluke o dostignutom stupnju razumijevanja, solidarnosti, snošljivosti i dijaloga Gradsko vijeće svake godine, a najkasnije svake druge godine, donosi dopunu Statutarne odluke o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine, kojom se pripadnicima srpske manjine priznaju prethodno dogovorena nova prava (stavak 4.). Nadalje, člankom 6. Statutarne odluke o Statutu uređeno je i da se Statutarnom odlukom o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine postupno propisuju i pojedina kolektivna prava srpske nacionalne manjine na području Grada, zajamčena ZJPNM-om (stavak 1.) te da se ista proširuju u postupku i na način propisan za proširivanje opsega osiguranih individualnih prava (stavak 2.). Zaključno je navedeno da prethodno navedene obaveze Gradskog vijeća počinju u oktobru 2016. (članak 7. stavak 2.).

Statutarnom odlukom o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine, koja je stupila na snagu 1. januara 2016., uređeno je da pripadnici srpske manjine imaju pravo slobodne uporabe srpskog jezika i ćirilnog pisma u društvenom i javnom životu te u službenoj komunikaciji u javnim poslovima iz samoupravnog djelokruga Grada (članak 3.); uređena su i pojedina posebna prava gradskih vijećnika i zamjenika gradonačelnika iz reda pripadnika srpske manjine (članci 4. i 5.); kao i posebna individualna prava građana iz reda pripadnika srpske manjine koji žive na području Grada (članak 6.). Ovom Statutarnom odlukom uređeno je i da se "kolektivna" prava srpske nacionalne manjine na području Grada osiguravaju kada se steknu uvjeti sukladno odluci ili odlukama Gradskog vijeća o dostignutom stupnju razumijevanja, solidarnosti, snošljivosti i dijaloga, kako je uređeno člankom 5. stavkom 3. Statutarne odluke o Statutu.

U 2016. godini Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora Ustavnom je sudu RH podnio zahtjev za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti pojedinih odredbi prethodno navedenih statutarnih odluka Gradskog vijeća Grada Vukovara s Ustavom i zakonom. Ustavni je sud Odlukom od 2. jula 2019. prihvatio zahtjev Odbora i odlučio je o ukidanju dijela članaka 5. i 6. Statutarne odluke o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine, dok je po pitanju odredbi članka 7. stavka 2. iste Statutarne odluke, kao i odredbi članka 5. stavaka 3. i 4., članka 6. i članka 7. stavka 2. Statutarne odluke o Statutu, utvrdio da nisu u nesuglasnosti s Ustavom i zakonom.²⁸ Međutim, Ustavni je sud u svojoj Odluci između ostalog primijetio i iskazao *zabrinutost zbog toga što Gradsko vijeće Grada Vukovara, od dana stupanja na snagu obveza iz osporenog članka 5. Izmjene Statuta nije pristupilo donošenju odluke o mogućnosti, odnosno potrebi proširivanja opsega osiguranih individualnih prava pripadnika srpske nacionalne manjine koji žive u Gradu Vukovaru novim pravima iz kataloga prava predviđenih ZJPNM-om. Ustavni sud također nalazi potrebnim istaknuti da se obveze koje za Gradsko vijeće Grada Vukovara proizlaze iz osporenih odredaba Izmjene Statuta ne mogu odgađati unedogled. Ustavni sud opetovano ističe da ima razumijevanja za posebnu povijesnu političku situaciju u Gradu Vukovaru. Međutim, iznimka propisana člankom 6. stavkom 2. ZJPNM-a mora se tumačiti usko i ne smije dokinuti samu bit prava koja nacionalnoj manjini daje taj zakon. Osim toga, ona ne smije biti zloupotrijebljena na način da predstavlja puko obećanje prava pripadnika nacionalnih manjina koje se neće i provesti. Gradskom vijeću naloženo je da već u oktobru 2019. odgovarajuće izmijeni ukinute odredbe Statutarne odluke o upotrebi jezika i pisma srpske nacionalne manjine te da o učinjenom bez odgode izvijesti Ustavni sud, kao i da ubuduće poštuje vremenski okvir za donošenje takve odluke. Ustavni sud naveo je i da pridržava sebi pravo da na temelju članka 38. stavka 2. Ustavnog zakona pokrene po vlastitoj inicijativi postupak za ocjenu suglasnosti tog propisa sa zakonom i Ustavom u slučaju nepoštovanja odluke Ustavnog suda.*

SNV sa žaljenjem konstatira da Gradsko vijeće Vukovara nije postupilo po nalogu iz Odluke Ustavnog suda od 2. jula 2019. te iskazuje nadu da će Ustavni sud po tom pitanju žurno postupati. Naime, a da prethodno nije postupilo po nalogu Ustavnog suda, Gradsko vijeće Vukovara 18. je oktobra 2019. sâmo donijelo Zaključak da je *dostignuti stupanj razumijevanja, solidarnosti, snošljivosti i dijaloga među građanima Grada Vukovara pripadnicima hrvatskog naroda i pripadnicima srpske nacionalne manjine na razini koja omogućava suradnju i suživot te se nisu stvorili preduvjeti za proširivanje opsega osiguranih individualnih prava te propisivanje kolektivnih prava pripadnicima srpske nacionalne manjine koji žive u Gradu Vukovaru i dopune Statutarne odluke kojom se pripadnicima srpske nacionalne manjine na području Grada Vukovara priznaju nova prava.*²⁹ Inače, ovaj je Zaključak obrazložen postojanjem uvjeta u kojima su još uvijek zapo-

stavljena temeljna ljudska prava velikoj većini građana grada Vukovara svih nacionalnosti, koji su se usprotivili velikosrpskoj agresiji 1991. i to pravo na ljudski život, ljudsko dostojanstvo i ljudsku slobodu sustavnim odgađanjem provođenja postupaka protiv počinitelja ratnih zločina tijekom velikosrpske agresije na Vukovar te da bi se proširivanjem opsega postojećih prava smatralo nepoštivanjem i nerazumijevanjem tih građana i njihove žrtve.³⁰ Raspravu o Zaključku Gradskog vijeća obilježila je i jedna nemila scena. Tokom rasprave, nakon što je gradonačelnik obrazložio prijedlog Zaključka nepostojanjem uvjeta za proširivanje opsega jezičnih prava srpske manjine, vijećnik Samostalne demokratske srpske stranke (SDSS) dao mu je primjerak gradskog statuta na ćirilichnom pismu. Taj je primjerak gradskog statuta tiskan u okviru javne kampanje snv-a, kojom se želi destigmatizirati ćirilichno pismo u Hrvatskoj i ukazati na to da njegovo korištenje ne ugrožava nikoga. Gradonačelnik Ivan Penava bacio je statut na pod, navodeći da postupanje vijećnika SDSS-a smatra činom velikosrpske agresije protiv koje će se boriti svim sredstvima. Gradonačelnik je, između ostalog, uzviknuo: *Vaši su uzori četničke šubare i spomenici koji okružuju ovaj grad. Zanima vas ono što niste uspjeli 1991., uvesti ćirilicu u ovaj grad. Silovane žene vas ne zanimaju. Mrtva djeca vas ne zanimaju! Ako bude trebalo protiv velikosrpske agresije jučer, danas, sutra svim sredstvima!*³¹

Vezano uz obrazloženje Zaključka Gradskog vijeća od 18. oktobra 2019., snv ističe da su za provođenje postupaka protiv počinitelja ratnih zločina nadležna pravosudna tijela RH, a ne građani srpske nacionalnosti, te zaključuje da se tim stajalištem Gradskog vijeća nastavlja politika nametanja kolektivne krivnje Srbima iz Vukovara. Osim toga, pitanja poštovanja i razumijevanja građana srpske nacionalnosti i njihove žrtve u ratu u potpunosti se zanemaruje i ignorira. snv zaključuje da se prihvaćanjem opravdanosti tog stajališta ostvarivanje zajamčenih jezičnih prava Srba može onemogućavati u nedogled, što dovodi u pitanje pravnu sigurnost i trajno ograničava i ugrožava zaštitu i ostvarivanje tih zakonom utvrđenih prava.

- /28 snv ukazuje i na nepostupanje po Odluci Ustavnog suda od 12. augusta 2014., kojom je Vladi RH naloženo da *u roku od jedne godine od dana objave ove odluke u "Narodnim novinama" mora uputiti u parlamentarnu proceduru izmjene i dopune ZJPNM-a u kojima će urediti prikladan pravni mehanizam za slučajeve kad predstavnička tijela jedinica lokalne samouprave ne provode obveze iz ZJPNM-a odnosno opstruiraju njegovu provedbu.*³² Na to ukazuje i Ustavni sud u svojoj Odluci od 2. jula 2019., podsjećajući Vladu RH na taj nalog i navodeći da očekuje da *Vlada RH postupi prema tom nalogu i Hrvatskom saboru uputi prijedlog navedenog zakona. U slučaju da Vlada RH ne postupi na taj način, Ustavni sud će (...) o tome obavijestiti Hrvatski sabor.*³³

SNV smatra da nepostojanje pravnog mehanizma za odgovarajuće postupanje nadležnih državnih tijela u slučajevima neispunjavanja obaveza iz ZJPNM-a od strane tijela jedinica lokalne samouprave nastavak dugogodišnjih praksi neujednačene primjene Zakona i nepoštovanja zakonom zajamčenih jezičnih prava nacionalnih manjina.

/29 SNV ponovno, kao i u prethodnom alternativnom izvještaju, ukazuje na dugotrajni problem neisticanja dvojezičnih latinično-ćiriličnih topografskih oznaka, odnosno latinično-ćiriličnih ploča s nazivom naselja u naseljima na području jedinica lokalne samouprave u kojima je statutima jedinica uređeno ostvarivanje prava na ravnopravnu službenu upotrebu srpskog jezika i ćiriličnog pisma. Zahtjevi općinskih predstavnika za postavljanjem dvojezičnih ploča nadležnim državnim tijelima, odnosno nadležnim poduzećima za ceste, godinama ostaju bez konkretnog učinka.

Članak 12.

1. Gdje je to prikladno, stranke poduzimaju mjere na području obrazovanja i istraživanja radi promicanja spoznaje o kulturi, povijesti, jeziku i vjeri njihovih nacionalnih manjina i većine.
2. U tom kontekstu stranke će, između ostalog, pružiti odgovarajuće mogućnosti za obuku nastavnika i pristup udžbenicima, te će olakšati kontakte između učenika i nastavnika različitih zajednica.
3. Stranke se obvezuju promicati jednaku dostupnost obrazovanja osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama na svim razinama.

Članak 13.

1. Unutar svojih obrazovnih sustava stranke priznaju da osobe koje pripadaju nacionalnoj manjini imaju pravo ustanovljivati i upravljati vlastitim privatnim ustanovama za obrazovanje i obuku.
2. Korištenje ovoga prava ne uključuje nikakvu financijsku obvezu za stranke.

Članak 14.

1. Stranke se obvezuju priznati da svaka osoba koja pripada nacionalnoj manjini ima pravo učiti na svom manjinskom jeziku.

2. Na područjima tradicionalno ili u znatnijem broju nastanjenom osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama, ako za to postoji dostatno zanimanje, stranke će uzastojati osigurati, koliko je to moguće te u okvirima svojih obrazovnih sustava, da osobe koje pripadaju tim manjinama imaju odgovarajuće mogućnosti da uče manjinski jezik ili da ih se podučava na manjinskom jeziku.

3. Stavak 2. ovoga članka primjenjuje se tako ne dirajući u učenje službenog jezika ili nastave na tom jeziku.

/30 SNV ponovno ukazuje na problem nemogućnosti registracije školskih ustanova u kojima se nastava odvija na srpskom jeziku i na ćirilicnom pismu (model A) kao manjinskih škola, odnosno u škole na jeziku i pismu srpske nacionalne manjine. Problem se uglavnom odnosi na škole u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji, koje funkcioniraju u područjima s većinskim ili značajnijim srpskim stanovništvom.

/31 Unatoč određenim promjenama u odnosu na prethodno razdoblje, poučavanje novije povijesti u osnovnim i srednjim školama ne doprinosi odgovarajućem razumijevanju i prihvaćanju etničke i kulturne raznolikosti društva u Hrvatskoj. To i dalje značajno ograničava primjerenu integraciju Srba u šire društvo te izgradnju i jačanje međunacionalnog povjerenja, kao i prihvaćanje koegzistencije i poštovanja etno-kulturnih različitosti u državi.

U okviru cjelovite kurikularne reforme i eksperimentalnog programa "Škola za život"³⁴ započete su izmjene kurikuluma društveno humanističkih predmeta, između ostalog i kurikuluma Povijesti. Unatoč tome što obavezuje na poučavanje o međuetničkom suživotu i iskustvima nacionalnih manjina, kurikulum Povijesti usvojen u 2019. o Srbima govori pretežno u kontekstu rata 90-ih, odnosno "velikosrpske agresije na RH". Također, iako se u tekstu kurikuluma spominju "politike terora nad građanima (posebice Židovima, Srbima i Romima)" iz vremena Drugog svjetskog rata, u istom se npr. ne navodi tko je odgovoran za te politike, a ne spominje se ni koncentracijski logor Jasenovac, kao simbol terora i zločina ustaškog režima i masovnog stradanja nevinih građana.

/32 SNV izražava zadovoljstvo odlukama Ministarstva znanosti i obrazovanja iz septembra i oktobra 2019., kojima su usvojeni kurikulum za nastavni predmet "Srpski jezik za osnovnu i srednju školu s nastavom na jeziku i ćirilicnom pismu srpske nacionalne manjine u RH" (Model A) i kurikulum za nastavni predmet "Srpski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u RH" (Model C).

Ipak, SNV ukazuje na problem neusvajanja nastavnih sadržaja u vezi s posebnosti srpske nacionalne manjine za poučavanje društvenohumanističkih predmeta u osnovnoj i srednjoj školi. Naime, člankom 6. Zakona o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina propisano je da, uz opći dio, nastavni plan i program odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalne manjine sadrži dio čiji je sadržaj u vezi s posebnosti nacionalne manjine (materinski jezik, književnost, povijest, zemljopis i kulturno stvaralaštvo nacionalne manjine) te da taj dio nastavnog plana i programa donosi Ministarstvo znanosti i obrazovanja po pribavljenom mišljenju udruga nacionalne manjine. S tim u vezi, SNV ističe da kurikulum, kao i odgovarajući udžbenici i drugi obrazovani materijali za učenike srpske nacionalne manjine koji se školuju prema manjinskim obrazovnim modelima (A, B ili C) još uvijek nisu pripremljeni i usvojeni za predmete Geografija, Povijest, Priroda i društvo te Likovni i Glazbeni odgoj.

Članak 15.

Stranke će stvoriti uvjete nužne za učinkovito sudjelovanje osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u kulturnom, društvenom i gospodarskom životu i javnim poslovima, posebice u onima koji se tiču njih samih.

/33 SNV sa zabrinutošću primjećuje da je tokom izvještajnog razdoblja zabilježeno više javnih izjava i/ili poziva kojima se traži ukidanje ili ograničavanje prava nacionalnih manjina na zakonom zajamčenu zastupljenost u Hrvatskom saboru. Takve su ideje u javni prostor plasirale pojedine građanske inicijative i političke stranke, kao i pojedini političari i javne osobe. Tako je građanska inicijativa "Narod odlučuje" u 2018. pokrenula inicijativu za održavanjem državnog referenduma o smanjivanju ukupnog broja saborskih zastupnika te, u okviru toga, i o smanjivanju broja saborskih zastupnika nacionalnih manjina s postojećih 8 na najviše 6. Referendumskom inicijativom predloženo je i ograničavanje postojećih prava zastupnika nacionalnih manjina, odnosno njihovo izuzimanje od glasanja o povjerenju Vladi i donošenju državnog proračuna. Ipak, inicijativa za raspisivanje državnog referenduma nije uspjela jer je provjerom državnog povjerenstva utvrđeno da nije prikupljen dovoljan broj potpisa birača koji su podržali predmetnu inicijativu. Značajno je naglasiti da se kampanja prikupljanja potpisa odvijala u atmosferi širenja međuetničke netolerancije, uz naglašenu antimanjinsku i, naročito, antisrpsku retoriku.

S druge strane, zabilježeni su i slučajevi dovođenja u pitanje sudjelovanja saborskih zastupnika nacionalnih manjina, temeljenog na načelu jednakosti građana i zastupnika, u donošenju odluka. Tako je npr. potpredsjed-

nik Hrvatskog sabora i najveće vladajuće stranke (Hrvatske demokratske zajednice — HDZ), Milijan Brkić, u obraćanju novinarima 8. maja 2017. izjavio: *Gospodin Pupovac (SDSS) je član Sabora, i podupire većinu. On i manjine, iako sudjeluju u radu Vlade, neće određivati sustav i smjer Vlade. I podsjetio bih na ono što sam već govorio u medijima, da je ovo hrvatska država. Da u Hrvatskoj, uz nacionalne manjine koje imaju itekako zajamčena ustavna prava, odlučuju Hrvatice i Hrvati. I da je ovo naša zemlja, a ne nečija tuđa. I zamislite kako bi to bilo kad bih ja odavde govorio kako će gospodin Vučić rekonstruirati srpsku vladu, tko sam ja da to govorim.*³⁵

- /34 SNV je u izvještajnom razdoblju nastavio pratiti ostvarivanje prava na zapošljavanje i razmjernu zastupljenost Srba u tijelima državne uprave, pravosuđu i policiji, odnosno provođenju afirmativnih mjera u korist pripadnika nacionalnih manjina iz članka 22. UZPNM-a. Srbi, prema rezultatima popisa stanovništva iz 2011., čine 4,36% stanovništva Hrvatske, ali je njihova zastupljenost u tijelima javne vlasti i dalje daleko ispod tog udjela.

Rezultati analize SNV-a iz septembra 2017. ukazuju na potpuni podbačaj odgovarajućih državnih mjera i politika. Između ostalog, u izvještaju SNV-a iz 2017. zaključuje se: *Najnoviji podaci odgovarajućih državnih tijela o zastupljenosti manjina s kraja 2016. i početka 2017., u odnosu na one iz 2013., ukazuju na isti opći zaključak koji je iznesen u analizi SNV-a iz marta 2014.: "Napretka nema, a posebne, 'pozitivne' mjere i politike u korist nacionalnih manjina pokazuju se krajnje neučinkovitima, neodgovarajućima i upitno opravdanima." Općenito se može zaključiti i da unatoč optimističnim očekivanjima dijela manjinskih aktera članstvo Hrvatske u Europskoj uniji nije imalo pozitivnog utjecaja na ostvarivanje zajamčenih manjinskih prava u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje njihove odgovarajuće zastupljenosti u tijelima javne vlasti.*

Manjine ostaju značajno podzastupljene u tijelima javne vlasti. *"Dugoročni" plan prijema pripadnika nacionalnih manjina u tijela državne uprave za razdoblje od 2011. do 2014. iz maja 2011. niti je ostvario svoj osnovni cilj povećanja udjela manjina u tijelima državne uprave na 5,5% do kraja 2014., niti je pridonio povećanju udjela manjina u četverogodišnjem razdoblju (koji je, naprotiv, stagnirao), niti je postavio temelje za unapređenje ostvarivanja prava u budućnosti. Neostvarivanje "dugoročnog" plana prijema teško se može pravdati zabranama novog zapošljavanja i politikama smanjivanja broja službenika. Naime, u "dugoročnom" je planu za razdoblje od 2011. do 2014. između ostalog navedeno da se "pri utvrđivanju mogućnosti povećanja broja pripadnika nacionalnih manjina u tijelima državne uprave vodilo [...] računa o mogućnostima zapošljavanja novih državnih službenika, uključujući i zapošljavanje pripadnika nacionalnih manjina, te potrebi smanjenja broja zaposlenih u navedenim tijelima utvrđenoj Planom provedbenih aktivnosti*

Programa gospodarskog oporavka". S tim u vezi, postignuća "dugoročnog" plana ukazuju na neprofesionalan i tek formalan pristup njegovu donošenju i provođenju. Slična se ocjena stanja može dati i u odnosu na godišnje, odnosno "kratkoročne" planove prijama u tijela državne uprave u razdoblju od 2014. do 2016., u dijelovima koji se odnose na planiranje zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina. Slično kao u slučaju upravnih tijela, do napretka nije došlo ni po pitanju unapređenja zastupljenosti manjina u pravosudnim tijelima.³⁶

Primjeri tabličnih prikaza podataka koje je analizirao snv

1. Prikaz zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u tijelima državne uprave 2013. — 2018. (stanje na dan 31. decembra) — podaci Ministarstva uprave

GODINA	Ukupno zaposleni	Zaposleni - manjine %	Zaposleni Srbi %
2013.	52.691	3,51%	2,28%
2014.	50.478	3,49%	2,31%
2015.	50.375	3,40%	2,23%
2016.	49.697	3,40%	2,22%
2017.	49.602	3,34%	2,19%
2018.	49.612	3,24%	2,11%

2. Usporedni prikaz zastupljenosti pripadnika srpske nacionalne manjine u pravosudnim tijelima 31. marta 2013., 31. decembra 2016. i 31. decembra 2018. — podaci Ministarstva pravosuđa

	31. MARTA 2013.		31. DECEMBRA 2016.		31. DECEMBRA 2018.	
	Ukupan broj zaposlenih	% Srba	Ukupan broj zaposlenih	% Srba	Ukupan broj zaposlenih	% Srba
Dužnosnici u sudovima / Suci	1.945	2,21%	1.830	2,30%	1.752	2,17%
Dužnosnici u državnim odvjetništvima / Zamjenici državnih odvjetnika	616	2,76%	621	2,90%	638	2,82%
Službenici, namještenici i vježbenici u sudovima i državnim odvjetništvima	8.123	1,96%	7.737	1,93%	7.710	1,75%

3. Prikaz zastupljenosti pripadnika srpske nacionalne manjine u policiji 2008. — 2017. — podaci Ministarstva unutarnjih poslova

2008.	2010.	april 2011.	jun 2013.	februar 2015.	april 2017.
3,13%	3,00%	2,93%	2,86%	2,62%	2,51%

/35 Vezano uz zastupljenost Srba u policiji, analiza snv-a naglašava: *Podaci MUP-a iz aprila 2017. ukazuju na nastavak negativnih trendova u ostvarivanju prava na proporcionalnu zastupljenost Srba po policijskim upravama (PU) na područjima u kojima oni čine značajniji udio u ukupnom stanovništvu županija. Srbi su [...] značajno podzastupljeni u PU Ličko-senjskoj, u kojoj sudjeluju s udjelom od 1,86%, a u stanovništvu županije ih je 13,65%; u PU Sisačko-moslavačkoj, u kojoj čine 1,01% zaposlenih, a u stanovništvu županije sudjeluju s 12,18%; u PU Karlovačkoj, u kojoj čine 1,52% zaposlenih, a na području županije ih je 10,40%; u PU Šibensko-kninskoj, u kojoj čine 2,69% zaposlenika, a u stanovništvu županije sudjeluju s 10,53%; u PU Bjelovarsko-bilogorskoj, u kojoj čine 0,46% zaposlenih, a u županiji 6,31% stanovništva; u PU Zadarskoj, u kojoj je zaposlenih Srba samo 0,4%, dok su u županiji zastupljeni s 4,81%, te u PU Primorsko-goranskoj, u kojoj ih je 1,48%, dok su u županiji zastupljeni s 5,03%. Također, na području Požeško-slavonske županije, na kojem Srba ima 6,00%, njihova je zastupljenost u PU prema raspoloživim podacima u februaru 2015. bila tek 0,63%.³⁷*

/36 U točki 3. ovog izvještaja već je ukazano na probleme vezane uz pouzdanost i ažuriranost, kao i neiskazivanje ili nepostojanje desegregiranih podataka, što otežava kvalitetno analiziranje i ocjenjivanje stanja ostvarivanja zajamčene zastupljenosti manjina u tijelima javne vlasti na nacionalnoj razini, ali i u upravnim tijelima na lokalnoj razini, te kvalitetno planiranje i usvajanje pojedinih provedbenih akata i politika usmjerenih na promicanje i ostvarivanje zajamčenih prava.

Tako npr. pri iskazivanju podataka o zastupljenosti manjina u pravosuđnim tijelima Ministarstvo pravosuđa nastavlja praksu iskazivanja ukupnog broja zaposlenih pripadnika manjina pribrajajući im i zaposlenike koji ne pripadaju nijednoj od 22 nacionalne manjine. Naime, ukupnom broju pripadnika nacionalnih manjina i dalje se pribrajaju zaposlenici koji su evidentirani kao npr. "muslimani" i "neopredijeljeni".

Ministarstvo uprave navodi da *pojedine jedinice lokalne samouprave ne dostavljaju podatak o nacionalnoj pripadnosti zaposlenih službenika i namještenika, naime, zbog nepostojanja obveze izjašnjavanja pojedinaca o njihovoj nacionalnoj pripadnosti pitanja nacionalne pripadnosti nisu ni postavljena, te nema uvida u stanje zaposlenih po nacionalnoj pripadnosti (Grad Pula-Pola, Grad Zagreb).*³⁸ Iako po navodima Ministarstva takva praksa dovodi do

toga da sve više jedinica u svojim evidencijama o radnicima ne sadrži navedeni podatak što (...) može utjecati na umanjenje iskazanog broja zaposlenih pripadnika nacionalnih manjina u upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave,³⁹ njome se može i otežati ili onemogućiti utvrđivanje stanja zastupljenosti i ostvarivanje zakonom zajamčenog prava na zastupljenost manjina u upravnim tijelima onih jedinica koje imaju zakonom utvrđenu obavezu osiguravanja zastupljenosti. Naime, te su jedinice samouprave dužne, ako odgovarajuća zastupljenost manjina nije ostvarena, u planovima prijema u službu utvrditi popunjenost radnih mjesta pripadnicima nacionalnih manjina i planirati zapošljavanje njihova potrebnog broja radi ostvarivanja zastupljenosti.

I dalje je prisutan problem nedostupnosti i nedostatka podataka o broju pripadnika nacionalnih manjina koji se javljaju na javne natječaje pozivajući se na pravo prednosti pri zapošljavanju te nedostatak podataka o broju onih koji su temeljem tog prava i primljeni u službu. Ipak, s tim u vezi, Operativnim programom za nacionalne manjine 2017. — 2020. utvrđeno je provođenje aktivnosti uspostave mehanizma praćenja ostvarivanja prava prednosti i zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina u državnim i javnim službama te na razini jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, s ciljem dosljedne provedbe članka 22. UZPNM-a. Rok za provođenje ove aktivnosti bio je IV. kvartal 2017., ali je Ministarstvo uprave početkom 2019. izvijestilo da izrada metodologije praćenja još traje.⁴⁰

/37 Iako su tokom izvještajnog razdoblja poduzimane određene mjere za unaprjeđenje funkcioniranja vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave (npr. u 2016. i 2017. proveden je projekt IPA 2012 "Potpora nacionalnim manjinama na lokalnoj razini" čiji je nositelj bio Ured Vlade RH za ljudska prava i prava nacionalnih manjina), SNV općenito smatra da su kvaliteta i intenzitet djelovanja značajnog broja vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, naročito u ruralnim i ekonomski slabije razvijenim područjima, i dalje ograničeni relativno malim ovlastima i nedovoljnom osposobljenošću i motivacijom za rad, kao i ograničenim financijskim sredstvima te neodgovarajućim prihvaćanjem i neodgovarajućom suradnjom s tijelima jedinicama samouprave.

Redovni izbori za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina održani su maja 2019. Raspisivanju i održavanju izbora prethodilo je donošenje Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina 1. marta 2019. Zakon je stupio na snagu 14. marta, svega mjesec i pol dana prije održavanja izbora. I ove je izbore, kao i sve prethodne (2003., 2007., 2011. i 2015.) obilježila mala izlaznost birača. Naime, prema informacijama Državnog izbornog povjerenstva, ukupna izlaznost birača

na izbore za članove vijeća bila je 12,61% na razini županija, 10,90% na razini gradova i 23,14% na razini općina, dok je za predstavnike glasalo 10,88% ukupno upisanih birača na razini županija te 13,86% na razini gradova i 10,68% na razini općina.⁴¹

I dok pozdravlja stupanje na snagu posebnog zakona kojim su bolje uređena pitanja vezana uz izbor članova vijeća i pojedinačnih predstavnika nacionalnih manjina u jedinicama samouprave, SNV iskazuje žaljenje zbog nepostojanja odgovarajućeg propisa kojim bi se detaljno uredile odnosno konkretizirale obaveze jedinica samouprave u odnosu na izabrana manjinska vijeća i predstavnike. Naime, primjereno ispunjavanje pojedinih obaveza jedinica samouprave, koje su samo načelno uređene UZPNM-om, u prethodnom se razdoblju pokazalo problematičnim u nemalom broju slučajeva. Tako npr. pitanja ispunjavanja obaveze financiranja rada, osiguravanja primjerenih radnih uvjeta i radnog prostora za manjinska vijeća, kao i pitanja konkretnog ostvarivanja njihove savjetodavne uloge, ostaju i dalje otvorenima te predstavljaju prepreku za njihovo djelotvorno sudjelovanje u donošenju odluka.

- /38 Učinkovito sudjelovanje Srba u gospodarskom i društvenom životu i dalje je značajno otežano i ograničeno, naročito u područjima povratka. U nekim povratničkim područjima i dalje su prisutni problemi socijalne isključenosti i marginalizacije. Budući da obnova komunalne i društvene infrastrukture još nije završena, u nekim povratničkim sredinama i dalje nedostaju odgovarajući komunikacijski i drugi institucionalni resursi — ceste, vodoopskrba, struja, kao i društvene, zdravstvene, obrazovne i druge javne ustanove. To dodatno povećava jaz između razvijenih područja države i područja povratka sa značajnijim srpskim stanovništvom, naročito u pojedinim dijelovima Zadarske, Ličko-senjske i Sisačko-moslavačke županije.

SNV i SDSS su tokom 2016. i 2017. proveli istraživanje na području 32 povratničke općine, u kojima Srbi čine više od 15% stanovništva, koje je ukazalo na sustavno zanemarivanje tih lokalnih sredina. Rezultati istraživanja npr. pokazuju da je u analiziranim općinama potrebno sanirati dvije trećine državnih i gotovo polovicu lokalnih i nekategoriziranih cesta, da više od 60% naselja nema priključke na vodoopskrbni sistem, kao i da gotovo sve javne zgrade i kanalizacijski sistemi zahtijevaju temeljitu obnovu ili izgradnju.

SNV procjenjuje da na područjima naseljenim uglavnom srpskim stanovništvom postoji potreba za izgradnjom, sanacijom i obnovom vodovoda u 145 ruralnih naselja, što obuhvaća oko 5.100 domaćinstava. Neka od tih naselja nisu spojena na vodoopskrbni sustav i potpuno su bez vode (u nekima su vodovodi uništeni tokom rata), dok su neka

povezana na lokalne vodovode s dotrajanim ili azbestnim cijevima, što utječe na velike gubitke vode ili na pristup vodi upitne kvalitete. Značajnija ulaganja države u vodovode na povratničkim su područjima izostala, dok pojedine jedinice samouprave uspostavu vodoopskrbnog sustava u selima naseljenim Srbima ne smatraju prioritetnim mjerama. Na primjer, na širem području Grada Benkovca pojedina naselja s većinskim srpskim stanovništvom, za razliku od okolnih naselja, i dalje nisu priključena na postojeći vodovod. Identičan problem prisutan je i u slučajevima potrebe za ulaganjem u pojedine nerazvrstane ceste.

Podaci prikupljeni u svrhu sanacije i obnove niskonaponske mreže pokazuju da još 80-tak naselja nema pristup električnoj energiji, što pogađa ukupno oko 200 domaćinstava. (Re)elektrifikacija povratničkih naselja nije se odvijala planiranom dinamikom, a u razdoblju od 2013. do 2017. godine došlo je do potpunog zastoja obnove električne mreže. Zabilježen je i problem ponovne naplate priključaka za obnovljene kuće, iako su vlasnici imali pravo na besplatan priključak kao prijeratni potrošači. Proces (re)elektrifikacije povratničkih naselja nastavljen je u 2018. godini, ali ne odvija se dinamikom koja bi se mogla smatrati zadovoljavajućom.

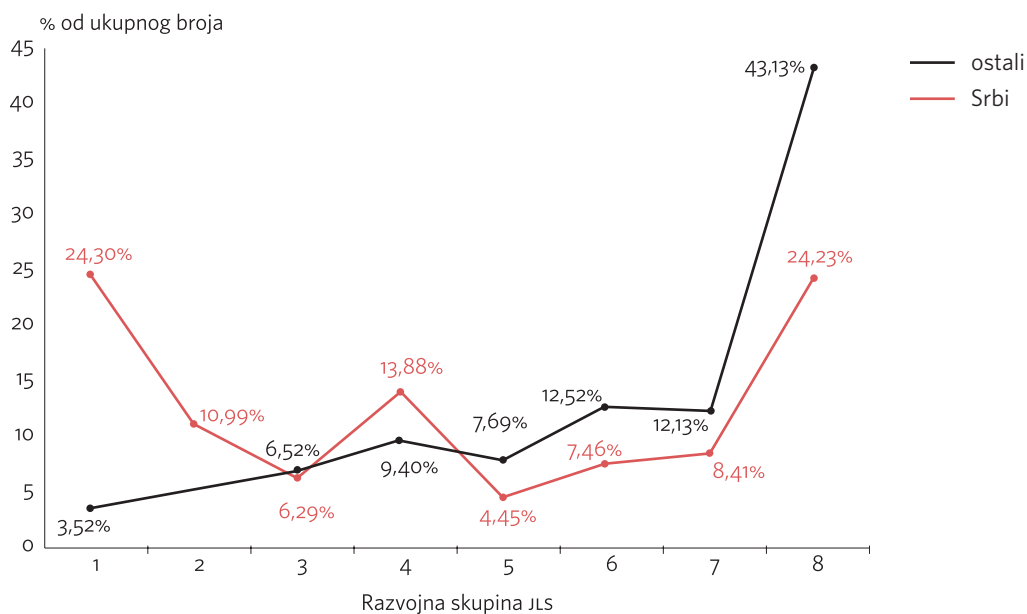
- /39 Analizom podataka o indeksu razvijenosti jedinica lokalne i regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014. — 2016., SNV je utvrdio da 55,45% od ukupnog broja Srba u državi živi na području jedinica lokalne samouprave (općina i gradova) koje su prema vrijednosti indeksa razvrstane u jednu od četiriju skupina ispodprosječno razvijenih jedinica lokalne samouprave (I. — IV. skupina prema vrijednosti razvijenosti).⁴² Istovremeno, na području tih jedinica živi 24,54% ukupnog broja ostalih stanovnika RH.

Tablični i grafički prikaz rezultata snv-ove analize

1. Broj i udio Srba u općinama i gradovima razvrstanih po razvojnim skupinama prema Popisu stanovništva 2011. (tablični prikaz)

Ukupno stanovništvo RH		Razvojna skupina jedinica lokalne samouprave	Ostalo stanovništvo				Srbi			
%	broj		%	broj	%	broj	broj	%	broj	%
4,43	189.740	i.	24,54	1.005.707	3,52	144.394	45.346	24,30	103.490	55,45
5,36	229.466	ii.			5,10	208.955	20.511	10,99		
6,51	278.921	iii.			6,52	267.188	11.733	6,29		
9,59	411.070	iv.			9,40	385.170	25.900	13,88		
7,54	323.282	v.	75,46	3.092.549	7,69	314.976	8.306	4,45	83.143	44,55
12,30	526.977	vi.			12,52	513.062	13.915	7,46		
11,97	512.730	vii.			12,13	497.037	15.693	8,41		
42,30	1.812.703	viii.			43,13	1.767.474	45.229	24,23		
100,00	4.284.889				100,00	4.098.256	186.633	100,00		

2. Udio Srba u općinama i gradovima razvrstanih po razvojnim skupinama prema Popisu stanovništva 2011. (grafički prikaz)

Rezultati snv-ove analize npr. pokazuju i da od 50 najnerazvijenijih jedinica lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj Srbi čine većinu ili značajniji broj stanovnika u njih 39 — u 19 jedinica Srbi čine između 97,19% i 27,26%, u 13 jedinica Srba je između 22,40 % i 11,71%, dok je u 7 jedinica udio Srba u ukupnom stanovništvu između 8,96% do 4,8%. Od 10 najnerazvijenijih općina u Hrvatskoj Srbi čine natpolovičnu većinu u njih 8, i to između 62,22% i 97,19% ukupnog stanovništva.

- /40 Krajem 2019. i početkom 2020. snv je proveo istraživanje kvalitete, opsega i učinaka apsorpcije EU-fondova (ESI-fondovi) u općinama i gradovima sa značajnim udjelom srpske nacionalne manjine (više od 15%) u financijskoj perspektivi 2014 — 2020. godine. Prikupljeni su i analizirani podaci o ugovorenim projektima i njihovu utjecaju na razvoj lokalnih srpskih zajednica u Hrvatskoj. Osim toga, detektirani su i nedostaci i problemi koji utječu na apsorpcijski kapacitet i pozitivni utjecaj ESI-fondova na razvoj ciljanih općina i gradova u fazama (1) programiranja, (2) pripreme natječajne dokumentacije i kriterija ocjenjivanja, (3) prijave i ugovaranja, te (4) provedbe projekata. Analizom je obuhvaćeno 47 jedinica lokalne samouprave u kojima Srbi čine najmanje 15% stanovništva. Te jedinice čine 8,46% od ukupnog broja jedinica lokalne samouprave u RH, a u njima živi 211.068 stanovnika, što čini 4,92% ukupnog stanovništva Hrvatske. Broj stanovnika u tim jedinicama značajno je različit — od 27.683 stanovnika u Vukovaru do 239 žitelja Općine Civiljane. Prosječan broj stanovnika u analiziranim je jedinicama 4.491.

Rezultati istraživanja jasno ukazuju na ekonomske i razvojne izazove analiziranih jedinica lokalne samouprave, od kojih se prema indeksu razvijenosti najveći broj nalazi u četirima skupinama (i. — iv.) ispod prosječno razvijenih jedinica lokalne samouprave u državi. Ulaganja iz ESI-fondova u analizirane jedinice daleko je ispod prosjeka njihove zastupljenosti u ukupnom broju jedinica lokalne samouprave u RH, te je potpuno divergentno od ciljeva ulaganja — ekonomske i socijalne kohezije. Iz analize proizlazi da je najveći dio sredstava i iz Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” i iz Operativnog programa “Učinkoviti ljudski potencijali” ugovoren u najvećim i najrazvijenijim urbanim centrima, a ne u najmanje razvijenim općinama i gradovima. Sliku donekle popravljaju ulaganja iz Operativnog programa “Ruralni razvoj”, ali nedovoljno da bi značajnije utjecala na promjene u stupnju razvijenosti nakon ove financijske perspektive.

Pregled ulaganja iz ESI-fondova na razini RH i na razini 47 analiziranih jedinica lokalne samouprave

	Operativni program "Konkurentnost i kohezija" (HRK)	Operativni program "Učinkoviti ljudski potencijali" (HRK)	Operativni program "Ruralni razvoj" (HRK)	UKUPNO (HRK)
UKUPNO RH	47.052.485.902,41	10.143.147.749,47	1.943.712.138,95	69.139.345.790,83
UKUPNO U ANALIZIRANIM JEDINICAMA	1.074.865.967,96	222.294.494,81	940.846.235,09	2.238.006.697,86
UDIO U ANALIZIRANIM JEDINICAMA	2,28%	2,19%	7,88%	3,24%

Članak 16.

Stranke se uzdržavaju od mjera koje mijenjaju omjere među pučanstvom na područjima nastanjenima osobama koje pripadaju nacionalnim manjinama, a koje su usmjerene na ograničenja prava i sloboda koje proizlaze iz načela sadržanih u aktualnoj Okvirnoj konvenciji.

- /41 Temeljem svih raspoloživih podataka, SNV zaključuje da se proces povratka izbjeglih i raseljenih Srba može smatrati gotovo završenim. Međutim, ključni izazovi koji utječu na promjene narodnosne strukture stanovništva na područjima tradicionalno nastanjenim pripadnicima srpske nacionalne manjine i dalje ostaju oni vezani uz socio-ekonomsku integraciju i dostojanstven život lokalnih Srba te uz osiguravanje uvjeta za održiv povratak manjinskog stanovništva (za detalje vidi dijelove izvještaja o provođenju članaka 4., 6., 10., 11. i 15. OKZNM-a).

SNV smatra da će se negativna demografska kretanja širom zemlje i značajno intenziviranje iseljavanja iz Hrvatske u izvještajnom periodu, što se odnosi na građane bez obzira na narodnosnu pripadnost, naročito negativno odraziti na daljnje smanjenje broja Srba u Hrvatskoj pa, samim time, i na mogućnost ostvarivanja manjinskih prava koja ovise o njihovoj brojnosti na razini države ili u jedinicama lokalne (područne) samouprave.

Zaključne napomene i preporuke

Učinkovita zaštita prava nacionalnih manjina i ranjivih skupina određena je jednim od ključnih prioriteta predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem ministara Vijeća Europe u periodu od maja do oktobra 2018. snv je s velikim zadovoljstvom primio na znanje tu činjenicu. Međutim, a na što ukazuje i sadržaj ovog alternativnog izvještaja, zaštita nacionalnih manjina i njihovih prava, gledajući iz perspektive one najbrojnije – srpske, ostala je u prethodnih pet godina daleko od prioritetne teme na unutarnjem političkom planu. To pokazuje da je stvarna opredijeljenost i motiviranost hrvatskih vlasti za to da unaprijede stanje ostvarivanja i uživanja manjinskih prava u prethodnom petogodišnjem razdoblju ostala krajnje upitna te da je odabir te teme kao jednog od prioriteta predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem ministara Vijeća Europe u prvome redu iskorišten za političku promociju države na međunarodnom nivou. Navedeno potiče na propitivanje i detaljnije razmatranje vjerodostojnosti hrvatskih vlasti pri iskazivanju privrženosti i posvećenosti poštovanju vrijednosti demokracije, ljudskih prava i vladavine prava.

U izvještajnom razdoblju 2015. — 2019. nastavljen je i intenziviran trend degradiranja zaštite i otežavanja ostvarivanja brojnih prava pripadnika srpske nacionalne manjine, koji je započeo završetkom uvjetovanja zaključivanja pregovora o prijemu RH u članstvo EU poštovanjem manjinskih prava, odnosno završetkom pregovora o članstvu 2012. Naime, u prethodnih pet godina evidentno je intenziviranje iskazivanja nesnošljivosti i diskriminatornih stajališta prema Srbima u javnom i političkom diskursu, što često ostaje bez primjerenih osuda i reakcija predstavnika vlasti, ali i drugih javnih aktera na nacionalnoj i lokalnoj razini. Brojni dugotrajni problemi u ostvarivanju manjinskih i ljudskih prava Srba preostali iz prethodnog razdoblja i dalje ostaju neriješeni. Kao i u okviru prethodnog kruga praćenja, snv zaključuje da hrvatske vlasti ili nisu postupale po ključnim preporukama za hitno djelovanje so OKZNM-a iz posljednjeg mišljenja o Hrvatskoj ili njihovo vrlo skromno i ograničeno postupanje nije konkretnije i značajnije doprinijelo poboljšanju zaštite Srba i ostvarivanja njihovih prava u praksi, kao ni većoj otvorenosti i poštovanju različitosti u društvu.⁴³

snv smatra da formalno iskazana posvećenost hrvatskih vlasti zaštiti manjina mora biti konkretizirana u praksi. To će zahtijevati stvarnu političku volju i odlučnost u postupanju. Od uzPNM-ova stupanja na snagu, u decembru 2002., usvajanje novih i izmjene postojećih propisa, kao i usvajanje strateških političkih dokumenata, često su ostajali bez značajnijeg i održivijeg utjecaja na zaštitu i ostvarivanje pojedinih manjin-

skih prava, kao i na punu integraciju Srba te prihvaćanje i poštovanje etno-kulturalnih različitosti.

SNV stoga ponovno poziva hrvatske vlasti na svim razinama da u suradnji s predstavnicima Srba usvoje i/ili provode konkretne mjere i politike za ispunjavanje obaveza preuzetih pristupanjem odgovarajućim međunarodnim ugovorima i za puno ostvarivanje manjinskih prava zajamčenih nacionalnim propisima. Te se mjere i politike, uključujući i aktualnu — Operativni programi za nacionalne manjine za razdoblje 2017. — 2020., trebaju temeljiti na realno ostvarivim ciljevima, objektivno mjerljivim kriterijima za vrednovanje ostvarenog napretka u određenom vremenskom razdoblju te jasno uspostavljenom sustavu odgovornosti nadležnih institucija i pojedinaca u slučajevima neispunjavanja obveza iz njihove nadležnosti i nepoštovanja zajamčenih prava manjina. Mjere i politike potrebno je povremeno prilagođavati novonastalim okolnostima i specifičnim potrebama, uz odustajanje od onih koje se ne pokažu učinkovitima.

Preporuke po člancima Konvencije

Vezano uz članak 3. Konvencije:

- Konzultirati predstavnike nacionalnih manjina po pitanjima prikupljanja podataka, odnosno o odgovarajućem ostvarivanju prava na slobodno izjašnjavanje o narodnosnoj (etničkoj) pripadnosti, materinjem jeziku i vjeroispovijesti u Popisu stanovništva 2021.
- Ohrabrivati građane da se slobodno izjašnjavaju o svojoj nacionalnoj pripadnosti
- Uspostaviti i primjereno prakticirati objektivne i metodološki usuglašene mehanizme za prikupljanje, evidentiranje i iskazivanje podataka o pripadnosti pojedinaca nacionalnim manjinama, vodeći pri tome računa o standardima zaštite osobnih podataka i nediskriminacije

Vezano uz članak 4. Konvencije:

- Energično i kontinuirano promicati i provoditi mjere za suzbijanje i sankcioniranje diskriminacije, odnosno za ostvarivanje pune i učinkovite jednakosti pripadnika nacionalnih manjina u praksi
- Osnažiti sustav pravne zaštite ugroženih pripadnika nacionalnih manjina u izoliranijim ruralnim područjima osiguravanjem odgovarajućeg pristupa besplatnoj pravnoj pomoći

- Provoditi objektivne i sveobuhvatne istrage ratnih zločina te aktivno djelovati na procesuiranju svih počinitelja, bez obzira na njihovu narodnosnu pripadnost ili narodnosnu pripadnost žrtava. Odlučno i nedvosmisleno suzbijati etničku pristranost prilikom određivanja kazni za usporediva kaznena djela

Vezano uz članak 6. Konvencije:

- Javno i beskompromisno osuđivati i odlučno se boriti protiv trendova intenziviranja radikalnog nacionalizma, historijskog revizionizma i promicanja ustaškog, nacifašističkog režima te zapaljive retorike i govora mržnje protiv pripadnika manjina i njihovih institucija
- Aktivno i bezuvjetno promicati međunacionalnu toleranciju i suradnju, kao i otvorenost i poštovanje etno-kulturalnih različitosti u društvu
- Osigurati odlučnu, energičnu i žurnu istragu i odgovarajuće sankcioniranje svih etnički motiviranih izgređa i nasilja, uz pružanje odgovarajuće pomoći i zaštite žrtvama

Vezano uz članak 9. Konvencije:

- Osigurati pristup i primjerenu zastupljenost sadržaja i emisija od interesa za pripadnike srpske nacionalne manjine, uključujući i sadržaje na srpskom jeziku i ćirilicom pismu, u programima elektroničkih medija, a naročito u programima Hrvatske televizije i Hrvatskog radija

Vezano uz članak 10. i 11. Konvencije:

- Osigurati sve nužne preduvjete za puno ostvarivanje zakonom zajamčena prava na ravnopravnu službenu upotrebu jezika i pisma srpske nacionalne manjine u jedinicama lokalne samouprave

Vezano uz članke 12. i 14. Konvencije:

- Sukladno pozitivnim propisima, i po uzoru na manjinske zajednice koje godinama koriste to pravo, omogućiti (pre)registraciju manjinskih škola s nastavom na srpskom jeziku i ćirilicom pismu prema modelu A u Vukovarsko-srijemskoj i Osječko-baranjskoj županiji
- Osigurati da nacionalni planovi i programi obrazovanja te poučavanje novije povijesti doprinose odgovarajućem razumijevanju i prihvaćanju višestoljetne etničke i kulturne raznolikosti društva u Hrvatskoj te izgradnju i jačanje međunacionalnog povjerenja, kao i prihvaćanje koegzistencije i poštovanja etno-kulturalnih različitosti u državi

- Žurno standardizirati nastavne sadržaje u tzv. nacionalnoj grupi predmeta u osnovnim i srednjim školama s programima prema modelima obrazovanja manjina, izraditi kurikulum za programe na srpskom jeziku i ćirilicom te, s tim u vezi, osigurati odgovarajuće udžbenike i druge obrazovne materijale

Vezano uz članak 15. Konvencije:

- Javno i nedvojbeno osuđivati i ograđivati se od inicijativa i poziva kojima se dovodi u pitanje ostvarivanje prava na učinkovito sudjelovanje osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama u kulturnom, društvenom i gospodarskom životu i javnim poslovima
- Razmatrajući i uzimajući u obzir neuspjehe dosadašnjih politika, te u suradnji i uz aktivno sudjelovanje predstavnika nacionalnih manjina i neovisnih stručnjaka, poduzeti odlučne, sveobuhvatne i primjerene mjere za ostvarivanje zakonom zajamčena prava na zapošljavanje i razmjernu zastupljenost pripadnika srpske nacionalne manjine u tijelima državne uprave, pravosuđu i policiji te u upravnim tijelima jedinica samouprave
- Propisima urediti odnosno konkretizirati obaveze jedinica samouprave u odnosu na manjinska vijeća i predstavnike (financiranje rada, osiguravanje radnog prostora, međusobno savjetovanje, i sl)
- Odlučno promicati i stvarati konkretne preduvjete neophodne za učinkovito sudjelovanje Srba u gospodarskom i društvenom životu, naročito u marginaliziranim i ispodprosječno razvijenim ruralnim područjima koji su naseljeni pripadnicima manjina. Poticati i osigurati značajnija ulaganja u ta područja iz sredstava fondova EU (ESI)

Vezano uz članak 16. Konvencije:

- Žurno poduzeti sveobuhvatne mjere za primjereno i održivo zatvaranje povratničkog poglavlja, uz osiguravanje svih nužnih preduvjeta za revitalizaciju slabije razvijenih i povratničkih područja te socio-ekonomsku integraciju, kao i dostojanstven život pripadnika manjina i svih ostalih stanovnika na tim područjima

Reference

- 1** Vidi: snv Bulletin #4: Alternativni izvještaj o primjeni Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2009. – 2014., jul 2015., točke 2. i 3. (<https://snv.hr/file/attachment/file/bulletin4.pdf>)
- 2** Vidi: 4. mišljenje o Hrvatskoj, točke 15. i 16.
- 3** Izvješće pučke pravobraniteljice za 2018. godinu, mart 2019., str. 49 (<https://www.ombudsman.hr/hr/izvjesca-puckog-pravobranitelja/>)
- 4** Isto, str. 46.
- 5** <https://net.hr/danas/hrvatska/hdzovci-iznad-ustava-penava-prica-o-neredimazivcira-plenkovica-i-ignorira-ustavni-sudno-i-premijer-je-jednom-napravio-isto/#>
- 6** Izvješće pučke pravobraniteljice za 2018. godinu, str. 46.
- 7** snv Bulletin #11: Neostvorena prava i promašene politike 2: Zastupljenost nacionalnih manjina u državnoj upravi, pravosuđu i policiji, septembar 2017., str. 29. (<https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-11-web.pdf>)
- 8** Vidi: snv Bulletin #16: Ratni zločini nad Srbima u Hrvatskoj 91 – 95, oktobar 2018. (<https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-16-4-web.pdf>)
- 9** <https://www.documenta.hr/hr/brammertz-procesuiranje-ratnih-zlo%C4%8Dina-u-regiji-nazaduje-pravdanakon-haaga.html>
- 10** Vidi: Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Izvješće o provedbi Operativnih programa za nacionalne manjine za razdoblje od 24. kolovoza 2017. do 24. veljače 2019., jul 2019. (<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Izvješće%20o%20provedbi%20Operativnih%20programa%20za%20nacionalne%20manjine%20za%20razdoblje%20od%2024.%20kolovoza%202017.%20do%2024.%20veljače%202019.%20godine.pdf>)
- 11** U izvještajnom razdoblju objavljene su četiri godišnje analize za 2015., 2016., 2017. i 2018. Vidi: snv Bulletin #6: Nasilje i nesnošljivost prema Srbima u 2015. (<https://snv.hr/file/attachment/file/bilten6-compressed.pdf>); snv Bulletin #10: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2016. (<https://snv.hr/file/attachment/file/bilten-10-web.pdf>); snv Bulletin #14: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2017. (<https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-14-web.pdf>); snv Bulletin #17: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2018. (<https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-17-online.pdf>).
- 12** Vidi: snv Bulletin #14: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2017., str. 9.
- 13** Isto, str. 10 i 11.
- 14** Predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović u intervjuu za RTL televiziju, 4. septembra 2017.
- 15** <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kolinda-pogrijesila-sam-savjetnici-su-mi-rekli-da-je-zds-povijesni-pozdrav/2064625.aspx>
- 16** Izvješće pučke pravobraniteljice za 2018. godinu, mart 2019., str. 201.
- 17** Izvješće ECRI-a o Hrvatskoj (peti ciklus praćenja), 21. mart 2018, str. 9 (<https://rm.coe.int/fifth-report-on-croatia-croatian-translation-/16808b57co>)

- 18** <https://www.24sata.hr/news/tomasic-jos-puno-srba-bi-moglo-iz-hrvatske-ici-u-srbiju-417558>
- 19** Izvješće ECRI-a o Hrvatskoj (peti ciklus praćenja), točka 49. (<https://rm.coe.int/fifth-report-on-croatia-croatian-translation-/16808b57c0>)
- 20** Vidi: Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj: U-III-4719/2019, U-III-4752/2019, U-III-4755/2019, U-III-4759/2019, U-III-4814/2019, U-III-4894/2019, od 18. decembra 2019.
- 21** Točke 22. 4. i 22. 5. Odluke Ustavnog suda
- 22** SNV Bulletin #14: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2017., str. 35.
- 23** Vlada Republike Hrvatske, Peto izvješće Republike Hrvatske o provedbi Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina [ACFC/SR/V(2019)008 Croatian language version], mart 2019., str. 100
- 24** Vlada Republike Hrvatske, Izvješće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2018. godinu za potrebe nacionalnih manjina, 22. augusta 2019., str. 5 (<https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/pdf//Izvješće%20o%20provedbi%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina%20o%20za%202018.pdf>)
- 25** Vidi: Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-6110/2013, od 12. augusta 2014.
- 26** Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-VIIR-4640/2014, od 12. augusta 2014.
- 27** Vidi: Službeni vjesnik Grada Vukovara, broj 7/15. (https://www.vukovar.hr/images/stories/files/uon/sluzbeni_vjesnik/2015-07.pdf)
- 28** Vidi: Sažetak Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-1818/2016 od 2. jula 2019. ([https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/c12570d30061CE54C125842E004A293A/\\$FILE/SAŽETAK%20ODLUKE%20BR.%20U-II-1818-2016.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/c12570d30061CE54C125842E004A293A/$FILE/SAŽETAK%20ODLUKE%20BR.%20U-II-1818-2016.pdf))
- 29** Vidi: Zaključak o dostignutom stupnju razumijevanja, solidarnosti, snošljivosti i dijaloga među građanima Grada Vukovara pripadnicima hrvatskog naroda i pripadnicima srpske nacionalne manjine, "Službeni vjesnik Grada Vukovara", broj 10/19. (https://www.vukovar.hr/images/stories/files/uon/sluzbeni_vjesnik/2019-10.pdf)
- 30** Isto.
- 31** http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/INCIDENT-U-VUKOVARU-Penava-bacio-na-podstatut-na-cirilici-Ovo-je-cin-velikosrpske-agresije?meta_refresh=true
- 32** Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-VIIR-4640/2014
- 33** Sažetak Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-II-1818/2016
- 34** Za više o eksperimentalnom programu "Škola za život" vidi na: <https://skolazazivot.hr/>
- 35** <https://www.index.hr/vijesti/clanak/radin-uskracuje-podrsku-vladi-dok-se-hdzne-distancira-od-brkica/969032.aspx>
- 36** Vidi: SNV Bulletin #11: Neostvarena prava i promašene politike 2: Zastupljenost nacionalnih manjina u državnoj upravi, pravosuđu i policiji, str. 29 — 30.
- 37** Isto, str. 19 — 20.
- 38** Vlada Republike Hrvatske, Peto izvješće Republike Hrvatske o provedbi Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina [ACFC/SR/V(2019)008 Croatian language version], str. 133
- 39** Isto, str. 134

40 Vidi: Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Izvješće o provedbi Operativnih programa za nacionalne manjine za razdoblje od 24. kolovoza 2017. do 24. veljače 2019., str. 20 — 21.

41 Vidi: Državno izborno povjerenstvo, Informacija o rezultatima glasanja na izborima članova vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave provedenih 5. i 19. svibnja 2019. (https://www.izbori.hr/site/UserDocsImages/2019/Izbori_clanova_vijeca_nac_manjina_i_izbori_predstavnika_nac_manjina/Rezultati/Konačni%20rezultati%20-%20objava/2019_Predgovor_Naslovnica_Informacija%20o%20rezultatima.pdf)

42 Indeks razvijenosti omogućava mjerenje stupnja razvijenosti svih 576 jedinica lokalne (428 općina i 127 gradova) i regionalne (20 županija i Grad Zagreb) samouprave u RH. Postupak ocjenjivanja i razvrstavanja jedinica samouprave prema indeksu razvijenosti provodi Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Jedinice lokalne samouprave, odnosno općine i gradovi, prema vrijednosti se indeksa razvrstavaju u osam skupina: I., II., III. i IV. skupina uključuju ispodprosječno, a V., VI., VII. i VIII. iznadprosječno razvijene općine i gradove. U I. skupinu razvrstane su najnerazvijene, a u VIII. najrazvijenije jedinice lokalne samouprave. Za više informacija o indeksu razvijenosti vidi na: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>

43 Preporuke za hitno djelovanje so OKZNM-a iz 4. mišljenja o Hrvatskoj: 1. Brigu o manjinskim pravima treba učiniti prioritetom i sastavnim dijelom programa Vlade RH u području ljudskih prava te, u bliskoj suradnji s predstavnicima manjina, razviti učinkovite mehanizme koji će pripadnicima nacionalnih manjina osigurati ostvarenje njihovih prava bez negativnih posljedica koje proistječu iz tog izbora; 2. Sustavno i odmah osuđivati sve pojave nacionalističke i protumanjinske retorike u javnom i političkom govoru u medijima te osigurati učinkovitu istragu i kažnjavanje

svih slučajeva zločina iz mržnje i govora mržnje; 3. Odrediti kao prioritet razvoj i revitalizaciju marginaliziranih područja, uglavnom naseljenih pripadnicima nacionalnih manjina u nepovoljnom položaju, posebice povratnicima i Romima, ciljanim investicijama u infrastrukturu i stvaranjem prilika za zapošljavanje.

SNV Bulletin #18

*The Alternative Report
on the Implementation of
the Framework Convention
for the Protection
of National Minorities
for the period 2015 — 2019*

Information about the Serb National Council

The Serb National Council — the national coordination of Serb national minority councils (SNC) is an elected political, consulting and coordinating body acting as the self-government of Serbs in the Republic of Croatia. The SNC is engaged in the protection and promotion of Serbs' human, civil and national rights, as well as on the questions of their identity, participation and integration in the Croatian society.

The SNC was founded in 1997, in accordance with the provisions in the Basic agreement on the region of Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium (the Erdut Agreement) of November 1995 and the RC Government's January 1997 Letter to the United Nations Security Council on the completion of the peaceful reintegration of the region under UN transitional authority (UNTAES), and on the basis of a centuries-long tradition of Serb self-government in the area of Croatia.

The SNC is headquartered in Zagreb.

The Serb National Council's network comprises 137 local and regional councils (71 municipal, 48 urban, and 18 county-level), and 7 individual Serb national minority representatives (one municipal, 5 urban and one at county level) in all parts of Croatia, who were elected in the May 2019 elections as minority advisory bodies in regional and local self-government units, under the Constitutional Act on the Rights of National Minorities.

Contact:

The Serb National Council
Gajeva 7/1, 10000 Zagreb,
Republic of Croatia
T +385 1 48 86 368
F +385 1 48 86 372
E ured@snv.hr;
W www.snv.hr
President: Boris Milošević

Introductory Remarks to the Alternative Report

This Alternative Report was drafted by the Serb National Council (SNC). The report encompasses the period from 2015 through 2019, and seeks to go towards scrutinizing the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (FCPNM) in the Republic of Croatia, as part of the 5th monitoring cycle.

With this report the SNC has maintained the practice of drafting alternative reports on the implementation of FCPNM in the Republic of Croatia (RC), which began in the previous (fourth) monitoring cycle with the drafting of SNC's alternative report on FCPNM implementation for the period 2009 — 2014 (<https://snv.hr/file/attachment/file/bulletin4.pdf>). Like the previous monitoring cycle report, this one is also focused on considering the position of Serbs in the Croatian society, that is, the issues surrounding the way FCPNM principles and provisions, as well as the relevant national legislation, are applied with regard to members of the Serb national minority in RC. Nevertheless, the report also discusses some general questions that might be of interest to other minority communities as well. It outlines the key points of contention in the protection and exercise of Serbs' minority rights, which, in the SNC's experience and opinion, require additional attention and appropriate action in the upcoming period.

Certain segments of the report refer to the Fifth Periodic Report of the Republic of Croatia on the implementation of the FCPNM for the period 2014 — 2018, of March 2019 [ACFC/SR/V(2019)008], but do not go into detailed examination and commenting, nor do they reproduce information and data contained in the national report. The Alternative Report should therefore be considered in parallel to the report adopted and presented by RC Government.

Data, information and views contained in the Alternative Report are based on the SNC's continual monitoring and analysis of how Serbs' minority rights are respected, as well as on the results of activities, both independent and in partnerships, focused on improving the state of human, as well as specific minority rights in the RC.

The Alternative Report follows the approach of reporting for individual FCPNM member states, taking into account the relevant findings, opinions and recommendations from the FCPNM advisory committee's (FCPNM AC) Fourth opinion on Croatia, of 18 November 2015 [ACFC/OP/IV(2015)005].

Implementation of the Convention by Article

Article 3

1. Every person belonging to a national minority shall have the right freely to choose to be treated or not to be treated as such and no disadvantage shall result from this choice or from the exercise of the rights which are connected to that choice.
2. Persons belonging to national minorities may exercise the rights and enjoy the freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention individually as well as in community with others.

/1 In the course of the previous monitoring cycle, the SNC has highlighted certain methodological problems and irregularities related to the implementation of the 2011 Census, concerning the collection of data on national (ethnic) affiliation of the citizens of the RC, their religion and language. In addition, overall concern was expressed that a certain number of Serbs, whether through anxiety or fear of negative consequences, have given up their right to free expression of their (Serb) national affiliation.^{1*}

Commenting on the 2011 Census in its 4th Opinion on Croatia, the FCPNM AC called upon the authorities to firmly safeguard respect for the right to free expression of affiliation, and to encourage and monitor the application of this right in all data-gathering procedures, as well as to participate closely with national minority representatives in analysing the results of the Census, especially in those cases where the exercise of minority rights depends on the thresholds based on the results of the Census.²

The SNC has observed that the 5th National Report did not provide specific information on the practical steps taken pursuant to the aforementioned recommendations, and has stated that it is not familiar with the implementation of the measures of establishing close cooperation between the authorities and national minority representatives in analysing the results of the 2011 Census.

Keeping in mind the fact that the upcoming, regular Census will be carried out in 2021, the SNC has expressed hope that in order to remove

* Existing English translations of documents quoted in this report were included without changes — translator's note.

the deficiencies identified in the course of the 2011 Census, the competent bodies will consult representatives of national minorities on issues related to data gathering, that is, appropriate exercise of the right to expression of one's national (ethnic) affiliation, mother tongue and religion.

- /2 The SNC has maintained the concern expressed in the previous monitoring cycle, that a certain number of Serbs have refrained from expressing their national affiliation due to anxiety and fear of the negative consequences related to such a choice. Doubtlessly, this also contributes to Serbs' inhibition, or narrowing of their capacity to exercise and enjoy their rights and freedoms in accordance with FCPNM principles and the relevant national legislation, whether independently or together with others.

The available information and SNC analyses indicate that the negative social phenomena that had a bearing on the inhibition regarding expression of affiliation among some Serbs have not been eliminated. On the contrary, in recent years they have grown in prevalence and frequency. Specifically, the reporting period has seen a trend of intensifying of various forms of expression of intolerance and discriminatory attitudes towards Serbs in public and political discourse. The SNC regrets to state that such phenomena almost regularly go without appropriate condemnation and reactions on the part of representatives of the authorities, as well as other public actors at both the national and local level (for more detail cf. the segment of this report on the implementation of article 6 of the FCPNM).

- /3 The SNC has once more highlighted the continued application of different methodologies and approaches to gathering, processing and presenting data categorised by national affiliation in various registries or records kept by government bodies and/or local and regional self-government units. That is to say, where such data are gathered, processed or presented in aggregate, it remains unclear which is the methodology used, and whether it respects the principle of freedom of expression of affiliation.

The questionable reliability of the data and whether they are up-to-date, as well as the absence of data that are disaggregated, or presented in disaggregated form, have caused problems in analysing and evaluating the state of implementation of legislation and the actual achieved level of exercise of guaranteed minority rights. This also renders questionable the adequacy of the planning and adoption of specific pieces of implementing legislation and policies focused on promoting and realising guaranteed rights, and full and effective equali-

ty among national minority representatives. This problem pertains, for instance, to the field of realising legally-guaranteed representation of minorities in government bodies at the national level, as well as in administrative bodies at the local level (for more detail cf. the segment of the report on implementing article 15 of the FCPNM).

The Ombudswoman has also highlighted the problem of the non-existence of disaggregated data, and/or their unreliability and outdatedness: *As regards combating discrimination on account of race, ethnicity or skin colour and national origin, statistical data on the national minorities in the RC are either mostly non-existent or insufficiently reliable or verifiable, or are collected irregularly.*³

Article 4

1. The Parties undertake to guarantee to persons belonging to national minorities the right of equality before the law and of equal protection of the law. In this respect, any discrimination based on belonging to a national minority shall be prohibited.
2. The Parties undertake to adopt, where necessary, adequate measures in order to promote, in all areas of economic, social, political and cultural life, full and effective equality between persons belonging to a national minority and those belonging to the majority. In this respect, they shall take due account of the specific conditions of the persons belonging to national minorities.
3. The measures adopted in accordance with paragraph 2 shall not be considered to be an act of discrimination.

/4 The SNC believes that members of the Serb national minority are still among the groups most exposed to various forms of discrimination. In her report for 2018 the Ombudswoman has reached a similar conclusion: *... it is the Serbs who are increasingly exposed to discrimination on the grounds of race, ethnicity or skin colour and national origin in the RC. This is obvious from the complaints stressing exposure to harassment due to their national origin, and discrimination in employment on account of speaking the Serbian language, but we have also for several years been witnessing a trend of deteriorating relations of the majority public and certain political actors with regard to this community.*⁴

/5 The level of exposure to discrimination and practical enjoyment of individual minority rights vary among various local surroundings. In

some places, especially those that were exposed to direct armed conflict during the 1990s, Serbs are still saddled with collective guilt for the suffering undergone during the war, and are usually pointed to as the “aggressors”. Directly or indirectly, this is used as an excuse and a rationale for disrespecting the principle of equality and non-discrimination, as well as to limit the realisation of specific minority rights. Thus, protection of minorities and minority rights is effectively placed outside the framework of international and national standards for combatting discrimination and protecting human rights. Thus, for instance, the mayor of Vukovar rejected the June 2019 decision of the Constitutional Court calling for the urban authorities to respect the right to equal official use of the Serbian language and script within the city, declaring: *First we have to resolve these unfortunate circumstances and crimes committed during the Homeland War, and then, from these clean foundations, we can go on building a better society and state, where there will be room for each, even the smallest right concerning either national minorities, or any other person living in this state.*⁵

- /6 The lack of disaggregated data (cf. point 3 in this report) makes it difficult or impossible to conduct a more comprehensive analysis of discrimination — its trends and frequency — as does the constant problem of non-reporting of suspected discrimination to the competent bodies.

Discussing the state of human rights and combatting discrimination in 2018, the Ombudswoman has reported, among other things: *According to data available from the complaints and contacts with csos, it is the Serb returnees to places of their pre-war residence who are particularly affected by discrimination, typically on multiple grounds, including national origin, age, and financial status, as they are mostly elderly people with very low income, living in under-developed rural areas where the basic services, even water and electricity, are unavailable. The exposure to heightened risk of ethnically motivated violence and hate speech, and the insufficiently effective system of housing care in the areas of special state concern, including delays of several decades in the reconstruction of war-damaged houses, contribute to these difficulties. A case upon which we acted in 2018 is hardly encouraging, either, when a returnee family's house and farm buildings had been set on fire, the police established that the fire had been started deliberately, but the perpetrators have not yet been found.*⁶

Analysing citizens' complaints and inquiries received during 2018, the SNC's legal department has highlighted the fact that the majority of the cases it considered were linked to the legacy of war and its aftermath, as well as existential issues. The analysis has underlined the problems of protracted judicial or administrative proceedings, narrow interpre-

tation and application of existing regulations, as well as increasing number of complaints of unequal treatment and discrimination.

Citizens' complaints to the SNC in 2018 in the field of returnees' housing and renovation of housing units concerned, for instance, the slow execution of decisions to allocate building material for renovating or building houses; changing housing priority lists in relation to previous years to their detriment; inadequate objects allocated as a form of housing; several years' delays in delivering lease contracts to returnees accommodated in housing units owned by the state; and illegal requests for retrospective one-off payments for several years' worth of rent, etc.

The case of the eighty-eight-year-old J. P. from Gospić and his six family members, whose right to have their house renovated and fitted out was recognised only in 2019, 20 years after their request was submitted, demonstrate the protracted nature of administrative proceedings in establishing the right to renovation.

As in the previous reporting cycle, the SNC has concluded that state housing programmes remain without sufficient institutional support, and that they are untransparent, complex and burdened with a number of administrative, legal, economic and political obstacles. Especially problematic is the issue of practical fulfilment of the right to housing for former holders of housing rights outside war-affected areas, where, often due to the unavailability of an appropriate housing stock in larger urban centres (e.g. Rijeka, Zadar, Split, Dubrovnik, Zagreb...), it is uncertain how long the waiting time between the moment the right to be allocated a housing unit is established and moving in will last. On the other hand, returnee Serbs' access to housing in war-affected areas is restricted by the mode of awarding points to potential users and the related unfavourable ranking in relation to, for example, the category of defender-veterans. As defender status carries so many points, returnee Serbs — even if they meet all the other criteria to the full — can practically never exercise the right.

- /7 The numerous restrictions in the free legal aid system represent a particular challenge to achieving equality and to respect for the principle of non-discrimination in accessing their rights for Serb returnees. The system based on the Free Legal Aid Act has shown itself to be exceptionally problematic, lacking in quality and ineffective. Problems of slowness in apportioning and allocating state budget funds to certified providers of aid have been highlighted for years. The available funds are modest, and time-limited, which often raises doubts about the continuity of aid providers' work, as well as their ability to provide legal aid to the most socially at-risk persons, those in more isolated, rural areas.

- /8 Serbs' (and other minorities') legally guaranteed right to proportional representation in public administrative bodies, the judiciary and the police force remains by and large unrealised. The SNC's September 2017 analysis of the representation of national minorities in government bodies concludes, among other things: ... *due to stagnation of representation of national minorities in that period it is clear that the authorities completely failed in their idea [the national measures and policies focused on employing members of national minorities and increasing their representation in government bodies].*⁷ (for more detail cf. the segment on the implementation of article 15 of the FC).
- /9 The SNC remains disappointed with the actions of the bodies tasked with investigating and prosecuting war crimes committed during the 1990s. The persistence of ethnic prejudice in war crimes trials and ethnic bias in sentencing for comparable criminal offences to Serbs' detriment, as well as a lack of will and appropriate effort taken on the part of the institutions responsible for appropriate prosecution of war crimes committed against Serbs, which the previous alternative report has highlighted, remain present.⁸

The SNC believes that the national judiciary has mostly neglected and denied war crimes committed against Serbs. Such crimes are not thoroughly investigated, and a significant portion of information about them are concealed, presented in public in merely a superficial and piecemeal fashion. A series of crimes adversely affecting Serb citizens in areas that were controlled by Croatian authorities remain unprosecuted. Only a single perpetrator was convicted for the numerous and well documented crimes against Serbs during and after the military and police operation Storm, in August 1995, when more than a hundred people were murdered according to data from a number of non-governmental sources. Although the Storm crimes have been included in the national prosecution priorities, no new investigations have been opened into them, nor have any new indictments been issued.

In 2018, the Ministry of the Interior filed a total of 14 criminal charges of war crimes committed on various sites around the RC. Ten charges have been brought between September 2018 and January 2019, while protests instigated by individual local politicians and Croatian veterans' associations were taking place. Criminal charges have pointed the finger of suspicion at members of local Serb military formations or the Yugoslavian People's Army (YPA), yet not a single one concerned the crimes committed against Serb civilians. Analysing the represented intensity of work in correlation to public pressure by local politicians, the SNC has expressed concern over the violations of judicial independence by the executive authorities, and even more so over the creation of an

atmosphere of persecution against part of the local Serb population, who may become victims of politically motivated criminal prosecutions.

The problems mentioned above, regarding processing war crimes to the detriment of Serb citizens can also be seen in the work of the competent county state attorney's offices. For instance, in 2018, they initiated 11 investigations and brought 7 indictments, of which only a single investigation concerns three suspects in a case involving the death of a Serb civilian.

At the conference "Justice after the Hague", which took place on 9 October 2018 in Zagreb, Serge Brammertz, the Chief Prosecutor for the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, stated that he was "...shocked by the difference between the approaches of officials not willing to show any interest in prosecuting war crimes and the desperate situation of the victims". He also said that, "With the exception of Bosnia and Herzegovina, there are less and less trials for war crimes each year, while praising war criminals and denial of crimes dominate the public sphere."⁹

/10 The SNC welcomes the RC Government's 24 August 2017 Conclusion establishing the Operational programmes for national minorities for the period 2017 — 2020, including a special Operational Programme for the Serb national minority. Among other things, this special programme foresees measures for solving the problems in the spheres of renovation and housing for returnees; integration of members of the Serb national minority into the wider society; returning the property of the Serb Orthodox Church and other Serb organisations taken during the Yugoslavian Communist rule; as well as processing and punishing all war crimes; exhumation and identification of victims of war and solving the issue of civilian victims of war.

The Operational Programmes make it an obligation of the Office for Human Rights and Rights of National Minorities of the RC Government to supply the Government with reports on their implementation every six months. However, the first report was only drafted in July 2019, that is, nearly two years after the Operational Programmes were adopted.¹⁰ In this regard, the SNC expresses hope that in the upcoming period, all the deadlines for the implementation of the determined measures will be respected, and that the progress made, as well as the palpable, practical results, will be monitored comprehensively, continuously and in detail.

Article 5

1. The Parties undertake to promote the conditions necessary for persons belonging to national minorities to maintain and develop their culture, and to preserve the essential elements of their identity, namely their religion, language, traditions and cultural heritage.
2. Without prejudice to measures taken in pursuance of their general integration policy, the Parties shall refrain from policies or practices aimed at assimilation of persons belonging to national minorities against their will and shall protect these persons from any action aimed at such assimilation.

- /11 During the reporting period, financial support continued for maintaining and developing national minority culture through funds disbursed through the State budget. Financial support steered through the Council for National Minorities, the Ministry of Culture and the Office for Human Rights and Rights of National Minorities towards the realisation of cultural autonomy programmes, as well as preserving cultural heritage and minorities' identities have increased year in year out.
- /12 Keeping in mind the experiences from the previous period, especially the war of the 1990s and its immediate aftermath, as well as the continuing radicalisation of public life and intensifying anti-Serb rhetoric in public discourse, the SNC believes that a portion of the Serbs is still exposed to processes of assimilation. That is, regardless of there being no official policies or practices directly aimed at forcible assimilation, the feeling of fear from greater vulnerability to discrimination and social marginalisation impels a certain number of Serbs, as well as those of mixed heritage that is part-Serb, to conceal their ethnic, religious, traditional and cultural identities, or partly or wholly renounce them.

Article 6

1. The Parties shall encourage a spirit of tolerance and intercultural dialogue and take effective measures to promote mutual respect and understanding and co-operation among all persons living on their territory, irrespective of those persons' ethnic, cultural, linguistic or religious identity, in particular in the fields of education, culture and the media.

2. The Parties undertake to take appropriate measures to protect persons who may be subject to threats or acts of discrimination, hostility or violence as a result of their ethnic, cultural, linguistic or religious identity.

- /13 It is with great concern and regret that the SNC is highlighting the problem of continuing intensification of radical nationalism, inflammatory rhetoric and hate speech against Serbs. This trend, as highlighted in the previous monitoring cycle, has significant negative repercussions on the protection and exercise of a broad spectrum of minority rights and freedoms of members of the Serb national minority guaranteed by the FCPNM and national legislation. This has motivated the SNC to continue to monitor cases of ethnically-motivated violence and the various manifest forms of fomenting intolerance and hate speech against Serbs in public discourse, but also cases of historical revisionism where the Nazi-Fascist Ustasha regime is glorified and promoted, and/or the significance and role of the Second World War Anti-Fascist movement are condemned, downplayed and marginalised. The SNC has published regular annual reports on this issue, starting with 2013.¹¹
- /14 It is with concern that the SNC highlights that anti-Serb rhetoric in the public realm, expressions of intolerance and hate speech against Serbs, as well as discriminatory historical-revisionist statements and expressions of sympathies for the Nazi-Fascist Ustasha regime, have become a daily occurrence in the society. Numerous statements and publicly expressed views by individuals, as well as organisers and participants in various right wing nationalist gatherings and events testify to this. Intolerance and anti-Serb rhetoric are also often expressed in the form of cries and banners at certain sports events and concerts.

Certain public media and web portals frequently initiate, present and tolerate inflammatory speech, raising doubts about compliance with the prohibition against carrying and publishing content containing elements of racial and ethnic intolerance. For instance, in early 2018, the SNC has reported that over the previous year, discriminatory content had been published on dozens of conservative and right wing portals, and was not a rare sight in commercial media either, including the public media service, the Croatian Radiotelevision (CRT). Thus, for instance, the TV-show "Good day, Croatia" broadcast on 30 May 2018 featured a guest appearance by the president of the revisionist Society for Research into the Threefold Jasenovac Camp. Appearing on the public television show, he promoted his book, "Labour Camp Jasenovac", while denying the commonly known, wholly criminal purpose of this Ustasha camp and downplaying the number of victims — without

a word of condemnation or an intervention by the host. The activities of the aforementioned Society are (co)financed with funds from the State budget, allocated and awarded by the Ministry of Croatian Veterans.

Intolerance and hate in the public sphere are also often expressed on social networks, as well as through graffiti, and damaging and destruction of anti-fascist monuments and monuments and public memorials of the Serb minority. Writing graffiti with the Ustasha salute, "Za dom spremni" (For the homeland — ready, or zds), the Ustasha sign, the seriffed letter u, as well as the acronym NDH (standing for the 2nd World War collaborationist Independent State of Croatia) in public spaces and on buildings in many Croatian cities is commonplace. This reminds Serbs of the dark period of mass suffering and the policies of the Ustasha regime, guided by the notion that a third of Serbs need to be slaughtered, a third displaced, and a third assimilated, that is, converted to Roman Catholicism. Graffiti with much more direct messages of hate towards the Serbs are also observed almost regularly, such as "Hang Serbs off willow trees", "Kill the Serb", "Death to Serbs", "Serbs out of Croatia" and similar. Concerning this issue, the SNC has drawn attention to, among other things, the *increased number of cities and towns (35 in comparison with 26 in 2016) where graffiti appeared containing fascist, i.e. Ustasha and Nazi insignia, as well as those directly calling for the killing of Serbs. Such graffiti or symbols were seen in the streets and along the access roads to Zagreb, Velika Gorica, Karlovac, Vukova Gorica, Glina, Petrinja, Kutina, Bjelovar, Osijek, Vinkovci, Vukovar, Bršadin, Rijeka, Pula, Pag, Gračac, Obrovac, Zadar, Benkovac, Vrana, Kistanje, Šibenik, Bitelić, Vrlika, Sinj, Zrmanja, Crivac, Split, Trilj, Kamensko, Lovreć, Slivno, Kljaci, Dubrovnik and Mokošica. Unchanged from previous years, the biggest concentration of graffiti was registered in Zagreb, but unlike in 2016, when we registered 182, in 2017 we registered 369 graffiti. This figure points to the fact that in just one year, their incidence in the capital has risen by one hundred percent. Only a small number were removed over the year, and it is remarkable that some of the graffiti had been crossed over, which indicates that part of the population disagrees with the attitudes and the messages promoting them. It is also worrying that the majority of the graffiti recorded in 2016 have also not been removed. In addition to the drastic increase in number, what is also notable is their physical enlargement, with graffiti whose size exceeds two metres observed in 2017, meaning they are even more visible in public space (for instance, the Ustasha "u" in the Trnsko neighbourhood pedestrian underpass).*¹³

There are still cases being recorded of verbal insults and physical violence against Serbs, as well as damaging, destroying, stealing and defiling the property of members of the Serb national minority and Serbs' institutions.

/15 Public, direct and unequivocal condemnation of various manifest forms of expression of intolerance towards Serbs frequently goes missing, while some politicians, senior state and local officials and other influential public figures have legitimised and glorified the Ustasha regime and the ISC (Independent State of Croatia). On the other hand, some of the public condemnations can be considered lukewarm and dubious, while some statements uttered in public can be read as attempts to relativise, and even justify, negative phenomena. Thus, for instance, answering a reporter's question about the Ustasha salute, "For the homeland, ready" in a September 2017 interview for a TV channel, the Croatian president stated: *My view of the 'For the homeland, ready' salute is clear. It is an old Croatian salute, which has unfortunately been compromised during the Ustasha period.*¹⁴ This statement by the president has caused numerous public debates, with prominent historians also becoming involved. A year and a half later, in February 2019, the president did admit her mistake, stating: *When it comes to the 'For the homeland, ready' salute, yes, I did make a mistake saying that this was a historical salute, because I was told that this was so on several occasions by one of my advisers... I accept the fact stated by the historians, that this is not a historical Croatian salute... It is unacceptable. Compromised and unacceptable.*¹⁵

In her report for 2018, the Ombudswoman has also drawn attention to the problems of dealing with the Ustasha past, stating, among other things: *In the past few years, explicit Ustasha or Nazi symbols have often appeared in the public sphere, as well as those implicitly associated with the Ustasha movement: books are being printed, articles and interviews published, forums held, documentary movies filmed and TV broadcasts, negating or diminishing the criminal character of the ISC. Such views were also publicized in the official gazette of the Catholic Church and on public television, and the reactions of the authorities were inconsistent or there were none at all. For this reason, in November 2018, the Ombudswoman published an analysis under the title "Relativisation of ISC Crimes Violates Fundamental Values of the Constitution, and Absence of Reaction Opens up Space for Hatred."*¹⁶

In 2018, ECRI has remarked that the authorities' reactions to the incidents cannot be considered wholly appropriate, concluding: *The authorities seldom voice any counter-hate speech message to the public. Criminal action is ruled out easily and most cases on hate speech and hate motivated violence are treated as misdemeanours. The lack of prosecutions does not provide an effective deterrent against such crimes. The provisions on racist motivation as an aggravating circumstance are also rarely applied due to lack of knowledge and expertise among the judiciary in recognising hate crime.*¹⁷ For instance, the police has decided not to file a misdemeanour charge against the persons who were crying out the "For the homeland,

ready" Ustasha salute during the ceremony marking the 24th anniversary of the military operation Storm, held in August 2019 in Knin. The reason given for not filing charges was that it is common practice for courts not to act on similar charges filed by the police.

In connection to what has been mentioned above, the SNC also points to the fact that representatives of the Serb and Jewish communities, as well as anti-fascist organisations, have broken the practice of participating in commemorations for victims of the Ustasha camp in Jasenovac organised by the state authorities. Since 2016, they have organised separate commemorations.

- /16 As an example of spreading and promoting radical nationalism, anti-Serb sentiments, but also threats directed towards members of the Serb minority in Croatia, on the part of more prominent politicians, we cite a statement by Ruža Tomašić, a Croatian Member of European Parliament (both the previous and the current one). In May 2005, commenting a statement by a minister in the Government of the Republic of Serbia, that Croatia shouldn't lecture Serbia before looking at its own backyard, she stated: *Let them pray to God that we don't clean up our backyard, because if we begin to clean our backyard, they'll get a lot more Serbs from Croatia who'll have to go to Serbia. They take this state to be a cash register and a self-service, yet they give it nothing.*¹⁸
- /17 Comparative figures on cases of historical revisionism, hate speech and violence against Serbs, analysed by the SNC in the period between 2014 and 2018, point to the rise in radical nationalism and intolerance towards Serbs compared with the previous monitoring cycle. In considering these data, one needs to remember that they only concern cases that had been reported to the SNC and that the SNC has recorded by monitoring news items published in the media.

Methodologically speaking, given the large number of individual cases, the table below uses instances taken as a single, overall instance depending on the location where they have been recorded (for instance, not all graffiti promoting hate speech and intolerance on the streets of all the Croatian cities and towns were recorded). The same methodology was also used in analysing the media — due to the quantity of content containing the aforementioned negative phenomena, which certain right wing media (mostly portals) produce on an almost daily basis, each media was analysed as a single case. In cases of TV channels broadcasting such content, that is, airing it on various programmes, the unit of measurement is a single show (for instance, if a single TV channel broadcasts three programmes that frequently contain problematic content, and a much greater amount of problematic content is found in

each of those, the unit of measurement is not each instance itself, but a programme as a whole). Likewise, only the more radical examples of use of verbal violence on portals and social networks by public figures have been included in the table.

Cases of historical revisionism, hate speech and violence against Serbs	2014	2015	2016	2017	2018
Graffiti and signage containing hate speech and ethnic intolerance	8	14	26	35	33
Hate speech and ethnic intolerance at sporting events	4	8	20	14	12
Hate speech and ethnic intolerance in the media	8	21	42	40	43
Hate speech and ethnic intolerance on social networks	5	10	28	31	38
Public actions with characteristics of intolerance towards Serbs	9	31	53	52	52
Ethnic intolerance and historical revisionism in statements by public figures	9	37	42	52	56
Insults and threats directed at Serbs and Serb institutions in the rc	7	20	62	107	105
Physical assaults (no. of persons assaulted)	5	9	16	11	5
Damaged, destroyed and stolen property of private persons and Serb institutions	6	9	17	16	15
Damaged and destroyed anti-fascist monuments	7	13	17	17	19
Damaged and destroyed bilingual signs	8	8	2	4	3
TOTAL	82	189	331	393	381

The SNC's statistical data presented here are different from those recorded by the competent state bodies. Referring to this fact, the ECRI, for instance, states: *In contrast to official data, the data provided by the NGOs indicate higher number of cases of hate crimes. [...] While diverging methodologies for the registration of hate crimes may result in this discrepancy, the Ombudsperson underlined that these data should not be ignored, since hate crime victims often only report incidents to NGOs due to a lack*

*of trust in or fear of the authorities.*¹⁹ ECRI's assertions substantiate the SNC's view that individual ethnically-motivated incidents, instances of anti-Serb rhetoric and other cases of manifest expressions of intolerance towards Serbs remain unreported to the competent state bodies, often due to discouragement due to these bodies' slowness or failure to act in similar cases.

- /18 Cases of historical revisionism, hate speech and violence against Serbs continue to be recorded in 2019. As the incident that drew the greatest public attention, we would cite the attack committed by masked persons on Serbs who, at the time of the attack, were watching a Belgrade club's football match being shown on tv in a local café. The attack occurred on 21 August, in Uzdolje near Knin, and five of those assaulted were injured. On the same day, a similar attack occurred in the nearby Đevrske, but no-one was injured. The suspects for the attack in Uzdolje were apprehended several days after the incident, and the police and the State attorney's office characterised the attack as a criminal offence of disorderly conduct. Nevertheless, in early December 2019, an indictment was filed against 15 persons accused of criminal offences of violent conduct, damaging others' property, causing bodily injury, all in connection to hate crime. The SNC expressed satisfaction with the police's actions, especially concerning informing the victims of the offences on the stage the criminal process was in. However, there was also concern over the reporting in the media, with certain portals introducing the victim, the owner of the café in Uzdolje, as a "villain" who abused captured Croats held in the Knin prison during the 1990s war, despite the fact that he was underage then, and that he was never held responsible for any of the cited (mis)deeds by the competent state bodies.

Actions taken by the competent judicial bodies in the case of the Uzdolje incident show the different conceptions of the criminal offence of hate crime, that is, the problem with the way the offence is differently qualified in case-law. The substance of the December 2019 Decision by the Constitutional Court of the Republic of Croatia also suggests this.²⁰ This Decision rejected the constitutional complaints against extending pre-trial detention submitted by the six accused for criminal offences of violent conduct, damaging others' property and bodily injury in relation to hate crime. What had happened was that the Municipal State attorney's office in Šibenik (MAO) filed a motion with the County Court in Šibenik (cc) asking for pre-trial detention for those who had filed constitutional complaints and another person suspected of having committed the aforementioned criminal offences. Acting on the motion, the cc investigative magistrate dismissed the MAO's motion to retain some of the accused in pre-trial custody, but the cc reversed and

modified the investigating magistrate's decision, setting one month's pre-trial detention. The MAO then submitted a motion to extend pre-trial detention, but the investigating magistrate rejected that request as well, determining instead that they should report to the relevant police station each week as a protective measure, in addition to an injunction against visiting, and staying in, Uzdolje as a precautionary measure. The investigating judge explained his decision with the existence of reasonable grounds to believe the suspects had committed the offences, but that based on the evidence brought forward, he established that there was no reasonable suspicion that the offences were committed out of hatred. Acting on the MAO's appeal against the decision of the investigating judge, the cc's pre-trial chamber accepted the decision, modifying it with a decision of its own, extending the pre-trial detention by another two months.

Considering the constitutional complaints it had received, in which the six accused claim their right to freedom had been violated (art. 5 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Art. 16 of the RC Constitution) by the decision of the pre-trial chamber of the cc to extend pre-trial detention, the Constitutional Court has indicated the specific nature of crime committed out of hatred, as it implies a form of discriminatory conduct that is extremely socially destructive, and which represents a severe violation of the constitutional principle of the social equality of citizens. On the issue of the decision of the pre-trial chamber of the cc to extend pre-trial detention, among other things, *The Constitutional Court finds that the explanation given by the pre-trial chamber of the County Court in Šibenik contains sufficient and plausible reasons as the grounds for the court's explanation of its correct conclusion on the crime's being contingent upon the victims' connection through their Serb ethnicity, and stresses that in a constitutional democratic system grounded in the value of equality, that is, the principle of equal treatment of all citizens regardless of their ethnic heritage, it is impossible to tolerate any form of violence that would be contingent on someone's ethnicity, especially groups of citizens within Croatian society recognised by the Constitution as national minorities.*²¹

Article 7

The Parties shall ensure respect for the right of every person belonging to a national minority to freedom of peaceful assembly, freedom of association, freedom of expression, and freedom of thought, conscience and religion.

- /19 The SNC has concluded that overall, freedom of association and peaceful assembly was respected. The activities of Serbs' associations and institutions have been financed or co-financed through the State budget, as well as the budgets of a certain number of local and regional self-government.
- /20 However, as in the previous reporting period, there have been cases of peaceful assemblies being undermined and obstructed by radical nationalist individuals or groups. This especially pertains to the organisation and holding of (properly announced) commemorative, ceremonial and cultural manifestations, which are accompanied by protests, traffic blockades, threats and similar. The SNC has noted that members of the police force undertake actions to prevent possible conflict and to maintain public order, but that such actions can often be considered slow and haphazard. In 2017, *a commemoration held on 30 July at the location of the former Serbian Orthodox Church in Glina, where the Ustasha killed more than a thousand Serbs in 1941, was obstructed by a dozen protesters. The protesters tried to interrupt speeches by shouting and approaching the gathering, organized by the SNC, to within less than ten meters. [...] As reported by the N1 Television's website, after the gathering had ended, policemen took the names and addresses of the two loudest and most persistent protesters due to disturbing public order.*²² In August 2018, the Serbian cultural society Prosvjeta called off the Petrinja festival of traditional music due to public opposition and pressure from war veterans' organisations. The festival was held later nonetheless, with minor protests by a handful of disgruntled war veterans, but without serious incidents. However, due to earlier pressure, some culture and arts societies decided not to participate in the festival. Every year, in late July, the SNC and the Alliance of Anti-Fascist Fighters and Anti-Fascists (AAFFAF) celebrate the 1941 rising of the people of Lika, a gathering that is unfailingly jeopardized and significantly impeded by a counter-gathering organised by a number of veterans' and radical nationalist organisations, where Serbs and their leaders, anti-fascists are openly menaced.

Article 8

The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to manifest his or her religion or belief and to establish religious institutions, organisations and associations.

- /21 As well as in the previous monitoring cycle, the SNC has concluded based on the information available that the authorities respect the right to manifest one's religion and exercise their freedom of religion.
- /22 The SNC is pleased that the August 2017 Operational Programme for the Serb national minority has determined a measure of elaborating models for returning the property of the Serb Orthodox Church (soc), as well as of other Serb organisations, confiscated during Yugoslavian Communist rule. Within the framework of this measure, in order to compose a list of property to be returned and recommend a methodology and deadlines for its return, the RC Government has envisaged the establishment of a working group with soc representatives. However, as far as the SNC is informed, the working group has not yet been established, and the previous administration's decisions on return of property have not yet been carried out.

Article 9

1. The Parties undertake to recognise that the right to freedom of expression of every person belonging to a national minority includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas in the minority language, without interference by public authorities and regardless of frontiers. The Parties shall ensure, within the framework of their legal systems, that persons belonging to a national minority are not discriminated against in their access to the media
2. Paragraph 1 shall not prevent Parties from requiring the licensing, without discrimination and based on objective criteria, of sound radio and television broadcasting, or cinema enterprises.
3. The Parties shall not hinder the creation and the use of printed media by persons belonging to national minorities. In the legal framework of sound radio and television broadcasting, they shall ensure, as far as possible, and taking into account the provisions of paragraph 1, that persons belonging to national minorities are granted the possibility of creating and using their own media.
4. In the framework of their legal systems, the Parties shall adopt adequate measures in order to facilitate access to the media for persons belonging to national minorities and in order to promote tolerance and permit cultural pluralism.

- /23 The SNC regrets to state that this reporting period has still not seen an improvement in the situation regarding the production and broadcasting of high-quality television and radio programmes and content of interest to members of the Serb national minority in programming by electronic media holding national broadcasting rights.

Serb minority members' access to electronic media, as well as the inclusion of topics of their interest in broadcast content on national and regional TV and radio channels, has remained very limited and unsatisfactory. This also applies to including and airing broadcast content in the minority language. Thus, for instance, the Croatian Radiotelevision's informative programmes, both those broadcast on the national and those broadcast on the regional level, do not include shows and content on the Serbian language and in the Cyrillic script (while such shows for other minorities do exist). Although it welcomes the production and broadcasting of shows dedicated to national minorities on the CRT ("Prizma" and "Manjinski mozaik" [Minority mosaic]), the SNC believes that this still does not provide the Serb national minority with adequate media space, nor are thus a pluralist media environment and inclusion sufficiently promoted and realised. The fact is that the little content there is on the CRT about and for minorities remains marginalised by being aired in special shows, broadcast outside the more popular time slots.

- /24 As specified in the previous alternative report, Serbian language programmes in electronic media are still only broadcast on a few private local radio stations in eastern Croatia.
- /25 Public distribution of specific content of interest to members of the Serb national minority in print media has continued with the publishing of the *Novosti* weekly. In terms of subject-matter, *Novosti* have continued to publish general informative content and critical insight about all relevant political, social and cultural events in the country and beyond, including subjects concerning the work and activities of the Serb national minority's associations and institutions, and the specific problems and questions of interest to Serbs in Croatia. The publishing of *Novosti* is (co)financed with funds from the State budget, allocated to national minority associations through the Council for National Minorities.

As it publishes content and critical comments on pro-fascist trends in the society, clericalisation and strengthening of radical conservatism and nationalism, *Novosti* have faced numerous private actions for damages. In early 2017, the conservative association "In the name of the family" initiated a campaign against *Novosti*, accusing the weekly of spreading intolerance towards the Croat people and asking the state au-

thorities to cease its financial support for it. Motivated by the campaign, two 1990s veterans' umbrella associations filed criminal complaints against three Novosti columnists. Reporters Without Borders, international organisation for safeguarding freedom of the media, has reacted to this, condemning the campaign of filing charges and verbal assaults, that had been conducted for months by nationalist groups against Novosti. A minor extreme-right party held several inflammatory demonstrations outside the Novosti and SNC's office. The demonstrations were also marked by the public burning of printed issues of Novosti. The weekly was even accused of inducing the wildfires that erupted throughout Croatia in summer 2017. During 2018, ten of the most prominent extreme right-wingers (among them Marko Perković, aka Thompson, the singer who was banned from appearing in EU countries over his promotion of Nazi ideology) sued the author and editor of the SNC's bulletin on historical revisionism and hate speech for — hate speech!

Article 10

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use freely and without interference his or her minority language, in private and in public, orally and in writing.
2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if those persons so request and where such a request corresponds to a real need, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible, the conditions which would make it possible to use the minority language in relations between those persons and the administrative authorities.
3. The Parties undertake to guarantee the right of every person belonging to a national minority to be informed promptly, in a language which he or she understands, of the reasons for his or her arrest, and of the nature and cause of any accusation against him or her, and to defend himself or herself in this language, if necessary with the free assistance of an interpreter.

Article 11

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to use his or her surname (patronym) and first names in the minority language and the right to

official recognition of them, according to modalities provided for in their legal system.

2. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to display in his or her minority language signs, inscriptions and other information of a private nature visible to the public.

3. In areas traditionally inhabited by substantial numbers of persons belonging to a national minority, the Parties shall endeavour, in the framework of their legal system, including, where appropriate, agreements with other States, and taking into account their specific conditions, to display traditional local names, street names and other topographical indications intended for the public also in the minority language when there is a sufficient demand for such indications.

/26 Based on its own findings, as well as information found in reports by the RC Government, the SNC has concluded that the reporting period has seen a certain progress in meeting the legal commitment of the statutory regulation of the rights of members of national minorities to equality in official use of their language and script in local self-government units where, according to the 2011 Census, the members of a specific minority constitute at least a third of the population. However, the SNC continues to draw attention to the uneven approach of local self-government units to fulfilling the aforementioned legal obligation, which ultimately affects the (im)possibility of exercising and the practical exercise of all the relevant language rights. As the RC Government highlighted in 2017, *in the preceding period local units fulfilled their obligation [...], whether it was a matter of complete alignment of their own charters with the relevant legal provisions or simply the stipulation of general provisions in their charters on the right to equal official use of national minority languages and scripts*,²³ while in 2018, it has stated that *it can [...] be concluded that there have been no significant changes in the statutes of the aforementioned 27 units*.²⁴ Hence, the aforementioned clearly shows that a certain number of local self-government units have still not adjusted their statutes in line with the Law on Use of Languages and Scripts of National Minorities (LULSNM), as well as the Directive by the Public Administration Minister to consistently implement the March 2012 Act, which instructs municipalities and cities where members of a national minority make up at least a third of the population to use their statutes to regulate in detail the exercise of such rights, that is, to expressly prescribe each individual right whose exercise within the unit is guaranteed by law.

The SNC highlights the Gračac municipality, where Serbs constitute 45.16% of the population, as an example of a local self-government that did not align its statute with the relevant regulation. On the other hand, the town of Vrbovsko, where Serbs make up 35.22% of the population, is an example of a unit that has formally met the obligation to align its local statute, but in practice, the guaranteed and regulated linguistic rights of Serbs are not applied, that is, they have not been realised.

/27 In the previous alternative report, the SNC paid special attention to the resistance to introducing and the practical exercise of the right to equality in official use of the Serbian language and Cyrillic script in the city of Vukovar, where according to the 2011 Census, Serbs make up 34.87% of the population. This problem escalated in 2013 with the violent removal or destruction of several sign-boards in Latin and Cyrillic script from buildings housing state bodies in the city of Vukovar by radical individuals and informally organised citizens.

The SNC reminds that with its 12 August 2014 Decision, the RC Constitutional Court revoked article 22 of the Statutory decision amending the Statute of the City of Vukovar of 4 November 2013, which stipulated that the urban area of the City be wholly exempt from the application of the provisions in the LULSNM and the article 12 of the Constitutional Act on the Rights of National Minorities (CARNM) until the conditions stipulated in article 8 of the LULSNM have been met.²⁵ In its second Decision, the Constitutional Court has established, among other things, that *within a year from the issuing of this decision, the Vukovar City Council must prescribe and regulate in its statute, in line with article 6 of the LULSNM and article 7 of the CARNM, for the entire urban area or for specific part or parts of the urban area of the City of Vukovar, the individual rights of members of national minorities to official use of their language and script, and the obligations under public law of government bodies and public authorities cited in the LULSNM, for which they believe to be the facts of life and real-life circumstances in the City of Vukovar, to the extent that this does not threaten the very essence of these rights, while simultaneously respecting the needs of the majority, the Croat people, that issue from the still-living consequences of the greater Serbian aggression of the early 1990s, and the need to treat the Serb national minority in the urban area of the City of Vukovar in a way that is just and proper.*²⁶

In the course of the reporting period, on 17 August 2015, the Vukovar City Council adopted the Statutory decision to amend the City of Vukovar statute (Statutory decision on the Statute) and the Statutory decision on achieving equality in official use of the language and script of the Serb national minority within the urban area of the City of Vukovar (Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority).²⁷

Article 5 of the Statutory decision on the Statute stipulated, among other things, that individual rights of members of the Serb minority living within the urban area of the City of Vukovar guaranteed by the LULSNM are to be gradually secured with the special Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority (paragraph 1); that the City Council is considering achieving a degree of understanding, solidarity, tolerance and dialogue among the citizens of Vukovar, members of both the Croat people and the Serb minority by October of every year. It has therefore, in line with the debated and adopted conclusions, adopted a decision on the possibility, that is, need to broaden the range of the guaranteed individual rights of members of the Serb minority living in the City of Vukovar with new rights from the catalogue of rights foreseen by the LULSNM (paragraph 3), and, pursuant to the Decision on the achieved degree of understanding, solidarity, tolerance and dialogue, every year, or at the latest every other year the City Council will adopt an amendment to the Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority guaranteeing the Serb minority previously agreed new rights (paragraph 4). Furthermore, article 6 of the Statutory decision on the Statute provides that the Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority gradually prescribes specific collective rights of the Serb national minority in one area, a number of areas, or the entire urban area of the City, as guaranteed by the LULSNM (paragraph 1), and that these are to be extended through a procedure and in the prescribed way to extend the range of guaranteed individual rights (paragraph 2). In conclusion, it is stated that the abovementioned commitments of the City Council begin in October 2016 (article 7, paragraph 2).

The Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority, which took effect on 1 January 2016, provides that members of the Serb minority have the right to freely use the Serbian language and Cyrillic script in social and public life, as well as in official public administrative communication within the jurisdiction of the City self-government (article 3); individual special rights of city councillors and the Serb minority deputy mayor (articles 4 and 5); as well as special individual rights of citizens who are members of the Serb minority living within the City (article 6). This Statutory decision also provides that the “collective” rights of the Serb national minority within the City are to be secured when the conditions pursuant to the decision or decisions of the City Council on the achieved degree of understanding, solidarity, tolerance and dialogue are met, as regulated by article 5, paragraph 3 of the Statutory decision on the Statute.

In 2016, the Committee for Human Rights and Rights of National Minorities of the Croatian Parliament submitted a request to the RC Constitu-

tional Court to initiate proceedings to determine the conformity of the aforementioned statutory decisions by the Vukovar City Council with the Constitution and the law. With its 2 July 2019 decision, the Constitutional Court accepted the Committee's request, ruling to repeal articles 5 and 6 of the Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority, while on the issue of provisions in paragraph 2 of article 7 of the statutory decision, as well as provisions in article 5 (paragraphs 3 and 4), article 6 and paragraph 2 of article 7 of the Statutory decision on the Statute, it ruled that they are not in conflict with the Constitution and the law.²⁸ However, in its Decision the Constitutional Court also noted its concern that, as of the entry into force of obligations from the disputed article 5 of the Amended Statute, the Vukovar City Council has not embarked on adopting a decision on the possibility, that is, the need to extend the range of guaranteed individual rights for members of the Serb national minority living in the City of Vukovar with new rights from the catalogue of rights specified in the LULSNM. The Constitutional Court also finds it necessary to emphasise that the commitments resulting for the Vukovar City Council from the disputed provisions of the Amended Statute cannot be put off indefinitely. The Constitutional Court has repeatedly stressed its understanding as regards the specific historical situation in the City of Vukovar. However, the exception prescribed in paragraph 2 of article 6 of the LULSNM must be interpreted narrowly, and cannot abrogate the very essence of the right this legislation grants a national minority. Besides, it [the exception] cannot be abused so as to represent a mere promise of a right to members of a national minority, which is not also to be put into effect. The City Council was instructed to appropriately amend the repealed provisions of the Statutory decision on the use of the language and script of the Serb national minority as early as October 2019, and to report without delay on the actions taken to the Constitutional Court, as well as to respect the timeframe for adopting such decisions in the future. The Constitutional Court has also specified that it retains the right to institute proceedings to determine the Statute's conformity with the Constitution, on its own initiative, in line with article 38, paragraph 2 of the Constitutional Act, in case the Constitutional Court decision is not respected.

The SNC regretfully states that the Vukovar City Council did not act on the instructions contained in the 2 July 2019 Decision of the Constitutional Court, and expresses hope that the Constitutional Court will proceed on the issue with urgency. Specifically, without having acted on the instructions of the Constitutional Court, on 18 October 2019, the Vukovar City Council itself adopted a Conclusion, that *the achieved degree of understanding, solidarity, tolerance and dialogue among the citizens of Vukovar, members of both the Croat people and the Serb minority, is at the level that enables cooperation and coexistence, and that the conditions for extending the range of guaranteed individual rights and prescribing*

collective rights for members of the Serb national minority living in the City of Vukovar and amending the Statutory decision granting members of the Serb national minority inside the City of Vukovar new rights have not yet been fulfilled.²⁹ Incidentally, this Conclusion was explained by the existence of conditions where *the fundamental human rights of the great majority of citizens of Vukovar of all nationalities who had stood up against the Greater Serbian aggression in 1991 are still neglected, these being the right to a humane life, human dignity and human freedom, by the delays in prosecuting the perpetrators of war crimes during the Greater Serbian aggression against Vukovar*, arguing that expanding the range of existing rights would be viewed as disrespect and lack of understanding for these citizens and their sacrifice.³⁰ The debate on the Conclusion in the City Council was also marked by an unfortunate spectacle. During the debate, after the mayor explained the draft Conclusion with the inexistence of the conditions for expanding the range of the Serb minority's linguistic rights, an Independent Democratic Serb Party (IDSP) councillor handed him a Cyrillic copy of the city's statute. This copy of the city statute was published as part of the SNC's public campaign that sought to destigmatize the Cyrillic script in Croatia and show that its use poses no-one any danger. The mayor, Ivan Penava, threw the statute on the floor, stating that he considers the IDSP councillor's actions to be an act of Greater Serbian aggression, which he will fight by any means necessary. Among other things the mayor cried: *Your ideal are the fur hats of Chetniks and the monuments encircling this city. You are interested in what you couldn't do in 1991, introduce the Cyrillic script into this city. Raped women don't interest you. Dead children don't interest you! If needs be, any means will be used against Greater Serbian aggression, whether yesterday, today, or tomorrow!*³¹

In connection with the explanation of the 18 October 2019 Conclusion of the City Council, the SNC has stressed that it is the judicial authorities of the RC, not Serb citizens, who are responsible for prosecuting perpetrators of war crimes, and concludes that such a view expressed by the City Council continues the policy of imposing collective guilt on the Vukovar Serbs. Moreover, the issues of respect and understanding for Serb citizens and their wartime sacrifices are entirely neglected and ignored. The SNC concludes that by accepting the legitimacy of such a view, the realisation of the guaranteed linguistic rights of Serbs can be prevented indefinitely, which casts doubt upon legal certainty, and permanently limits and endangers the protection and realisation of these legally guaranteed rights.

/28 The SNC also draws attention to the failure to act on the 12 August 2014 Constitutional Court Decision instructing the RC Government to *introduce into Parliament the draft amendments to the LULSNM regulating the*

*appropriate legal mechanism for cases where the representative bodies of local self-government units fail to implement their commitments under the LULSNM, that is, obstruct their implementation, within a year from this decision being published in the Official Gazette.*³² The Constitutional Court also highlights this in its 2 July 2019 Decision, reminding the Government of its instructions, and stating that *it expects the RC Government to act on the instructions and introduce the draft bill into the Croatian Parliament. In case the RC Government fails to do so, the Constitutional Court will [...] inform the Croatian Parliament.*³³

The SNC believes that the RC Government's failure to act on the instructions of the Constitutional Court, as well as the inexistence of a legal mechanism allowing the competent state bodies to proceed in cases of failure to meet the obligations imposed by the LULSNM by local self-government bodies, are a continuance of the long-standing practices of unequal application of the Law and not respecting the legally guaranteed linguistic rights of national minorities.

/29 As in the previous alternative report, the SNC again points to the enduring problem of not putting up bilingual Latin and Cyrillic signs for place names in areas in local self-government units where the units' statutes stipulate the right to equality in official use of the Serb language and Cyrillic script. Requests by municipal representatives to the relevant state bodies, that is, those charged with operating the country's roads, to put up bilingual signs have had no concrete effect for years.

Article 12

- 1. The Parties shall, where appropriate, take measures in the fields of education and research to foster knowledge of the culture, history, language and religion of their national minorities and of the majority.**
- 2. In this context the Parties shall inter alia provide adequate opportunities for teacher training and access to textbooks, and facilitate contacts among students and teachers of different communities.**
- 3. The Parties undertake to promote equal opportunities for access to education at all levels for persons belonging to national minorities.**

Article 13

1. Within the framework of their education systems, the Parties shall recognise that persons belonging to a national minority have the right to set up and to manage their own private educational and training establishments.
2. The exercise of this right shall not entail any financial obligation for the Parties.

Article 14

1. The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.
2. In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.
3. Paragraph 2 of this article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.

/30 The SNC once again highlights the problem of the impossibility of re-registering educational institutions where instruction is held in the Serbian language and Cyrillic script (model A) into minority schools, that is, schools using the language and script of the Serb national minority. The problem mostly applies to schools in the Vukovar-Srijem and Osijek-Baranja counties, operating in areas with majority or significant Serb populations.

/31 Despite certain changes with respect to the previous period, the teaching of recent history in primary and secondary schools does not contribute to appropriate understanding and acceptance of the ethnic and cultural diversity of the Croatian society. This continues to significantly limit the proper integration of Serbs in the wider society and the building and strengthening of inter-ethnic trust, as well as the acceptance of coexistence and respect for ethno-cultural diversity in the country.

As part of the comprehensive curricular reform and the “School for Life” experimental programme,³⁴ changes to the curricula in social science and humanities subjects have begun to be introduced, among them the History curriculum. Despite the fact it mandates instruction on interethnic coexistence and the experiences of national minorities, the History curriculum adopted in 2019 discusses Serbs largely in the context of the 1990s war, that is, the “Greater Serbian aggression against the RC”. Furthermore, although the text of the curriculum mentions “policies of terror against citizens (especially Jews, Serbs and Roma)” during World War II, it does not state who was responsible for these policies, nor does it mention the Jasenovac concentration camp as a symbol of the Ustasha regime’s terror and crimes and the mass suffering of innocent civilians.

/32 The SNC expresses satisfaction with the September and October 2019 decisions of the Science and Education Ministry adopting the curriculum for the school subject, “Serbian language for primary and secondary schools, with instruction in the language and the Cyrillic script of the Serb national minority in the RC” (Model A) and the curriculum for the school subject, “Serb language and culture in primary and secondary schools in the RC” (Model C).

Nevertheless, the SNC highlights the problem of failure to adopt curricula regarding the specificity of the Serb national minority for instruction in subjects in the humanities and social sciences in primary and secondary schools. Specifically, article 6 of the Law on Education in the language and script of national minorities stipulates that, in addition to the general section, the syllabus for education in the language and script of a national minority also contains a segment related to the specificity of the national minority in question (mother tongue, literature, history, geography and cultural and artistic heritage of the national minority), and that this segment of the syllabus will be adopted by the Ministry of Science and Education, upon obtaining the opinion of the national minority’s associations. In connection to this, the SNC points out that neither the curriculum nor the proper textbooks and other educational materials for Serb pupils being educated in accordance with the minority educational models (A, B or C) are still ready, and have not been adopted for the subjects of Geography, History, Nature and society and Arts and Music.

Article 15

The Parties shall create the conditions necessary for the effective participation of persons belonging to national minorities in cultural, social and economic life and in public affairs, in particular those affecting them.

/33 The SNC notes with concern that over the reporting period, a number of public statements and/or calls asking for the abolishing or limiting of the right of national minorities to legally guaranteed representation in the Croatian Parliament. Such ideas were introduced into the public sphere by specific citizens' initiatives and political parties, as well as individual politicians and public figures. Thus in 2018, the "People decide" citizens' initiative started an initiative to hold a national referendum to reduce the total number of members of parliament, including reducing the number of parliamentary representatives of national minorities from the current 8 to a maximum of 6. The referendum initiative has also proposed limiting the existing rights of the minorities' representatives, that is, their exemption from votes on no-confidence motions and enacting the State budget. Nevertheless, the initiative to hold a national referendum did not succeed, as the state committee's audit has established that the collected number of signatures of voters supporting the initiative was insufficient. It is important to stress that the campaign to gather signatures took place in an atmosphere of spreading inter-ethnic intolerance, with a pronounced anti-minority, and especially anti-Serb rhetoric.

On the other hand, there have also been cases recorded of undermining the effective participation of national minorities' parliamentary representatives in the legislative process, based on the principle of equality of citizens and representatives. Thus, for instance, addressing the press on 8 May 2017, Milijan Brkić, vice-president of the Croatian Parliament and the largest party in power (the Croatian Democratic Union — CDU) stated: *Mister Pupovac (IDSP) is a Member of Parliament, and supports the majority. Even though they take part in the functioning of this Government, he and the minorities will not determine the Government's composition and direction. I would also like to remind of what I have already discussed in the media, that this is a Croatian state. That in Croatia, Croats decide, along with the national minorities who certainly have guaranteed constitutional rights. And that this is our country, not somebody else's. And imagine what it would be like if I were to tell Mr. Vučić from here how to reconstruct the Serbian government, who am I to tell him.*³⁵

/34 Over the reporting period, the SNC continued to monitor the realisation of the right to employment and proportional representation of Serbs in public administrative bodies, the judiciary and the police, that is, the implementation of affirmative measures to benefit members of national minorities from article 22 of the CARNM. According to the 2011 Census, Serbs constitute 4.36% of the population of Croatia, but are proportionally vastly underrepresented in government bodies.

The results of the SNC's September 2017 analysis indicate that the relevant government measures and policies have completely failed. Among other things, the SNC's 2017 report concludes: *The latest data on representation of national minorities from the end of 2016 and beginning of 2017 compared to those from 2013 get to the same conclusion as the SNC analysis from March 2014; there is no progress and affirmative measures intended to support national minorities turned out to be completely inefficient, inadequate and unwarranted. In general, it is possible to conclude that despite the national minorities' optimism Croatian membership in the European Union had no positive influence on the implementation of the guarantee right on proportional representation in public administration institutions.*

National minorities remain significantly underrepresented in public administration institutions. Long-term plan for acceptance of members of national minorities in public administration institutions between 2011 and 2014 from May of 2011 neither reached its ultimate goal to increase the share of national minorities in public administration institutions to 5.5% until the end of 2014, nor did it contribute do increase of national minorities share in 4-year-long period that on the contrary stagnated, nor did it set the ground for the future improvement. Hardly can the failure be justified by the employment ban and policy of officials' reduction. Long-term plan 2011 — 2014 stated that "in stating the possibilities of increasing the number of members of national minorities in public administration institutions it has been taken into account (...) possibility of employing new officials including members of national minorities and the necessity of reducing the number of employees in the institutions established by The Plan of Implementation of Economic Recovery". Regarding that the accomplishments of the long-term plan point to lack of professionalism and informality. Similar grade is given to annual or short-term plans of admission in public administration institutions between 2014 and 2016 related to employment of members of national minorities. There has also been no improvement in national minorities' employment in judiciary institutions.³⁶

Examples of tabular illustrations of data analysed by the SNC

1. Illustration of the level of representation of members of national minorities in government bodies 2013 — 2018 (as of 31 December) — Ministry of Public Administration data

Year	Total employees	Employees - minorities %	Serb employees %
2013	52,691	3.51%	2.28%
2014	50,478	3.49%	2.31%
2015	50,375	3.40%	2.23%
2016	49,697	3.40%	2.22%
2017	49,602	3.34%	2.19%
2018	49,612	3.24%	2.11%

2. Comparative illustration of the representation of members of the Serb national minority in the judiciary, on 31 March 2013, 31 December 2016 and 31 December 2018 — Ministry of Justice data

	31 March 2013		31 December 2016		31 December 2018	
	Total number of those employed	% Serbs	Total number of those employed	% Serbs	Total number of those employed	% Serbs
Court officials / judges	1,945	2.21%	1,830	2.30%	1,752	2.17%
Officials in state attorney's offices / Deputy state attorneys	616	2.76%	621	2.90%	638	2.82%
Officials, staff and trainees in courts and state attorney's offices	8,123	1.96%	7,737	1.93%	7,710	1.75%

3. Illustration of the representation of members of the Serb national minority in the police force 2008 — 2017 — Ministry of the Interior data

2008	2010	April 2011	June 2013	February 2015	April 2017
3.13%	3.00%	2.93%	2.86%	2.62%	2.51%

/35 In connection to the representation of Serbs in the police force, the SNC's analysis stresses that *The Ministry of the Interior data from April*

2017 demonstrated prolongation of negative trend in the implementation of right on proportional representation of Serbs in police administrations (PD) in the areas where they have significant participation in total county population. [...] Serbs are significantly underrepresented in PD Lika-Senj County, with 1.86%, while they make 13.65% of total population; in PD Sisak-Moslavina County with 1.01%, while they make 12.18% of total population; PD Karlovac County with 1.52%, while they make 10.40% of total population; PD Šibenik-Knin County with 2.69%, while they make 10.53% of total population; PD Bjelovar-Bilogora County with 0.46%, while they make 6.31% of total population; PD Zadar County with 0.4%, while they make 4.81% of total population; PD Primorje-Gorski Kotar County with 1.48%, while they make 5.03% of total population. There are also 6% of Serbs in Požega-Slavonia County while their representation in PD is 0.63% based on the data from February 2015.³⁷

- /36 Point 3 of this Report has already highlighted the problems related to reliability and up-to-dateness, as well as non-expression or inexistence of disaggregated data, which impedes good-quality analysis and evaluation of the state of realisation of the guaranteed representation of minorities in government bodies at the national level, as well as in local-level administrative bodies, as well as good-quality planning and adoption of individual pieces of implementing legislation, and policies focused on promoting and realising guaranteed rights.

Thus for instance, in expressing data on the representation of minorities in the judiciary, the Ministry of Justice has continued the practice of expressing the total number of employed members of minorities, including employees who are not members of any of the 22 national minorities. That is to say, the total number of members of national minorities still includes employees registered as, for instance, “Muslims” or “undeclared”.

The Ministry of Public Administration states that *individual local governments do not submit data on the nationality of its civil servants and public employees, for in the absence of the obligation of individuals to declare their nationality, the question of nationality is not even posed, and there is thus no information on the state of employees based on nationality (City of Pula/Pola, City of Zagreb)*.³⁸ Although, according to statements by the Ministry, due to such practice, *an increasing number of units do not include these data in their employee records, which, [...] may lead to a reduction in the presented number of employees belonging to national minorities in the administrative bodies of local and regional governments*,³⁹ it can hinder or prevent the assessment of the state of representation and realisation of the legally guaranteed right to the representation of minorities in the administrative bodies of those units that are legally obliged to ensure representation. That is to say, if the level of representation of minorities

is inadequate, such units are bound to establish the share of positions held by members of national minorities in their workforces in their recruitment plans, and plan to employ a sufficient number to achieve the required level of representation.

The problem of the inaccessibility and lack of data on the number of members of national minorities applying to open calls who invoke their right to priority in employment, and a lack of data on the number accepted for posts on the basis of this right, is still present. Nevertheless, in connection with this, the Operational programme for national minorities for the period 2017 — 2020 has provided that activities will be carried out to establish mechanisms for monitoring the state of realisation of the right to priority and the employment of members of national minorities in the civil and public service and at the level of local and regional self-government units, with the aim of consistent implementation of article 22 of the CARNM. The implementation deadline for this activity was the fourth quarter of 2017, but in early 2019, the Ministry of Public Administration reported that the process of designing the monitoring methodology was still ongoing.⁴⁰

/37 Although certain measures to improve the functioning of national minority councils and representatives in local and regional self-government units have been taken over the reporting period (for instance, in 2016 and 2017 an IPA 2012 project, “Support for national minorities at the local level” was carried out, headed by the Office for Human Rights and Rights of National Minorities of the RC Government), the SNC generally believes that the quality and intensity of the functioning of a significant number of national minority councils and representatives, especially in rural and economically underdeveloped areas, are still constrained by the relatively narrow powers and insufficient level of competence and motivation to work, as well as the limited funds and the inadequate level of acceptance by, and cooperation with, bodies of local self-government units.

Regular elections for members of national minority councils and representatives were held in May 2019. Before the elections were called, the Law on Elections for Council Members and Representatives of National Minorities was adopted on 1 March 2019. The Law came into force on 14 March, just a month and a half before the elections were to be held. These elections, like all before them (in 2003, 2007, 2011 and 2015) were marked by low voter turnout. According to State Electoral Commission data, the total voter turnout for the election for members of councils was 12.61% at county level, 10.90% at city level and 23.14% at municipality level, while a total of 10.88% of registered voters at county level voted for representatives, with 13.86% doing so at city level and 10.68% at municipality level.⁴¹

And while it welcomes the entry into force of the special legislation that better regulated issues related to electing council members and individual representatives of national minorities in self-government units, the SNC expresses regret over the inexistence of an appropriate statute that would regulate, that is, specify in detail the obligations of self-government units as regards the elected minority councils and representatives. To wit, in a considerable number of cases, the appropriate fulfilment of specific obligations of local self-government units, which the CARNM regulates only in principle, turned out to be problematic in the previous period. Thus for instance, the issues of fulfilling the obligation to finance the work of minority councils, securing them adequate working conditions and workspace, as well as the issues of the practical realisation of their advisory role, have remained open, representing an obstacle to their effective participation in decision-making.

/38 Serbs still find it difficult to effectively participate in economic and social life, and such participation to be limited, especially in areas of return. In some border areas problems of social exclusion and marginalisation are still present. Since reconstruction of utility and social infrastructure has still not been completed, some returnee areas still lack adequate communications and other institutional resources — roads, water supply, electricity, as well as social, health, educational and other public institutions. This additionally increases the gap between the developed areas of the country and the areas of return with majority Serb populations, especially in certain parts of the Zadar, Lika-Senj and Sisak-Moslavina counties.

During 2016 and 2017, the SNC and the IDSP conducted research in 32 municipalities where Serbs comprise more than 15% of the population, which has shown how these locations are systematically neglected. For instance, the results of the research show that in the analysed municipalities, two thirds of state roads and nearly half of the local and uncategorised roads need to be restored, that more than 60% of settlements are not connected to the water supply, as well as that nearly all public buildings and sewerage systems require thorough renovation or reconstruction.

The SNC estimates that in areas with majority Serb populations, there is a need to construct, restore and renovate water supply systems in 145 rural settlements, encompassing around 5,100 households. Some of the settlements are not connected to the water supply and are entirely without running water (in some, the water supply had been destroyed during the war), while some are connected to local water supplies through crumbling piping, or pipes made with asbestos, which leads to large losses of water, or the water accessible being of questionable

quality. There has been no significant state investment in returnee areas, while some self-government units do not consider setting up water supply systems in Serb-populated villages a matter of priority. For instance, in the wider area around the city of Benkovac, some majority-Serb settlements are still not connected to the existing water supply, unlike the surrounding settlements. An identical problem exists with the necessary investments in individual uncatagorised roads.

The data gathered for the purpose of restoring and renovating the low-voltage grid show that there are still some 80 settlements without access to electricity, affecting a total of around 200 households. The (re)electrification of returnee settlements did not proceed at the planned pace, and in the period between 2013 and 2017 the renovation of the electrical grid has been at a complete standstill. The problem of double charging for connections to the grid for renovated houses, even though as pre-war consumers, the owners were entitled to free connections. The process of (re)electrifying returnee settlements has been resumed in 2018, but has not proceeded at a pace that might be considered satisfactory.

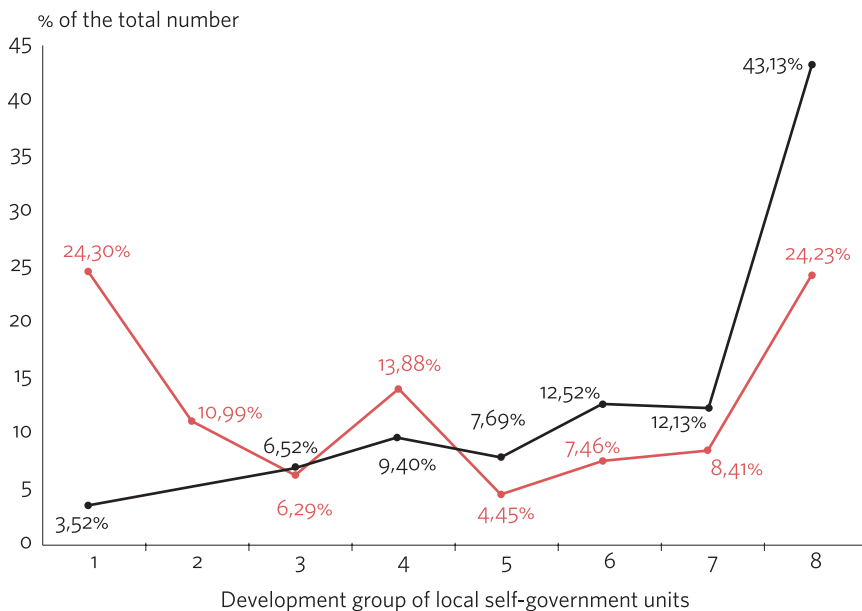
- /39 Having analysed the data on the development index of local and regional self-government units in the Republic of Croatia for the period 2014 — 2016, the SNC has established that 55.45% of the total number of Serbs in the country live in local self-government units (municipalities and towns) that were classified according to the index value as falling into one of four categories of underdeveloped self-government units (groups I — IV according to the value of development).⁴² At the same time, 24.54% of the total number of the remaining RC population live in such areas.

Tabular and graphic representation of the results of the SNC's analysis

1. Number and share of Serbs in municipalities and towns categorised by level of development, according to the 2011 Census (tabular representation)

Total population of the RC		Development group of self-government units	Remaining population				Serbs			
%	number		%	number	%	number	number	%	number	%
4,43	189.740	I.	24,54	1.005.707	3,52	144.394	45.346	24,30	103.490	55,45
5,36	229.466	II.			5,10	208.955	20.511	10,99		
6,51	278.921	III.			6,52	267.188	11.733	6,29		
9,59	411.070	IV.			9,40	385.170	25.900	13,88		
7,54	323.282	V.	75,46	3.092.549	7,69	314.976	8.306	4,45	83.143	44,55
12,30	526.977	VI.			12,52	513.062	13.915	7,46		
11,97	512.730	VII.			12,13	497.037	15.693	8,41		
42,30	1.812.703	VIII.			43,13	1.767.474	45.229	24,23		
100,00	4.284.889				100,00	4.098.256	186.633	100,00		

2. Share of Serbs in municipalities and towns categorised by development group, according to the 2011 Census (graphic representation)

The results of the SNC's analysis also show, for instance, that Serbs make up the majority or a significant share of the population in 39 of the 50 least developed local self-government units in the Republic of Croatia — Serbs make up between 97.19% and 27.26% in 19 units, between 22.40% and 11.71% in 13 units, while the share of Serbs in the local population in 7 units ranges between 8.96% and 4.8%. Serbs make up more than half of the population in 8 out of the 10 least developed municipalities in Croatia, ranging from 62.22% to 97.19% of the population.

/40 In late 2019 and early 2020, the SNC has conducted a study of the quality, scope and absorption effects of EU funds (ESI funds) in municipalities and towns with a high proportion of the Serb national minority (over 15%) in the 2014 — 2020 financial perspective. The study also collected and analysed data on the contracted projects and their impact on the development of local Serb communities in Croatia. In addition, drawbacks and problems have been detected that affect the absorption capacity and positive impact of ESI funds on the development of the targeted municipalities and towns in the following stages — (1) designing, (2) preparing tender documentation and evaluation criteria, (3) applying and contracting, and (4) implementation of the projects. The analysis took in 47 local self-government units where Serbs comprise at least 15% of the population. These units represent 8.46% of the total number of local self-government units in the RC, and are inhabited by 211,068 people, which makes up 4.92% of the total population of Croatia. These units considerably vary by size of their population — from the 27,683 inhabitants of Vukovar, to the 239 denizens of the Civljane municipality. The average number of inhabitants in the analysed units is 4,491.

The research results clearly show the economic and developmental challenges facing the analysed local self-government units, the majority of which fall within the four groups (I — IV) of underdeveloped local self-government units according to the development index. ESI fund investments in the analysed units are far below their proportion in the overall number of local self-government units in the RC, and completely diverges from the goals of investing: economic and social cohesion. The analysis shows that the majority of the funds from both the “Competitiveness and Cohesion” and the “Efficient Human Resources” Operational Programmes have been contracted in the largest and most developed urban centres, rather than the least developed municipalities and towns. The picture is somewhat improved by the investments made under the “Rural Development” Operational Programme, though not sufficiently so as to significantly affect changes in the level of development after this financial perspective.

*Overview of ESI fund investments at the level of the RC
and at the level of the 47 analysed local self-government units*

	"Competitiveness and Cohesion" Operational Programme (HRK)	"Efficient Human Resources" Operational Programme (HRK)	"Rural Development" Operational Programme (HRK)	TOTAL (HRK)
TOTAL RC	47,052,485,902.41	10,143,147,749.47	1,943,712,138.95	69,139,345,790.83
TOTAL IN THE ANALYSED UNITS	1,074,865,967.96	222,294,494.81	940,846,235.09	2,238,006,697.86
SHARE IN THE ANALYSED UNITS	2.28%	2.19%	7.88%	3.24%

Article 16

The Parties shall refrain from measures which alter the proportions of the population in areas inhabited by persons belonging to national minorities and are aimed at restricting the rights and freedoms flowing from the principles enshrined in the present framework Convention.

/41 Based on all the available data, the SNC has concluded that the process of return of exiled and displaced Serbs can be considered to be nearly complete. However, key challenges that have bearing on the changes to the ethnic structure of the population in areas traditionally inhabited by members of the Serb national minority are still those linked to the socio-economic integration and dignified life of local Serbs, and to securing the conditions for the sustainable return of the minority population (for more detail cf. the segments on the implementation of FCPNM articles 4, 6, 10, 11 and 15).

The SNC believes that the negative demographic shifts throughout the country and the considerable intensification of emigration from Croatia in this reporting period, which pertains to all citizens regardless of their ethnic affiliation, will have particularly negative repercussions on the still declining number of Serbs in Croatia, and thus on the possibility of realising minority rights that depend on its size both at state level and in local self-government units.

Concluding remarks and recommendations

Effective protection of the rights of national minorities and vulnerable groups has been defined as one of the key priorities of the Republic of Croatia's chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the period from May to October 2018. The SNC took note of this fact with great satisfaction. However, as the substance of this alternative report shows, over the past five years, the protection of national minorities and their rights, from the perspective of the largest one — the Serb — has remained a far-from-priority topic on the internal political level. This indicates that the real commitment and motivation of the Croatian authorities to improve the state of realisation and enjoyment of minority rights over the previous five-year period has remained extremely questionable, and that the choice of the topic as one of the priorities of Croatia's chairmanship of the Committee of Ministers of the Council of Europe was primarily used for the political promotion of the country at the international level. The aforementioned would invite questioning and more detailed examination of the Croatian authorities' credibility in expressing allegiance and commitment to respecting the values of democracy, human rights and the rule of law.

The 2015 — 2019 reporting period has seen the intensifying of the ongoing trend of degrading protection for members of the Serb national minority and making it difficult to exercise many of their rights, a trend that had started when the conditionality of the conclusion of the negotiations on the accession of the RC to the membership of the EU upon respecting minority rights ended, that is, when the accession negotiations ended in 2012. Over the past five years, there has been a clear intensification of expressions of intolerance and discriminatory views of Serbs in the public and political discourse, which frequently go without condemnation and reaction from the representatives of the authorities, or indeed other public actors at the national and local levels. The numerous enduring problems in the realisation of Serbs' minority and human rights that have remained from the previous period are still unresolved. As in the previous monitoring cycle, the SNC concludes that the Croatian authorities have either not acted on the key recommendations for immediate actions of the AC FCPNM from the last opinion on Croatia, or that their very humble and limited action did not contribute in a more concrete and significant way to improving the protection of Serbs and to the practical realisation of their rights, or to greater openness and respect for differences in the society.⁴³

The SNC believes that the formally expressed dedication of the Croatian authorities to protecting minorities must be made tangible in practice. This will require real political will and determination in taking actions. Since the CARNM took effect in December 2002, both newly adopted and amended existing regulations, as well as adoption of strategic political documents, have often not significantly and sustainably affected the protection and realisation of individual minority rights, or the full integration of Serbs and acceptance and respect for ethno-cultural differences.

The SNC therefore once again calls on the Croatian authorities at all levels, to adopt and/or implement, in cooperation with Serb representatives, concrete measures and policies to fulfil the commitments accepted by acceding to the relevant international treaties and to fully realise the minority rights guaranteed by national legislation. Such measures and policies, including the Operational programmes for national minorities for the period 2017 — 2020, should be based on realistically achievable goals, objectively measurable criteria to evaluate the achieved progress in a certain time period, and a clearly defined system of responsibility of the relevant institutions and individuals in cases of failing to fulfil the commitments within their authority and of failing to respect the guaranteed rights of minorities. The measures and policies need to be occasionally adapted to the new circumstances and specific needs, while those that are proven ineffective need to be abandoned.

Recommendations by Convention article

Concerning article 3 of the Convention:

- Consult the representatives of national minorities on issues of data gathering, that is, appropriate exercise of the right to free expression about one's ethnic affiliation, mother tongue and religion in the 2021 Census
- Encourage citizens to freely express their ethnic affiliation
- Establish objective and methodologically consistent mechanisms for gathering, registering and expressing data on individuals' belonging to national minorities, while keeping account of the standards on personal data protection and non-discrimination

Concerning article 4 of the Convention:

- Vigorously and continuously promote and implement measures to combat and sanction discrimination, that is, to achieve full and effective equality for members of national minorities in practice
- Strengthen the system of legal protection for at-risk members of national minorities in isolated rural areas by securing adequate access to free legal aid
- Implement objective and comprehensive investigations of war crimes and actively work on processing all perpetrators, regardless of their ethnic affiliation or the ethnic affiliation of the victims. Decisively and unambiguously combat ethnic bias in sentencing for comparable criminal offences

Concerning article 6 of the Convention:

- Publicly and uncompromisingly condemn and decisively combat trends of intensifying radical nationalism, historical revisionism and promotion of the Nazi-Fascist Ustasha regime, as well as inflammatory rhetoric and hate speech against members of minorities and their institutions
- Actively and unconditionally promote inter-ethnic tolerance and cooperation, as well as openness and respect for ethno-cultural differences in the society
- Ensure that all ethnically motivated disturbances and violence are decisively, vigorously and forcefully investigated and appropriately sanctioned, and that victims are provided with adequate assistance and protection

Concerning article 9 of the Convention:

- Secure access to, and adequate representation of content and programmes of interest to members of the Serb national minority, including content in the Serb language and the Cyrillic scripts, in electronic media programming, especially Croatian Television and Croatian Radio programmes

Concerning articles 10 and 11 of the Convention:

- Secure all the necessary prerequisites for the full realisation of the legally guaranteed right to equality in the official use of the language and script of the Serb national minority in local self-government units

Concerning articles 12 and 14 of the Convention:

- In line with the applicable legislation and inspired by the minority communities that have used this right for years, allow minority schools conducting instruction in the Serb language and Cyrillic script to (re) register according to the model A in Vukovar-Srijem and Osijek-Baranja counties
- Ensure that national curricula and instruction in recent history contribute to adequate understanding and acceptance of the centuries-long ethnic and cultural diversity of the Croatian society and to building and strengthening inter-ethnic trust, as well as acceptance of coexistence and respect for ethno-cultural differences in the country
- Urgently standardise course content in the so-called national group of subjects in primary and secondary schools with programmes following minority educational models, design a curriculum for programmes in the Serb language and the Cyrillic script and, in that regard, provide adequate textbooks and other educational materials

Concerning article 15 of the Convention:

- Publicly and unambiguously condemn and distance from initiatives and calls calling into question the realisation of the right to effective participation of persons belonging to national minorities in cultural, social and economic life and in public affairs
- Considering and taking into account the failures of policies to date, and in cooperation and with the active participation of representatives of national minorities as well as independent experts, undertake decisive, comprehensive and appropriate measures to realise the legally guaranteed right to employment and proportional representation of members of the Serb national minority in public administrative bodies, the judiciary, the police, and in the administrative bodies of local self-government units
- Statutorily regulate, that is, specify the obligations of self-government units as regards minority councils and representatives (financing their work, securing workspace, mutual advising etc.)
- Decisively promote and create the concrete conditions necessary for Serbs' effective participation in economic and social life, especially in marginalised and underdeveloped rural areas inhabited by members of minorities. Stimulate and secure significant investment in such areas from EU (ESI) funds

Concerning article 16 of the Convention:

- Urgently take comprehensive measures to properly and sustainably close the returnee chapter, while securing all the necessary conditions for the revitalisation of underdeveloped and returnee areas and the socio-economic integration, as well as dignified life of members of minorities and all the other inhabitants of such areas

References

- 1** See: SNC Bulletin #4: Alternative Report on the Implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities in the Republic of Croatia for the period 2009 — 2014, July 2015, points 2 and 3, <https://snv.hr/file/attachment/file/bulletin4.pdf>
- 2** 4th opinion on Croatia, points 15 and 16.
- 3** The Ombudsman's report for 2018 [Izveštje pučke pravobraniteljice za 2018. godinu], March 2019, p. 49, <https://www.ombudsman.hr/hr/izvjesca-puckog-pravobranitelja/>
- 4** *Ibid.*, p. 46.
- 5** <https://net.hr/danas/hrvatska/hdzovci-iznad-ustava-penava-prica-o-neredima-zivcira-plenkovica-i-ignorira-ustavni-sud-no-i-premijer-je-jednom-napravio-isto/#>
- 6** The Ombudsman's report for 2018, p. 46
- 7** See: SNC Bulletin #11: Unrealized rights and failed policies 2: Representation of National Minorities in the State Administration, the Judiciary and the Police [SNV Bulletin #11: Neostvarena prava i promašene politike 2: Zastupljenost nacionalnih manjina u državnoj upravi, pravosuđu i policiji], September 2017, p. 29, <https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-11-web.pdf>
- 8** For more, see: SNC Bulletin #16: War crimes against the Serbs in Croatia 91 — 95 [SNV Bulletin #16: Ratni zločini nad Srbima u Hrvatskoj 91 — 95], <https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-16-4-web.pdf>
- 9** <https://www.documenta.hr/hr/brammertz-procesuiranje-ratnih-zlo%20c4%20Dina-u-regiji-nazaduje-pravda-nakon-haaga.html>
- 10** See: Government of the Republic of Croatia, Office for Human Rights and Rights of National Minorities, Report on the implementation of the Operational programmes for national minorities for the period from the 24th August 2017 until 24th February 2019 [Izveštje o provedbi Operativnih programa za nacionalne manjine za razdoblje od 24. kolovoza 2017. do 24. veljače 2019.], July 2019, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocImages//arhiva//Izveštje%20o%20provedbi%20Operativnih%20programa%20za%20nacionalne%20manjine%20za%20razdoblje%20od%2024.%20kolovoza%202017.%20do%2024.%20veljače%202019.%20godine.pdf>
- 11** Four annual analyses were published over the reporting period, for 2015, 2016, 2017 and 2018. See: SNC Bulletin #6: Hate Speech and Violence Against Serbs in 2015 (<https://snv.hr/file/attachment/file/bilten6-compressed.pdf>); SNC Bulletin #10: Historic Revisionism, Hate Speech and Violence against Serbs in 2016 (<https://snv.hr/file/attachment/file/bilten-10-web.pdf>); SNC Bulletin #14: Historic Revisionism, Hate Speech and Violence against Serbs in 2017 (<https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-14-web.pdf>); SNC Bulletin #17: Historic Revisionism, Hate Speech and Violence against Serbs in 2018, (<https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-17-online.pdf>).
- 12** See: SNC Bulletin #14: Historic Revisionism, Hate Speech and Violence against Serbs in 2017 [SNV Bulletin #14: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2017.], p. 9
- 13** *Ibid.*, p. 10 — 11
- 14** President Kolinda Grabar-Kitarović in an interview for RTL television, 4 September 2017.

- 15** <https://www.index.hr/vijesti/clanak/kolinda-pogrijesila-sam-savjetnici-su-mi-rekli-da-je-zds-povijesni-pozdrav/2064625.aspx>
- 16** The Ombudsman's report for 2018, p. 201
- 17** ECRI report on Croatia (fifth monitoring cycle) CRI(2018)17 English version, 21 March 2018, p. 9, <https://rm.coe.int/fifth-report-on-croatia/16808b57be>
- 18** <https://www.24sata.hr/news/tomasic-jos-puno-srba-bi-moglo-iz-hrvatske-ici-u-srbiju-417558>
- 19** ECRI report on Croatia (fifth monitoring cycle) CRI(2018)17, point 49.
- 20** Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia number: U-III-4719/2019, U-III-4752/2019, U-III-4755/2019, U-III-4759/2019, U-III-4814/2019, U-III-4894/2019 of 18 December 2019.
- 21** See: points 22.4. and 22.5. of the Constitutional Court Decision
- 22** SNC Bulletin #14: Historic Revisionism, Hate Speech and Violence against Serbs in 2017, p. 35
- 23** See: Government of the Republic of Croatia, Fifth report of the Republic of Croatia on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities [ACFC/SR/V(2019)008 Croatian language version], March 2019, p. 100
- 24** See: Government of the Republic of Croatia, Report on the implementation of the Constitutional Act on the Rights of National Minorities and on the disbursements of funds allocated in the 2018 State budget of the Republic of Croatia for the needs of national minorities [Izvješće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2018. godinu za potrebe nacionalnih manjina], 22 August 2019, p. 5, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/pdf/Izvješće%20o%20provedbi%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina%20%20za%202018.pdf>
- 25** Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia no. U-II-6110/2013, of 12 August 2014.
- 26** Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia no. U-VIIR-4640/2014 of 12 August 2014.
- 27** Official Gazette of the City of Vukovar ["Službeni vjesnik Grada Vukovara"], no 7/15., https://www.vukovar.hr/images/stories/files/uon/sluzbeni_vjesnik/2015-07.pdf
- 28** See: Summary of the Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia no: U-II-1818/2016 of 2 July 2019, [https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/c12570D30061CE54C125842E004A293A/\\$FILE/SAŽETAK%20ODLUKE%20BR.%20U-II-1818-2016.pdf](https://sljeme.usud.hr/Usud/Praksaw.nsf/c12570D30061CE54C125842E004A293A/$FILE/SAŽETAK%20ODLUKE%20BR.%20U-II-1818-2016.pdf)
- 29** See: Conclusion on the achieved degree of understanding, solidarity, tolerance and dialogue among the citizens of Vukovar, members of both the Croat people and the Serb minority, Official Gazette of the City of Vukovar, no. 10/19., https://www.vukovar.hr/images/stories/files/uon/sluzbeni_vjesnik/2019-10.pdf
- 30** Ibid.
- 31** http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/INCIDENT-U-VUKOVARU-Penava-bacio-na-pod-statut-na-cirilici-Ovo-je-cin-velikosrpske-agresije?meta_refresh=true
- 32** Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia no: U-VIIR-4640/2014
- 33** See: Summary of the Decision of the Constitutional Court of the Republic of Croatia no: U-II-1818/2016
- 34** For more on the "School for life" experimental programme, see <https://skolazazivot.hr/>

35 <https://www.index.hr/vijesti/clanak/radin-uskracuje-podrsku-vladi-dok-se-hdzne-distancira-od-brkica/969032.aspx>

36 See SNC Bulletin #11: Unrealized rights and failed policies 2: Representation of National Minorities in the State Administration, the Judiciary and the Police, p. 29 — 30, <https://snv.hr/file/attachment/file/snv-bulletin-11-web.pdf>

37 *Ibid.*, p. 19 — 20

38 See: Government of the Republic of Croatia, Fifth report of the Republic of Croatia on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities [ACFC/SR/V(2019)008], p. 133

39 *Ibid.*, p. 134

40 See: Government of the Republic of Croatia, Office for Human Rights and Rights of National Minorities, Report on the implementation of the Operational programmes for national minorities for the period from the 24th August 2017 until 24th February 2019, p. 20 — 21

41 See: State Electoral Commission, Information on the results of the elections for members of national minority councils and national minority representatives in local and regional self-government units held on 5 and 19 May 2019, https://www.izbori.hr/site/UserDocImages/2019/Izbori_clanova_vijeca_nac_manjina_i_izbori_predstavnika_nac_manjina/Rezultati/Konačni%20rezultati%20-%20objava/2019_Predgovor_Naslovnica_Informacija%20%20rezultatima.pdf

42 The development index allows the measurement of the level of development of all 576 units of local (428 municipalities and 127 towns) and regional (20 counties and the City of Zagreb) self-government in RC. The process of evaluating and categorising self-government units according to the development index is carried out by the Ministry of Regional Development and EU Funds. Local self-government units, that is, municipalities and towns, are divided into eight groups

according to the value of the index: groups I, II, III, and IV include undeveloped municipalities and towns, and groups V, VI, VII and VIII those towns and municipalities whose development level is above average. Group I contains the least, and group VIII the most developed local self-government units. For more information on the development index, see <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>

43 Recommendations for immediate action of the FCPNM AC from the Fourth Opinion on Croatia: 1. Prioritise attention to minority rights as an integral part of human rights in the government agenda and develop, in close consultation with minority representatives, effective mechanisms to ensure that persons belonging to national minorities can enjoy their rights without negative consequences resulting from that choice; 2. Systematically and promptly condemn all instances of nationalist and anti-minority rhetoric in public and political discourse and the media, and ensure that all cases of hate crime and hate speech are effectively investigated and sanctioned; 3. Prioritise the development and revitalisation of marginalised areas that are mainly inhabited by especially disadvantaged persons belonging to national minorities, in particular returnees and Roma, through targeted investments in infrastructure and employment opportunities.

